

RADU TEODORESCU

SĂRĂCIA: CE NE FACEM CU EA?

CUPRINS

Introducere

1. Sărăcia: a problemă a tuturor timpurilor istoriei
2. Sărăcia: relativă sau absolută?
3. Asumarea ascetică a sărăciei ca soluție creștin ortodoxă la problema sărăciei
4. De ce în sens creștin ortodox săracii se mântuiesc mai ușor ca bogații?
5. De ce Domnul Iisus Hristos a fost sărac în timpul vieții Sale pământești?
6. De ce călugării creștin ortodocși iau voluntar votul sărăciei?

Concluzii

INTRODUCERE

Cartea de față nu este una revoluționară. Aceasta fiindcă sunt foarte mulți care sunt săraci și așteaptă o soluție la problema lor. Această carte este o soluție pentru săraci numai în măsura în care ei privesc sărăcia cu ochii creștin ortodocși sau mai bine spus numai în măsura în care săracii ajung să vadă sărăcia în parametrii religioși. Prin urmare este bine să știm că primul deziderat al acestei cărți este să fie o dovadă de solidaritate cu toții oamenii săraci ai acestei lumi. Statisticile arată că numai în România peste 100000 de copii merg în fiecare seară să se culce înfometați fiindcă nu au ce mânca. Este cu adevărat că sărăcia se manifestă prin mai multe lucruri:

1. foame (uneori sete),
2. locuință nepotrivită sau precară,
3. imposibilitatea de a avansa pe scara socială,
4. lipsa de perspectivă,
5. lipsa de speranță
6. a nu avea cu ce te îmbrăca,
7. tristețea și deprimarea etc.

Toate acestea sunt forme generice prin care se manifestă sărăcia și este bine să știm că la nivel global numărul celor săraci este alarmant. Cu adevărat este o mare dramă și uneori o mare tragedie să ajungi sărac. Sunt săraci care nu au unde dormii și de multe ori ajung să locuiască pe străzi. Unii dintre ei au murit din această cauză fiindcă frigul iernii i-a secerat. Sărăcia este o problemă majoră a lumii în care trăim și toate statisticile ne spun că numai 1% din populația lumii este bogată. Restul sunt oameni din pătura de mijloc sau din pătura de jos a săracilor. Iată de ce am decis să nu este bine să fim ignoranți și să facem un efort de a oferi o mângâiere celor săraci. Această carte se vrea un fel de mângâiere pentru cei săraci și care au ajuns să sufere din cauza sărăciei. La fel de bine ea oferă și o soluție generică prin care sărăcia poate să ajungă să fie depășită. Este posibil ca sărăcia să fie învinsă? Da. Este posibil ca acest dușman al omului să ajungă să nu mai creeze atâtea probleme după cum o face. Ajungem să învingem sărăcia prin faptul că de devenim oameni religioși sau creștin ortodocși. Dacă este să privim lucrurile în sens creștin ortodox vom vedea că sărăcia este o problemă ce poate să fie depășită. Iisus a fost solidar cu cei săraci. El a spus celebra pildă cu săracul Lazăr și bogatul. Se spune că era un sărac pe nume Lazăr care stătea la poarta unui bogat care nu ducea lipsă de nimic. Lazăr era atât de sărac că ar fi voit să mănânce din fărâmiturile care cădeau de la masa bogatului dar nici pe acelea nu le avea. Singurii care ajungeau să îi facă bine lui Lazăr erau câinii care îi lingeau rănilor. Timpul a trecut și a murit și bogatul și Lazăr. Bogatul a ajuns în iad și Lazăr a ajuns în rai. Din iad bogatul i-a cerut patriarhului Avraam să îl trimită pe Lazăr să își moaie degetul în apă și să îl dea să bea fiindcă mult se chinuia în văpaia iadului. Cererea îi este respinsă. Bogatul cere ca Lazăr să fie trimis acasă unde mai avea alți frați să le spună să nu facă ceea ce a făcut el pentru a nu ajunge în iad. Avraam îi spune că frații îl au pe Moise și pe prooroci și că dacă nu vor crede în el, nu vor crede nici dacă va învia cineva din morți. Așa se încheie celebra pildă a săracului Lazăr și a bogatului.¹

Prin urmare putem să vedem că nici chiar Iisus nu a rămas imun la problema sărăciei. Vom vedea în rândurile care vor urma că Iisus de fapt și-a asumat sărăcia pentru a putea să o depășească. De multe ori pentru a ajunge să scăpăm de sărăcie trebuie să ne-o asumăm. Sunt mulți dintre noi care sunt unii ce trăiesc în stare de negație și își spun că nu sunt săraci în timp ce de fapt ei sunt săraci.²

În funcție de oameni sărăcia poate să fie trăită ca o:

- tragedie,
- dramă,
- greutate,
- necaz,

¹Joachim Jeremias, *Parabolele lui Iisus* (București, 2000).

²Sunt mulți care sunt rușinați de faptul că sunt săraci și pentru aceasta de multe ori ei suferă de multe complexe față de cei din jur. Așa se face că sărăcia își are propriile ei efecte psihologice. Ele sunt în mare unele negative aceasta fiindcă adevărul este că foarte rar găsim săraci fericiți. Sărăcia este o maladie ce pentru unii te face un stigmatizat. Toată lumea știe că ești sărac și prin urmare statutul tău social este unul reprobabil. Că sunt oameni care îi judecă pe semenii lor în funcție de banii și averile pe care le au nu este un lucru pe care l-am putea nega. Ni se spune că trăim într-o lume materială și omul se judecă în funcție de bunurile pe care le posedă. În sens creștin ortodox o astfel de judecată a semenilor este eronată fiindcă ea nu este după Dumnezeu. Dumnezeu nu îl judecă pe om dacă este bogat sau sărac ci mai mult după condiția lui morală: dacă este un păcătos sau un om virtuos.

- blestem etc.

Oamenii sunt diferiți în ceea ce privește sărăcia dar ceea ce poate să fie remarcat este că mai nimeni nu vrea să fie sărac. De ce? Fiindcă a fi sărac este un lucru care se manifestă prin lipsuri. Ele pot fi mai mari sau mai mici. Nimeni nu vrea să ducă lișă de nimic și viața să fie cumva una trăită din plin. Ei bine când ești sărac sunt mai mulți dintre noi sunt de părere că în nici un fel nu mai poți trăii viața din plin. Nu mai ai cum să te bucuri chiar dacă ești sănătos și ai o familie frumoasă. Aceasta fiindcă statutul de a fi sărac este unul care ajunge să îl obsedeze pe om. Trebuie să fim obsedați de sărăcie? În nici un caz. Nu trebuie să fim obsedați de ea fiindcă după cum vom vedea din paginile acestei cărți de multe ori sărăcia se poate transforma din blestem în binecuvântare. Vom vedea că în creștinismul ortodox sunt persoane care își asumă sărăcia în mod voluntar. Ei sunt cunoscuți ca fiind călugării creștin ortodocși. Deși sărăcia este un disconfort mai mare sau mai mic, realitatea este că dacă omul este destul de motivat el poate să lupte cu sărăcia și mai mult decât atât, el poate să o depășească. A fi sărac nu este sfârșitul lumii deși pentru unii sărăcia este cea mai mare tragedie dintre toate câte există. Așa se face că în istorie sărăcia a fost cauza la mai multe rele:

- războaie,
- răscoale,
- revoluții,
- crime,
- violență etc.

Fiindcă omul vrea să fie bogat de multe ori unii au ajuns să uite de ceea ce este moral și de ceea ce este bine și au ajuns să îi asuprească pe semenii lor într-un fel sau altul. Totuși trebuie să știm că Biserica Ortodoxă din cele mai vechi vremuri a fost interesată de problema sărăciei. Aceasta fiindcă ea este una care a fost chemată să aducă pe Hristos și dreptatea Lui în această lume. Iată cum avem aici o implicație pe care Biserica Ortodoxă o face în social și în societate.³

În sens social este adevărat că sărăcia poate să fie:

1. Absolută,
2. Relativă.

Ce înseamnă sărăcie absolută? Este momentul în care omul ajunge să moară de foame fiindcă nu mai are ce mânca și cu ce se îmbrăca. Ce înseamnă sărăcie relativă? Este o viață la limita suportabilului. Sunt mulți oameni care trăiesc de pe o zi pe alta. Ceea ce este important este că ei supraviețuiesc. Totuși trebuie să știm că sărăcia este creată de mai multe condiții externe:

- climă,
- forță fizică,
- resurse naturale,
- poziție geografică.

Aceasta ca să enunțăm numai câteva dintre modalitățile prin care se ajunge la sărăcie.⁴

Dacă este să privim modul în care sărăcia există la nivel de umanitate vom vedea că ea este o problemă globală. Oamenii de peste tot pe glob simt și se confruntă cu problema sărăciei. Aceasta fiindcă oamenii au lipsuri și ar face orice să iese din sărăcie. De fapt motivația de bază la mai mulți cuceritori a fost de a se îmbogăți. În regiuni mai sărace oamenii au ajuns să organizeze armate și să meargă să îi cucerească pe alții mai bogați fiindcă au râvnit la bogăție. Ceea ce trebuie să fim conștienți este faptul că există două alternative în acest sens:

1. Să fi sărac dar cu conștiința împăcată,
2. Să fi bogat dar cu conștiința încărcată fiindcă mâinile tale sunt pline de sânge nevinovat.

În sens creștin ortodox este adevărat că prima alternativă este de dorit. Aceasta fiindcă trebuie să știm că deși sărăcia este amară, după cum am spus ea poate să fie una care ajunge să i se poată supraviețui. Trebuie să știm că omul cu cât are mai mult cu atât vrea și mai mult. Aceasta fiindcă omul este o ființă care poate foarte

³Ioan Ică, *Gândirea socială a Bisericii* (Sibiu, 2002).

⁴După cum am spus nimeni nu vrea să ajungă sărac dar cei mai mulți dintre noi trăim în sărăcie. Aceasta fiindcă suntem persoane care avem un simț al supraviețuirii. În cele din urmă ce este sărăcia decât numai o provocare de a îi supraviețui? Sunt mulți care evident că au ajuns să își dea seama că sărăciei îi poți supraviețui. La fel cum poți să supraviețuiești într-o junglă sălbatică ei bine la fel de bine îi poți supraviețui sărăciei. Este mai mult decât orice o problemă de voință și de motivație. După cum putem să ne dăm seama oamenii sunt diferiți. Unii sunt mai rezistenți în fața sărăciei și alții mai slabi. Totuși, oamenii pot să învețe și la fel de bine să deprindă. Ce să învețe și ce să deprindă? Să supraviețuiască sărăciei. Este un exercițiu pe care orice sărac îl poate face. Că sărăcia este o problemă socială nu este nici o îndoială. Totuși, este bine să știm că ea nu este dincolo de puterile omului.

ușor să cadă în lăcomie. Suntem săraci și prin eforturi mai mari sau mai mici ajungem să scăpăm de sărăcie. Ei bine ar fi bine dacă lucrurile s-ar opri aici dar de cele mai multe ori adevărul este că lucrurile nu se opresc aici. Omul vrea și mai mult și ajunge să se lăcomească. Au fost mai multe imperii care au ajuns să se dezmembreze din cauza lăcomiei. Cel mai celebru este imperiul lui Alexandru Macedon. Alexandru Macedon a avut o poftă imensă de a cucerii. El nu s-a gândit însă și la problema de a ține loiale teritoriile cucerite. Așa se face că deși a cucerit mult imperiul lui nu durat mai mult de 12 ani fiindcă Alexandru a murit și între generalii lui au apărut conflictele pentru putere. În cele din urmă imperiul s-a dezmembrat. Avem aici un caz foarte evident care ne spune că trebuie să avem nu numai o viziune materială a vieții ci la fel de bine și una duhovnicească.⁵

Se spune că era un sărac care a făcut mai multe eforturi de a ieși din sărăcie dar nu a reușit.

- Doamne ce voi face acum? Toate încercările mele au fost în zadar, îmi spunea săracul.

Într-o zi săracul a auzit de un mare înțelept vestit pentru sfaturile lui.

- Știu ce voi face, voi merge și voi vorbi cu acest înțelept ca să îmi dea o soluție de a ieși din sărăcie.

Săracul s-a dus și a bătut la ușa înțeleptului.

- Bună ziua, a început săracul.

- Bună ziua.

- Vă rog să mă iertați că vă deranjez.

- Nici o problemă.

- Mă bucur că m-ai primit.

- Dar cu ce vă pot ajuta?

- Vedeți eu sunt un om sărac și mă lupt cu sărăcia de multă vreme.

- Înțeleg. Continuați.

- Am auzit că sunteți un om înțelept și am venit să vă întreb un lucru: cum pot scăpa de sărăcie?

Înțeleptul l-a privit lung pe sărac după care i-ar spus:

- Ar exista o modalitate prin care ați putea scăpa de sărăcie.

- Care?

Înțeleptul a luat o vază de pe masa lui pe care i-a întins-o săracului.

- Vedeți această vază?

- O văd.

- Tot ceea ce trebuie să faceți este să aveți grijă de această vază.

- Doar atât?

- Da, doar atât.

- Și voi scăpa de sărăcie?

- Fără nici o îndoială.

- Vai da ce simplu.

- Vă doresc o zi bună.

- La revedere.

Săracul a luat vaza și s-a dus cu ea acasă. A pus-o pe o masă. A putut să vadă că masa era murdară.

- Ei asta nu se poate: cum să stea o vază pe o masă murdară?

Săracul a spălat masa. Mai apoi a văzut că podelele pe care era pusă masa cu vaza erau murdare.

- Nu se poate ca masa să stea pe podele murdare.

Săracul s-a pus și a spălat podelele. Mai apoi a văzut că pereții nu erau zugrăviți de mai mulți ani.

- Nu se poate ca pereții să fie așa de murdari.

Săracul s-a pus și a zugrăvit pereții. Mai apoi a văzut că vâcălașul de pe exteriorul casei era vechi.

- Trebuie să schimb vâcălașul.

După ce a făcut toate aceste lucruri săracul și-a dat seama că de fapt nu este chiar așa de sărac. Casa lui deși era una modestă era totuși curată și cochetă.

- Cu adevărat acest om este un mare înțelept, și-a spus săracul.

În acest mod în cele din urmă săracul a ieșit din sărăcie.

Avem aici o pildă care ne spune că nu trebuie să confundăm sărăcia cu mizeria. Putem să fim săraci dar în același timp să fim curați. Sunt mulți săraci care sunt murdari fiindcă ei au ajuns să cadă în deprimare și să nu le

⁵Vasilios Gondikakis, *Intrarea în împărăție* (Sibiu, 1996).

mai pese de mizerie.⁶ Prin urmare trebuie să știm că de multe ori sărăcia ajunge să fie un fel de obișnuință a minții. Este vorba de o obișnuință care ne face să nu mai vedem lucrurile în perspectivă. Cum se face că Iisus deși a fost sărac nu s-a plâns de sărăcia lui? Iisus a fost un exemplu de sărăcie fiindcă a voit să pună în fața noastră un caz de biruință a sărăciei. Pentru a învinge sărăcia:

- nu trebuie să jefuim oameni bogați,
- nu trebuie să spargem bănci,
- nu trebuie să furăm de la alții,
- nu trebuie să înșelăm pe alții etc.

Pentru a ajunge să învingi sărăcia de cele mai multe ori este nevoie de o minte care să gândească în perspectivă. Aceasta trebuie să ne spună că deși sărăcia poate să fie o problemă gravă ea totuși poate să fie depășită și să fie una care să nu ne mai afecteze. Iată prin urmare că este bine să știm că sărăcia de multe ori este un stadiu la minții. Când omul este afectat de sărăcie el ajunge să fie obsedat de gândul că este sărac și că nu mai este nici o șansă să iese din acest stadiu. Dacă omul ajunge să își umple mintea cu gânduri pozitive va putea vedea că sărăcia poate să fie un lucru depășit.⁷

Sunt mulți care ajung să trăiască în această lume și să își dea seama că trăim într-o lume nedreaptă. Unii se nasc regi, prinți și oameni bogați în timp ce alții se nasc săraci și ceea ce este și mai rău muritori de foame. Cum se poate să existe această discrepanță de drepturi între oameni care se nasc și care prin naștere lor primesc sau se lipsesc de averi și bani? Ei bine trebuie să știm că sunt taine a lui Dumnezeu. Numai Dumnezeu știe de ce sunt lucrurile cum sunt în lumea noastră. Se cunoaște exemplul clasic cu Sfântul Antonie cel Mare care văzând câtă nedreptate este în lume l-a întrebat pe Dumnezeu: Doamne de ce unii sunt săraci și alții bogați, de ce unii mor de tineri și alții la bătrânețe îndelungată, de ce cei răi merg din bine în mai bine și cei buni o duc din ce în ce mai rău? Se spune că Sfântul Antonie cel Mare a putut să audă o voce din cer care i-a spus că toate acestea sunt judecăți ale lui Dumnezeu pe care nu se cuvine omului să le știe (și că Antonie ar fi bine să ia seama la sine însuși). Prin urmare este bine să știm că sărăcia de multe ori este parte din pronia lui Dumnezeu cu lumea. De ce unii se nasc bogați și alții săraci este un lucru care numai Dumnezeu îl știe și noi simplii creștin ortodocși trebuie să ne lăsăm mai mult în judecățile lui Dumnezeu. Sunt mulți care fiindcă sunt săraci ajung să se revolte împotriva lui Dumnezeu. Ei îi pot vedea pe cei bogați că:

- nu duc lipsă de nimic,
- că au din belșug de toate,
- viața de merge din plin,
- că au cele mai mari case și cele mai luxoase mașini,
- că ajung să călătorească în destinații exotice și luxoase etc.

Ei bine este la un anumit nivel firesc să își ridici semne de întrebare care este diferența dintre tine și ei? Nu suntem cu toții oameni? Sfinții părinți sunt de altă părere. Ei susțin că din contră cei care sunt bogați au mai puține șanse să se mântuiască. De ce? Fiindcă ei ajung să uite de Dumnezeu. Când omul are de toate și nu îi lipsește nimic ei bine adevărul este că El tinde să uite de Dumnezeu.⁸

⁶Sunt mulți care după cum am spus sunt cât se poate de afectați de sărăcie și ea ajunge să îi deprime. Este bine să știm că atunci avem o problemă dublă: sărăcia și deprimarea. Pentru a ajunge să învingem sărăcia trebuie să scăpăm de deprimare și să ne dăm seama că nu totul este pierdut pentru noi. După cum o dovedește realitate mai ales pentru cei care au ajuns să își piardă averile de cele mai multe ori se ajunge la disperare și la deznădejde. Fiindcă de multe ori omul este mult prea lipit de bunurile acestei lumi, Dumnezeu ajunge să permită faptul că omul să experimenteze sărăcia pentru o perioadă mai lungă sau mai scurtă de timp. Așa se face că sunt unii care pot să își dea seama că viața merită să fie trăită nu numai pentru bogății și bani ci la fel de bine și pentru semenii tăi. În literatură sunt mai multe exemple care susțin acest lucru.

⁷Normal Vincent Peale, *Power of positive thinking* (Vermilion, 1990).

⁸Noul Testament este unul care ne pune în față pilda cu tânărul bogat care a venit și i-a spus lui Iisus că vrea să știe ce să facă să moștenească viața cea veșnică. Iisus i-a spus că trebuie să țină poruncile lui Moise. Tânărul a răspuns că toate acesta le-a făcut din tinerețile lui. Atunci Iisus a mers un nivel mai departe și i-a spus că dacă vrea să fie desăvârșit să meargă și să își vândă toate averile lui și să vină să îi urmeze Lui. Tânărul bogat a spus că acest lucru nu se poate fiindcă țină la averile lui. Ce a voit să ne spună Iisus cu aceasta? A voit să ne spună că sunt și bogați care eventual țin la legile lui Dumnezeu într-o oarecare măsură însă în cele din urmă ei sunt unii care pun mai mult preț pe bogăție decât pe Dumnezeu. Aceasta fiindcă ei în nici un fel nu ar renunța la bogățiile lor. Iată de ce la finalul convorbirii cu tânărul bogat Iisus a spus celebrele cuvinte: *Vă mai spun iarăși că este mai ușor să treacă o cămilă prin urechea acului, decât să intre un bogat în Împărăția lui Dumnezeu.*” (Matei 19, 24)

Prin urmare a condamnat Iisus bogăția? Iisus a avut o poziție neutră față de bogăție dar a fost conștient că omul sărac are mai multe șanse să se mântuiască. Trebuie să știm că sunt și bogați care sunt buni creștini ortodocși și care fac multă milostenie și fac lucruri și fapte bune pentru mântuirea lor. Aceasta fiindcă este bine să știm că și bogații se pot mântui dacă nu ajung să fie deplin stăpâniți de pofta de bani și de averi. Este adevărat că Iisus nu vrea ca noi să fim nefericiți. Sunt mulți pe care sărăcia îi face nefericiți. Îi face nefericiți fiindcă ei nu mai ajung să aibă cele mai elementare lucruri care sunt necesare pentru o viață decentă. Iată de ce trebuie să știm că sunt mulți care găsesc povara sărăciei mult prea apăsătoare. Ceea ce se poate vedea în lumea noastră este că s-a ajuns la un fel de echilibru în materie de sărăcie și bogăție. Cei mai mulți dintre noi nu suntem nici săraci dar nici bogați ci am ajuns să trăim într-o pătură de mijloc: adică suntem undeva la mijlocul stării de a fi bogați sau săraci. Aceasta fiindcă este bine să știm că sărăcia este un lucru care dacă oamenii își pun mintea la contribuție poate să fie depășit. Au fost mai multe soluții pe care istoria le-a creat pentru a învinge sărăcia:

- feudalism,
- comunism,
- capitalism,
- liberalism,
- socialism etc.

Toate aceste doctrine sociale au venit cu propria lor rezolvare la problema sărăciei. Mai toate au avut nemulțumiri ei. Aceasta fiindcă mai toate au încercat să îi favorizeze pe unii și să îi defavorizeze pe alții. Soluția la problema sărăciei poate veni numai din lumea religioasă. În următoarele pagini vom vedea acest lucru mai pe larg.⁹

CAPITOLUL 1

SĂRĂCIA: O PROBLEMĂ A TUTUROR TIMPURILOR ISTORIEI

Ceea ce mai mulți istorici care au studiat problema sărăciei au putut să remarce este că mai în toate timpurile istoriei au existat săraci. Acest lucru de fapt a fost afirmat de Iisus când a spus că: pe săraci pururea ei aveți cu voi (Matei 26, 9). Totuși ceea ce s-a putut vedea este că există o anumită diferență dintre timpurile în care sărăcia a ajuns să fie trăită. Când împărații și regii antichității erau buni și își iubeau poporul lumea ajungea să o ducă mai bine. Când împărații și regii antichității erau tirani ei bine populația ajungea să sufere de sărăcie. Aceasta fiindcă este bine să din cele mai vechi vremuri omul civilizat a avut guverne și modalități de a se guverna. Ei bine marii conducători au fost unii care și-au pus mintea la contribuție și s-au gândit la modalități prin care populația să ajungă la prosperitate. Pentru a face acest lucru ai nevoie de mai multe calități morale:

1. Iubire față de poporul pe care îl conduci,
2. Dorința de a face binele,
3. Dorința de a ieși din sărăcie,
4. Capacitatea de a organiza mulțimile,
5. Multă credință în Dumnezeu.

Totuși, trebuie să știm că dintre toate timpurile istoriei antichitatea a fost cea care a ajuns la cel mai de jos grad al sărăciei. Este vorba de sclavie. Ce este un sclav credem că știe mai toată lumea. Un sclav este o persoană care nu mai deține dreptul la propria lui viață fiindcă acest drept îl are stăpânul lui. În antichitate dacă erai sclav nu numai că erai sărac dar la fel de bine nu aveai nici libertate.¹⁰

Prin urmare este bine să știm că sărăcia era una mult mai acută în antichitate. Acesta fiindcă mijloacele de trai erau precare și din cauza sărăciei oamenii mureau mult mai ușor. Gânditorul francez La Fontaine spune că: “mai bine cerșetor viu, decât rege îngropat.” Ce vrea să însemne această afirmație? Că sunt mulți care se dau în vânt după bogății și mari demnități care atrag cu sine mai multe necazuri. Când în antichitate (și nu numai)

⁹Daron Acemonglu, James A. Robinson, *Why nations fail: the origins of power, prosperity and poverty* (Profile books, 2012).

¹⁰Problema sclaviei antice este una care se leagă profund de păgânism. Aceasta fiindcă este bine să știm că sclavia era un lucru care era conformă cu mentalitatea păgână. Păgânii nu prea puneau preț pe viață ci erau unii care mai mult se defineau pe sine ca unii care trebuiau să se extermineze unul pe altul. Aceasta fiindcă dacă stăpânul de sclavi vroia ei bine el ajungea foarte ușor să își omoare sclavul fără ca acest lucru să fie considerat o crimă. Mediul moral și social al păgânismului era unul decadent în care a lua sclavi era considerat ca un lucru firesc și obișnuit. În piețele din antichitate puteai să cumperi legume și sclavi fără de nici o problemă. Este de amintit aici că în cadrul poporului ales al Israelului nu exista nici un fel de sclavie. Nu știm din nici o mărturie a istoriei ca evreii antici să fi practicat sclavia. Totuși, în Imperiul Roman sclavia a fost practică pe scară largă.

cineva era orbit de pofta de bani și de averi, ei bine el făcea tot ceea ce era posibil pentru a le deține. Cu alte cuvinte după cum sună dictonul: scopul scuză mijloacele. Pentru a ajunge regi și împărați și pentru a duce vieți de huzur și de belșug au fost mai mulți care au ajuns să ucidă și facă mari crime fiindcă lăcomia lor de bani și de averi era una care nu avea nici un final. Iată cum în cele din urmă acești regi au ajuns să fie uciși pentru crimele și lăcomia lor. Știm din Vechiul Testament de cazul regelui păgân Ahab că el la un moment dat se plimba prin curtea și grădina palatului său și a putut să vadă o vie a lui Nabot care era aproape de palatul regal. Ei bine Ahab deși era un om cu multe averi a început să râvnească la via lui Nabot pe care cu orice preț trebuia să și-o însușească. Prin mișelie regele Ahab ajunge de ia via lui Nabot. La scurt timp după aceasta regele Ahab avea să moară în mod subit. Avem aici un caz care evident că confirmă maxima lui La Fontaine care spune că este mult mai bine să fi cerșetor viu decât rege mort. Aceasta fiindcă trebuie să știm că în nici un fel nu trebuie să ajungi să îți dorești să fi rege dacă știi nu ești apt pentru o astfel de funcție. Cei mai mulți dintre noi voim să ajungem regi și președinți pentru viața de belșug pe care o aduce însă nu suntem conștienți de responsabilitățile pe care le avem odată ce am ajuns la această funcție.¹¹

Sfântul Ioan Gură de Aur a spus un lucru pe care trebuie să îl menționăm aici: “sărăcia sau bogăția nu pot învinge dragostea, dar dragostea poate învinge și sărăcia și bogăția.” Din aceasta trebuie să înțelegem sunt lucruri care presus de bogăție și de sărăcie. La fel de bine alte lucruri care sunt mai presus de bogăție și de sărăcie sunt virtuțile dintre care cele mai importante sunt:

- credința,
- nădejdea,
- dragostea.

Dragostea este cea care îi face pe unii să vrea să ajungă să își ajute semenii lor. Sunt mai multe cazuri de mari filantropi care ajuns să își pună viața lor în sprijinul semenilor. Știm că Sfântul Vasile cel Mare a fost un mare filantrop. Într-un imperiu care s-a încreștinat ei bine el a ajuns să pună bazele unei mișcări filantropice de mare anvergură care a ajuns să îi poarte numele: vasiliadele. Ce erau vasiliadele? Au fost mișcări filantropice care s-au bazat în special pe construcția de:

- azile de bătrâni,
- orfelinate,
- spitale,
- case de ajutor pentru cei săraci și oropsiți.

În sens creștin ortodox numai un om fără de inimă poate să rămână fără de nici un fel de sentiment de compasiune față de săraci și oropsiți lumii. Aceasta fiindcă este un lucru firesc să simți sentimente de empatie față de cei care sunt săraci și lipsiți. Totuși, ce poți face atunci când vezi un sărac și ai vrea să îl ajuți dar nu ai cu ce? Biserica Ortodoxă este una care ne spune că deși nu putem să ajutăm pe cei săraci după cum am voi totuși putem să facem ceva pentru ei: ne putem ruga pentru ei și pentru mântuirea lor. Aceasta fiindcă știm că rugăciunea nu constă nimic.¹²

Marele gânditor și filosof chinez Confucius spunea că: “a fi sărac și a nu dispera este greu. A fi bogat și a nu devenii arogant este și mai greu.” Cum se face că bogăția ajunge să ne facă să fim aroganți? Aceasta are loc fiindcă bogatul ajunge un om care:

- se crede mai bun decât toți,
- se crede mai capabil decât toți,
- se crede mai deștept decât toți,
- se vede pe sine un unicat,
- consideră că restul trebuie să se plece în fața lui,
- că trebuie să fie adulat și ovaționat,

¹¹Jeffrey Sachs, *The end of poverty: economic possibilities of our time* (Penguin Books, 2006).

¹²Gânditorul englez Henry Ward Beecher spunea la un moment dat că: “că un om este sărac sau bogat în funcție de ceea ce este nu de ceea ce are.” Avem aici vechea contradicție dintre verbul a avea și verbul a fi. Aceasta fiindcă este bine să știm că sunt mulți care consideră că nu sunt definiți de calitățile morale pe care le au ci mai mult de banii și averile pe care le posedă. Să fie lucrurile chiar așa? Adevărul este că nu este așa. Nu se poate să fie meschin, rău, arogant, lacom și escroc dar să fi bogat, fără să fi taxat de cei din jur. De ce? Fiindcă oamenii se uită la moralitatea celor din jur. Ei vor să vadă ceva mai mult decât simplele averi pe care el au. Iată de ce este bine să știm că nu este suficient numai să avem ci la fel de bine trebuie să fim și oameni morali. Cei mai mulți dintre oamenii care au ajuns să se îmbogățească peste noapte sunt unii care este de la sine înțeles că au făcut acest lucru prin înșelăciune, escrocherie sau minciună. Iată de ce deși ei sunt oameni bogați, ei sunt inferiori în plan moral.

- că trebuie să i se dea cele mai mari funcții și demnități publice etc.

Prin urmare vedem aici că bogăția aduce cu sine ceea ce am denumii ca o stare de spirit. Această stare de spirit este una care îi creează bogatului un sentiment de superioritate. Este vorba mai mult de un *complex de superioritate*. Fiindcă bogatul a ajuns să facă rost de unele averi și bani pe care mai mulți nu le au, evident că el va considera că lui i se cuvine totul. Așa se face că sunt bogați care ajung să trăiască nu numai într-o stare de nepăsare morală și spirituală ci și într-o stare de nesimțire socială. El este undeva sus și de acolo nu poate să fie perturbat. Este de fapt exact atitudinea bogatului din pilda pe cu săracul Lazăr pe care ne-a spus-o Iisus. Poate că Lazăr s-a rugat de mai multe ori să fie miluit de bogat, dar acesta nici nu l-a luat în seamă. Cum să ajungă el bogatul să își piardă timpul cu un sărăntoc? Nu, una ca asta nu era posibil. După cum ne spune Iisus o astfel de atitudine ajunge să ne facă să pierdem raiul. Nu trebuie să credem că dacă am ajuns bogați automat vom pierde raiul ci mai mult să ne dăm seama că bogăția are și ea pericolele ei care de multe ori sunt mult mai mari decât pericolele sărăciei. Că unii bogați ajung să se rupă de realitatea lor imediată nu este nici o îndoială. Despre cunoscută regină a Franței de origine austriacă Maria Antoaneta se spune că a ajuns la un asemenea stadiul de rupere de realitate că la un moment dat când i s-a spus că poporul nu are pâine, ea a dat infamul răspuns: dacă poporul nu are pâine să mănânce colac. Vedem că sunt bogați care se rup de realitate și nu mai știu ceea ce are loc în jurul lor.¹³

După cum am spus în antichitate apoteoza sărăciei era să fi sclav. De fapt odată cu antichitatea s-a ajuns la ceea ce cunoaștem ca "lupta de clasă." Ce este lupta de clasă? Este vorba de un termen ce a fost folosit de satanistul Karl Marx care spunea că în societate cei bogați sunt o clasă în timp ce cei săraci sunt altă clasă. Este firesc ca cei bogați să ajungă să se unească și la fel de bine cei săraci să se unească și ei și în acest mod să se ajungă la conflict. Ei bine, ceea ce trebuie să știm este că este lăcomia ceea care este sursă a acestui conflict dintre bine și rău. Trebuie să știm că din cele mai vechi timpuri omul a ajuns să fie solidar cu cei din care categorie socială făcea parte. Aceasta fiindcă în cele mai multe cazuri se ajungea la bogăție prin exploatarea celor săraci. Cu alte cuvine prin mișelie. Împăratul francez Napoleon Bonaparte a fost conștient de acest lucru când a afirmat că: "singurul mod de a rămâne sărac este de a fi cinstit." Adevărul este că găsim foarte puțini oameni care sunt bogați și cinstiți. Aceasta fiindcă după cum am spus ei au ajuns să îi înșele și să îi manipuleze pe cei din jur. Se mai poate vorbi atunci de bogăție când avem de a face cu înșelăciunea și minciuna? În sens creștin ortodox nu. După Iisus pentru a fi cu adevărat un om bogat în adevăratul sens al cuvântului trebuie să fi un om cinstit. Ei bine poate numai 10% din cei bogați sunt oameni cinstiți. În zilele noastre din ce în ce mai mulți mari milionari și mari miliardari sunt unii care sunt descoperiți ca fiind unii care au umblat cu mișelii. Aceasta ca să nu mai vorbim de oamenii politici. Trebuie să știm că în sens religios contează mult metodele și mijloacele prin care am ajuns să ne îmbogățim. Aceasta fiindcă nu orice mișelie este acceptată de creștinismul ortodox. Dacă ar fi să judecăm lucrurile la rece și am avea puterea să le luăm averile la cei care sunt bogați și care au ajuns să le ia prin fraudă vom ajunge la concluzia că de fapt sunt foarte puțini oamenii bogați din lumea noastră. După cum am spus pentru a ajunge bogați unii fac cele mai urâte fapte:

- sabotaj,
- înșelăciune,
- minciună,
- sperjur,
- escrocherii,
- manipulare,
- hoție etc.¹⁴

Wall Street, New York din America este după unii centrul financiar al lumii. Aceasta fiindcă aici se fac mai multe tranzacții financiare. Sunt mulți economiști care râvnesc un loc pe Wall Street. Aceasta fiindcă după cum

¹³David S. Landes, *The wealth and poverty of nations: why some are so rich and some are so poor* (WW Norton & Company, 1998).

¹⁴Gânditorul Henry Ford spunea că: "un om sărac nu este un om fără bani. Un om sărac este cel care nu are nici un vis." Ce să înțelegem din aceasta? Că sărăcia poate să aibă în unele cazuri efecte letale. Care sunt aceste efecte letale? Sunt mai multe dar unul dintre cele mai cunoscute este lipsa de motivație de mai lupta cu sărăcia. Sunt și oamenii săraci care prin propriile forțe și prin propriile puteri au ajuns să se ridice din sărăcie și să devină oameni bogați. Mulți au uitat de unde au plecat dar sunt și unii care nu au uitat de unde au plecat și odată ajunși la bogăție au putut să îi înțeleagă și să îi ajute pe alții care erau săraci. Iată prin urmare că este bine să știm că nu există un fel de rețetă de a scăpa de sărăcie. Aceasta fiindcă problema este puțin mai complicată decât o simplă reacție chimică. Este evident că trebuie să fim unii care să ajungem să ne dăm seama de implicațiile sărăciei și să ne dăm seama că ea nu ajunge să ne definească viața.

am spus când vine vorba de bani sunt mulți care sunt atrași. Ceea ce este bine să știm este că tot pe Wall Street au loc mai multe sinucideri. Este un lucru mai puțin cunoscut fiindcă oamenii de pe Wall Street deși au avut o reputație bună la început, ei bine cu timpul ea s-a pierdut. Sunt unii care își joacă averile în tranzacții financiare ca la cazino. Când ajung să le piardă sunt atât de triști și deprimați că ajung să se sinucidă. Iată una dintre consecințele tragice ale sărăciei: sinuciderea. Sunt unii care deși nu au fost săraci când ajung la sărăcie ajung să se sinucidă. Viața nu mai are pentru ei nici un sens. Cum este posibil acest lucru? Este posibil acest lucru fiindcă pentru acești oameni Dumnezeu lor erau banii și averile. Iată de ce trebuie să știm că cu adevărat sărăcia poate să devină o problemă de moarte și viață. Ce putem să le spunem acestor oameni care ajung să se sinucidă fiindcă au ajuns săraci? Le putem spune că și Dreptul Iov din Biblie și-a pierdut nu numai averile ci și familia (Iov era un om extrem de bogat pentru zilele lui). Totuși, Iov și-a pus credința în Dumnezeu și în cele din urmă a depășit momentul pentru ca în final să ajungă să își redobândească averile și bunurile.¹⁵

Se spune că undeva mai demult trăia un bogat și lângă el o familie săracă cu 4 copii. Bogatul era pururea neliniștit și nemulțumit fiindcă își făcea probleme pentru banii lui:

- Dacă cineva mă va fura?
- Alte ori îi veneau alte gânduri negre:
- Dacă o să mă înșele partenerii mei?

Deși bogatul avea toate motivele să fie un om fericit adevărul este că nu era. Nu era fiindcă pentru el bogăția a devenit o obsesie la fel cum ea a devenit pentru mulți din zilele noastre.

- Dacă slujitorii mei mă vor trăda și îmi vor lua banii? Se tot întreba bogatul.

Totuși ceea ce a ajuns să îl supere pe bogat era că familia săracă de lângă el părea că este fericită. Zilnic din casa săracă se auzeau râsete și chicote de copii fericiți.

- Ce o fi cu ei? Cum de sunt așa de fericiți fiindcă sunt săraci?

Într-o zi bogatul și-a zis:

- Ei, eu sunt bogat, ce ar fi să îi ajut și pe acești amărâți?

L-a chemat la el pe tatăl familiei și i-a spus:

- Știi de ce te-am chemat aici?
- Nu, dacă nu îmi spui.
- Uite m-am gândit să te ajut.
- Cum să mă ajutați?
- Uite vezi această pungă mare de aur? a spus bogatul luând o pungă mare cu aur de pe masă.
- Da o văd.
- Ei bine ia-o, este a ta.
- Și ce trebuie să dau în schimb pentru ea?
- Nimic. Este darul meu făcut pentru tine pentru a te scoate din sărăcie.
- Vai, sunteți așa bun, vă mulțumesc mult.
- Să folosești aurul bine.

Tatăl sărac a luat punga cu bani și a mers acasă. Acum a început cearta. Mama a spus:

- Cu acești bani să îmi faci o bucătărie nouă fiind aceasta este veche, a spus mama.
- Ba eu mai bine spun să ne cumpărăm o mașină, a răspuns tatăl.

Un alt copil a spus:

- Mai bine să facem o casă nouă.

Alt copil a spus:

- Mai bine să ne ajutăm rudele.

Așa se face că de la punga cu aur au ajuns să se certe. Bucuria și pacea care domnea în casa lor au dispărut. Văzând aceasta bogatul se întreba:

- Ce s-o fi întâmplat cu ei? Au aur cât să trăiască toți o viață întreagă și sunt nefericiți?

După câteva zile tatăl sărac a venit cu punga cu aur la bogat:

- Te rog să primești punga cu aur înapoi.
- De ce? Ți-am dat-o să scăpați de sărăcie.
- Știu dar de când avem această pungă în casa noastră nu mai avem pace și înțelegere.

¹⁵Samuel E. Balentine, *Have you considered my servant Job? Understanding the biblical archetype of patience* (UNiversitatea din Carolina de Sud, 2015).

Bogatul nu a avut de ales decât să i-a punga și să ajung la cunoscuta concluzie că: banii nu aduc fericirea.¹⁶

Evul Mediu știm că a fost o perioadă de timp care s-a întins de la sfârșitul antichității până la începutul modernității. Evul Mediu a venit cu totul alte metode de a îi cataloga pe oameni. Evul Mediu a ajuns să abolească sclavia dar a venit cu mai multe împărțiri și categorisiri în ceea ce îl privește pe bogat: duci, marchizi, conți sau baroni au fost cu toții titlaturi care se aplicau bogaților medievali. Deși lumea medievală se declara pe sine una creștină adevărul este că exista o mare diferență dintre ce bogați și cei săraci. Aceasta fiindcă se considera că monarhii și cei de la curte trebuie să trăiască cât mai bine. Ei o duceau bine dar adevărul este că foarte rar ei se interesau de cei mulți și săraci. Așa se face că la final de Ev Mediu au apărut foarte multe revoluții dintre care cea mai cunoscută este revoluția franceză de la 1789. Au fost mai multe încercări în Evul Mediu de a ajunge să se elimine sărăcia dar se pare că nu s-a reușit. Așa se face că în Evul Mediu s-a inventat feuda și ceea ce a decurs din ea: feudalismul. Ce era prin urmare feuda? Feuda era domeniul pe care vasalul îl primea în stăpânire de la seniorul (stăpânul) său, în schimbul anumitor obligații.¹⁷

Sistemul feudalist a funcționat în mare dar evident că s-a ajuns la mai multe abuzuri. Care au fost aceste abuzuri? Este adevărat că stăpânul dădea ca un anumit teritoriu să fie muncit dar de multe ori el lua mai tot ceea ce era muncit. Așa se face că s-au ajuns la multe nemulțumiri și la mai multe răzvrățiri. Se pare că lupta pentru pământ a fost la fel de actuală în antichitate cât și în Evul Mediu. Aceasta fiindcă stăpânii feudali ajungeau să se lăcomească și să ia mai mult decât li se cuvenea din recoltele și câștigul supușilor săi. Unele reminiscențe ale feudalismului le găsim și în zilele noastre. În sine sistemul feudalist funcționează dacă evident că este făcut în cinste și corectitudine. Iată că avem aici ceea ce am putea denumi ca un fel de sistem guvernare economică cu care a venit Evul Mediu. Poetul român Mihai Eminescu spunea că: “sărac este cel ce se simte sărac, care îi trebuie neapărat mai mult decât are.” Sunt unii care eventual ar putea să ducă o viață decentă dar care fiindcă se raportează la cei care sunt mai bogați decât ei ajung să se considere săraci. Așa se face că sunt milionari care ajung să își dea seama că sunt săraci fiindcă nu sunt miliardari. Iată cum în cele din urmă avem de face cu o stare de nemulțumire continuă cu ceea ce ai. Vom vedea în capitolele care vor urma că sărăcia este o problemă care poate să fie absolută sau relativă în funcție de cum ajunge să fie percepută de om. Ca să ajungem să avem o percepție corectă sau mai bine spus ortodoxă a bogăției și sărăciei trebuie să ajungem să le vedem așa cum le vede Hristos. Că sunt mulți dintre noi care nu le vedem cu le vede Hristos este ceea ce duce la mai multe nemulțumiri și drame și uneori chiar tragedii. În acest sens Sfântul apostol Pavel spunea destul de inspirat: “căci „cine a cunoscut gândul Domnului, ca să-I poată da învățătură?” Noi însă avem gândul lui Hristos” (1 Corinteni 2, 16). Evident că vor fi mulți care vor găsi această afirmație cât se poate de eronată fiindcă este bine să știm că pentru cei care sunt săraci eventual poate ultimul lucru la care s-ar gândii este Hristos. Ei bine poate așa și este. Poate Hristos a lăsat ca sărăcia să vină peste noi pentru a ajunge să fim mai conștienți de prezența Lui și de mesajul lui mesianic. După cum am spus în nici un fel nu se poate separa sărăcia de implicațiile ei religioase. Din pilda cu bogatul nefericit și cu familia săracă fericită putem vedea că fericirea nu este un lucru care trebuie să se raporteze mereu la bani și la bunuri materiale. Aceasta fiindcă omul poate să fie fericit și fără de ele.¹⁸

Umanitatea are o istorie de mai bine de 7000 de ani dar se pare că în toți acești ani sărăcia nu a fost eradicată. Toate epocile și toate timpurile istorice și-au avut săracii ei și au ajuns să sufere din cauza stării lor. Sunt unii care studiind problema sărăciei au ajuns la concluzii eronate:

1. Este normal ca unii să fie săraci,

¹⁶Adevărul este că autorul nu știe dacă această întâmplare a avut loc în realitate sau este numai o pildă creștină ci ceea ce ne spune ea este că nu trebuie să credem că dacă vom ajunge să fim bogați vom fi neapărat și fericiți. Cei mai mulți dintre noi adevărul este că tindem să judecăm bogăția din exterior: mâncăruri alese, haine scumpe, mașini de lux, locuințe spațioase etc. Pot ele să ne aducă fericirea dacă nu îl avem pe Iisus în inimile noastre? Adevărul este că nu. Bogăția nu poate să fie un fel de garant al prezenței lui Hristos în inimile noastre.

¹⁷A se vedea Dicționarul explicativ.

¹⁸Iată ce spunea părintele Nicolae Steinhardt despre experiența lui din pușcărie în care a trăit într-o stare de sărăcie totală: “am intrat în închisoare orb, cu vagi străfulgerări autogene ale beznei, care despică întunericul fără a-l risipi, și ies cu ochii deschiși. Am intrat răsfățat, răzgâiat. Ies vindecat de fasoane, nazuri, ifose. Am intrat nemulțumit. Ies cunoscând fericirea. Am intrat nervos, supărăcios, sensibil la fleacuri. Ies nepăsător. Soarele și viața îmi spuneau puțin. Acum știu să gust felioara de pâine cât de mică. Ies admirând mai presus de orice curajul, demnitatea, onoarea, eroismul. Ies împăcat. Cu cei cărora le-am greșit, cu prietenii și dușmanii mei, ba și cu mine însumi.” (Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii* (Cluj, 1991). Prin urmare sunt și cazuri excepționale când sărăcia poate să ajungă o experiență cât se poate de profundă și una care să ajungă să îl transfigureze pe cel care o experimentează. Iată de ce în termeni liturgici este bine să luăm aminte la sărăcie ci la modul în care ajunge ea să fie experimentată.

2. Unii chiar trebuie să fie săraci pentru ca să poată muncii pentru cei bogați,
3. Omul trebuie să învețe să accepte să fie sărac,
4. Omul sărac nu are nici un drept să se răzvrătească împotriva omului bogat.

Este bine să știm că până și un gânditor antic de teapa lui Aristotel în antichitate a ajuns să apere sclavia. El spunea că din moment ce te-ai născut sclav ei bine trebuie să accepți să fi sclav și să ajungi să nu îți renege condiția. Mai mult, Aristotel spunea că sclavul are datoria de a face toate eforturile de a fi un sclav bun din moment ce aceasta este soarta și destinul lui. Pare greu de crezut că aceste vorbe vin din partea unui filosof care a fost considerat de mai mulți ca fiind un filosof pre-creștin. Totuși, nu trebuie să ne facem multe iluzii: filosofii antici au fost și ei tributari epocii istorice în care au trăit și pe care au consimțit-o mai sau mai puțin. Dincolo de toate acestea ceea ce este bine să știm este că creștinismul ortodox nu discriminează pe nimeni dacă este bogat sau sărac. Aceasta fiindcă atât bogații și săracii au capacitatea să se mântuiască și să ajungă la sfințenie. Vom da aici numai două cazuri de sfinți creștin ortodocși care au provenit din medii diferite:

1. Sfinții apostoli au fost pescari de meserie și oameni săraci, dar care au ajuns apostoli și sfinți,
2. Sfântul Constantin cel Mare a fost împărat și conducătorul Imperiului Bizantin unul dintre cele mai cunoscute și mai bogate imperii din istoria lumii.

Iată prin urmare două cazuri de sfinți care au provenit din medii destul de diferite. Aceasta ne spune că sărăcia și bogăția nu sunt un impediment la a ajunge la mântuire sau la sfințenie dacă omul este moral și bun. Prin urmare și bogați se pot mântui dacă vor cu adevărat. Iisus nu discriminează dar ne avertizează pe noi creștinii ortodocși că bogăția este mult mai periculoasă decât sărăcia fiindcă ea este una care poate să îl facă opac de om la cuvântul lui Dumnezeu. Este adevărat că și în cazul sărăciei există cealaltă extremă: să cazi în deznădejde și să te vezi ca ultimul om. Că mai mulți oameni pe Wall Street New York își iau viața când își pierd averile este un fapt care l-am enunțat aici.¹⁹

Prin faptul că sărăcia este prezentă în mai toate epocile istoriei nu am voit să spunem că este un fel de *valoare universală* a istoriei. Am voit să arătăm că sărăcia este un fapt care sub o formă sau alta a reușit să își facă un fel de drum în mai toate epocile istoriei. Aceasta fiindcă trebuie să știm că sunt și oameni avuți care se consideră săraci. De ce? Fiindcă ei nu sunt mulțumiți cu ceea ce au și vor mai mult. Iată ce spunea Sfântul Ioan Gură de Aur în acest sens: "dacă este să spunem adevărul, nu e bogat cel ce are multe, ci cel ce n-are trebuință de multe, nici nu este sărac cel ce n-are nici o agonisită, ci cel care pofteste multe - după acest dreptar trebuie socotite totdeauna sărăcia și bogăția. De vei vedea, dar, pe cineva pofind multe, să îl socoți mai sărac decât toți, chiar dacă ar avea toate lucrurile din lume. De vei vedea pe cineva care nu are trebuință de multe, să crezi că este mai bogat decât oricine."²⁰ Din cele spuse mai sus înțelegem că sunt mulți oameni săraci închipuiți fiindcă ei sunt unii care se raportează întotdeauna la cei mai bogați decât ei și în acest mod nu sunt niciodată mulțumiți. Iată prin urmare că sărăcia poate să fie depășită prin faptul de a fi mulțumiți cu ceea ce avem. Nu se poate ca la un moment dat să nu ajunge să devenim oameni avuți dacă am muncit și ne-am ostenit. Aceasta fiindcă este bine să știm că există o puternică legătură între prosperitate și muncă. Om sărac chiar dacă este sărac dacă ajunge să muncească în cele din urmă va prospera. Adevărul este că sunt foarte mulți oameni care sunt leneși și nu vor să muncească dar se plâng de sărăcie. Una dintre cele mai bune metode de a elimina sărăcia este munca. Trebuie să muncim fiindcă în acest mod în cele din urmă vom depăși sărăcia și vom ajunge să ducem o viață cu de toate. Totuși, există și cazuri - mai puține - în care o familie săracă - muncește de zor dar este tot săracă. Cum se poate una ca aceasta? Este posibil fiindcă sunt mulți oameni răi care vor să profite de pe urma celor care muncesc în mod cinstit. Auzim de multe ori că ni se spune că dacă muncim cinstit nu vom ajunge niciodată să ne îmbogățim. De ce? Fiindcă numai proștii muncesc în mod cinstit. Adevărul este că abordarea creștin ortodoxă este să muncim cinstit chiar dacă unii profită de pe urma noastră.²¹

După cum putem vedea în istorie sărăcia a fost abordată în mai multe feluri:

- ca problemă socială,

¹⁹David J. LeinWeber, *Nerd of Wall Street: math, machines and wired-markets* (Wiley, 2009).

²⁰Sfântul Ioan Gura de Aur, *Omilia la parabola despre săracul Lazăr și bogatul nemilostiv*, Ediția 1, (Editura Sophia, București, 2002), p. 45.

²¹Ceea ce trebuie să știm este că datoria noastră în primul rând este față de Dumnezeu. După cum spune morala creștin ortodoxă hărnicia este o virtute. Aceasta fiindcă omul harnic este pe placul lui Dumnezeu. Raportat la umanitate sunt puțini oameni care duc lipsuri dacă sunt săraci. Aceasta fiindcă oamenii sunt unii care ajung să prospere de pe urmă hărniciei. Faptul că Dumnezeu nu rămâne total neimplicat la atitudinea omului față de sărăcie ne-o spune Sfântul Psalmist David: "fericit cel care caută la sărac și la sărman; în ziua cea rea îl va izbăvi pe el Domnul" Psalm 40, 1. Prin urmare putem să înțelegem că dacă noi avem de grijă de săraci și de sărmani și Dumnezeu va avea de grijă de noi în zilele grele.

- ca problemă imperială,
- ca problemă morală,
- ca problemă a bunelor moravuri,
- ca o problemă care ține de civilizație,
- ca problemă ecclesială,
- ca problemă internațională.

Totuși ceea ce trebuie să știm este că în toate epocile istoriei oamenii au căutat să scape de sărăcie. Aceasta fiindcă ea a fost văzută ca un rău ce trebuie să fie combătut. Este adevărat că sunt mulți politicieni care câștigă voturi și simpatie când promit că vor lupta cu sărăcia și vor ajunge să o eradică. Ceea ce trebuie să știm este că în cele din urmă sărăcia nu este o problemă politică. Ea este o problemă care de cele mai multe ori se leagă de societate. După cum am spus în mai toate epocile istoriei a existat o categorie de oameni care au muncit pe brânci și care în loc să prospere au rămas săraci. Aceasta fiindcă alții au ajuns să se bucure de roadele muncii lor. Iată de ce sărăcia este o problemă pe care trebuie să o tratăm cu tact și cu multă atenție. Omul exploatat a existat în toate epocile istoriei. De fapt acest om a fost cel care a dus umanitatea înainte, însă el a fost unul care a fost lăsat la o parte. Regii și împărații sunt cei care au primit toate onorurile și ovațiile pentru prosperitatea populației. După cum am spus a fost omul sărac cel care și-a adus aportul esențial la prosperitatea societății. Suntem oameni care trăim într-o societate și ceea ce putem vedea este că săracii sunt dați la o parte. Cei bogați sunt în centrul atenției fiindcă se consideră că ei sunt oamenii de viitor și de perspectivă. Atragem atenție la faptul că un sărac harnic este la fel de bun ca un bogat. Totuși, societatea noastră este zguduită de mai multe scandaluri în care se poate vedea că oameni bogați au ajuns să fie descoperiți ca unii care au furat sau au fraudat pe alții pentru a ajunge să se îmbogățească. Totuși, până la proba contrară acești bogați se bucură de toată atenția societății din jur.²²

Ceea ce este și mai trist este că au existat în istorie mai multe persoane care au considerat că pentru oameni sărăcia trebuie să fie un mod de viață. Aceștia au fost tiranii. Când un tiran a ajuns la conducerea unui stat sau a unui imperiu este de la sine evident că populația va sărăcii. Va sărăcii fiindcă tiranul este unul care vrea să producă cât mai multă suferință și cât mai multe daune în jurul lui. Iată de ce sărăcia și tirania sunt două noțiuni care se leagă foarte bine una de alta. Ceea ce este bine să știm este că în nici un fel nu trebuie să ajungem să considerăm că într-o tiranie sărăcia este un lucru care este pe placul lui Dumnezeu. Dumnezeu nu vrea ca noi să ajungem să suferim în mod nejustificat ci mai mult să fim unii care să nu ducem lipsă de nimic. Totuși tiranii ajung să Îl corecteze pe Dumnezeu și dezideratele Sale față de umanitate și în acest mod sărăcia se lărgește. Sfântul Simeon Noul Teolog spunea destul de inspirat: "Domnul a primit să ia asupra Sa chipul fiecărui om lipsit și să Se unească pe Sine cu fiecare, ca fiecare, văzând pe fratele său ca pe Dumnezeu, să-l primească și să-l socotească ca pe Acela și să deșerte avutul său spre slujirea lui, precum și Hristos Și-a vărsat sângele Său pentru mântuirea noastră."²³ Prin urmare este evident că Iisus s-a identificat pe Sine cu cei săraci și a fost Unul care a știut ceea ce este sărăcia. Iată de ce după Hristos tiranii ar trebui să știe că Hristos este de partea celor săraci și îi va ajuta ca într-un fel sau altul cauza lor să ajungă să iese biruitoare. După cum am spus tiraniile nu vin de la Dumnezeu fiindcă El nu vrea să îi vadă pe oameni, fii Săi, să ajungă să sufere. Totuși, tiraniile pot să fie întoarse prin credință în Dumnezeu ca având un scop bun. Ele pot să fie privite ca:

- o pedeapsă pentru păcatele oamenilor,
- o modalitate de expiere a păcatelor,
- o chemare la deșteptare națională,
- o chestionare asupra faptului dacă națiunea în cauză merge după voia lui Dumnezeu.

Prin urmare tirania poate să fie întoarsă în spre scopuri bune. Aceasta fiindcă este bine să știm că nici o tiranie nu vine la conducere fără de știrea lui Dumnezeu. După cum am spus noțiunea de tiranie nu poate să fie eliberată de noțiunea de sărăcie. Aceasta fiindcă mai toate tiraniile după cum am spus au fost unele care au dus la o stare de sărăcie generală. Este adevărat că tirania nu se mulțumește să se manifeste numai prin sărăcie fiindcă sunt și multe alte lucruri rele prin care ea se manifestă:

- teroare,
- frică,
- haos,

²²David Pilling, *The growth delusion: wealth, poverty and the well-being of nations* (Tim Duggan Books, 2018).

²³Dumitru Stăniloae, *Ascețica și mistica Bisericii Ortodoxe*, (Editura Institutul Biblic (IBMBOR), București), 2002, p. 34.

- ură,
- totalitarism social,
- declin social etc.

Prin urmare prin tiranie putem să vedem că sărăcia este un lucru rău. Este un lucru rău fiindcă după cum am spus nu se poate în nici un fel să ajungem să considerăm că oamenii care trăiesc în sărăcie sunt fericiți. Toți oamenii vor să fie fericiți și pentru aceasta ei trebuie să fie ajutați să scape de sărăcie. Sunt unii care sunt mult mai pesimiști în ceea ce privește sărăcia. Aceasta fiindcă ei spun că trăim într-o lume în care resursele materiale sunt limitate. Dacă toți vor ajunge să fie bogați în cele din urmă nu le vor ajunge resursele materiale. Aici evident că se pune problema ingeniozității minții umane. Omul este unul care are rațiune și fiindcă are rațiune este și unul care se poate gestiona. Iată că prin gestionare în cele din urmă omul poate să se administreze pe sine în așa fel că să elimine sărăcia. Că sărăcia a fost un lucru care i-a preocupat pe primii creștini de acum 2000 de ani nu poate să fie negat. Primii creștini au fost conștienți că diferența dintre cei săraci și cei bogați este una dintre cele mai mari probleme a lumii. Așa se face că primii creștini au încercat să vină cu o soluție la această problemă: ei aveau toate bunurile în comun. Totuși se pare că acest experiment pe care l-au încercat primii creștini nu a funcționat fiindcă în cele din urmă au existat mai multe nemulțumiri cu acest mod de viață. Ceea ce este bine să știm este faptul că totuși, primii creștini au încercat să vină cu o soluție la problema sărăciei. Ei au preferat să își asume sărăcia voluntar ca fiind un fapt care poate să fie un exemplu pentru cei din jur. Iată ce spunea în acest sens Sfântul Nicolae Velimirovici: "când ai bogăție, cugetă cum vei îndura cu vrednicie sărăcia. Când ești fericit, cugetă cum vei îndura cu vrednicie nefericirea. Când te laudă oamenii, cugetă cum vei îndura cu vrednicie defăimările lor. Iar în toată viața cugetă cum vei muri cu vrednicie."²⁴

Totuși este bine să știm că nu sunt cazuri de sărăcie care vin din cauze externe numai:

- tiranie,
- sclavie,
- exploatarea omului de către om,
- înșelăciune,
- furt etc.

Sunt cazuri în care adevărul este că sunt și oameni care au ajuns săraci din propria lor vină. Se știe că în popor există un proverb care spune: "adună bani albi pentru zile negre." Din aceasta trebuie să știm că un om cu scaun la cap sau mai bine spus un om care este chibzuit este un care știe să se chivernisească și să ajungă să nu ducă lipsuri de nimic. Este cât se poate cunoscut cazul în care un om poate să ajungă să nu devină sărac dar fiindcă nu este chibzuit ajunge să fie sărac. Iată prin urmare că este bine să știm că sărăcia nu are numai cauze externe ca fiind una ce este provocată de cei din jur ci la fel de bine ea poate să fie o expresie a omului necugetat. Este bine să știm că sărăcia este un fapt ce trebuie să învățăm să îi opunem rezistență. Dacă ne opunem sărăciei în cele din urmă vom ajunge să o depășim. Tot ceea ce este esențial este să nu ne pierdem speranța. Este adevărat că cei mai mulți dintre noi se gândesc că pot ajunge să evite sărăcia prin a avea bani. Este mult mai important decât banii să avem o dispoziție psihologică potrivită. Prin aceasta trebuie să știm că dacă suntem pregătiți în sens psihologic vom ajunge să învingem sărăcia.²⁵

Istoria a venit cu mai multe soluții la problema sărăciei:

- muncă,
- hărnicie,
- ajutor social,
- dorința de autodepășire,
- motivația de a face o lume mai bună,
- tendința spre prosperitate etc.

²⁴Ala Rusnac, *Cugetări dubovnicești - din înțelepciunea sfinților*, vol. I, (Editura Epigraf, Chișinău, 2009), p. 176.

²⁵Sfântul Grigorie Teologul spunea că: "cel mai bogat om este omul care se mulțumește cu ceea ce are." Prin aceasta înțelegem că sunt și unii care niciodată nu ajung să se mulțumească cu ceea ce au. Așa se face că acești oameni deși ar putea să ducă o viață decentă ajung să nu mai știe ce este bogăția. Aceasta fiindcă în mod natural ei vor mai mult și mai mult. Trebuie să ajungem să fim mulțumiți cu ceea ce avem fiindcă dacă nu vom ajunge să fim pradă lăcomiei. Că cei mai mulți lacomi ajung să nu fie niciodată mulțumiți cu ceea ce au este un fapt ce nu poate să fie negat. Nu poate să fie negat fiindcă lăcomia este un fapt care vine de la demoni. Demonii sunt cei care ajung să îl controleze pe cel lacom. Pentru a crea un fel de stare de nefericire generică și perpetuă ei bine demonii ajung să îl facă pe lacom să vrea din ce în ce mai mult și să nu fie niciodată mulțumit cu ceea ce are. Iată de cuvintele Sfântului Grigorie Teologul pe care le-am spus mai sus sunt cât se poate de adevărate și de actuale.

Toate aceste fapte sunt cât se poate de bune însă se pare că nici o epocă a istoriei nu a ajuns să realizeze o eradicată deplină și totală a sărăciei. Aceasta fiindcă după cum am spus sărăcia este un lucru care se pare că este o plagă a fiecărei epoci a istoriei. Unii spun că acesta este modul natural al istoriei de funcționa. Este oare așa? Adevărul este că dacă oamenii ar lua problema sărăciei cât se poate de serios ei ar ajunge să o elimine. Totuși, oamenii sunt destul de invidioși în ceea ce privește problema sărăciei. Sunt mulți care sunt invidioși pe semenii lor fiindcă sunt bogați și nu ar face nimic să îi vadă pe ei ca unii care iasă din sărăcie. Aceasta fiindcă după cum putem să ne dăm seama omul poate să ajungă să fie stăpânul unor sentimente inferioare cum este invidia și ciuda. Așa se face că deși unii ar putea ajuta mult la eradicarea sărăciei nu o fac. Nu o fac fiindcă răutatea din ei este mult prea mare și ei nu pot în nici un fel să accepte că alții pot ajunge la un stadiu de viață socială la fel cu a lor sau poate și mai bună decât a lor. Sunt oameni care atunci când îi văd pe cei din jurul lor că au fost săraci dar au ajuns să aibă un statut mai bun decât a celor care i-au ajutat să scape de sărăcie, ei bine, cei care i-au ajutat ajung să fie plini de sentimente de ură și de dorință de răzbunare. Iată cum se ajunge în acest fel să nu mai se poată avansa în problema eradicării sărăciei. Scriitorul român Ioan Slavici spunea că: "omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căci, dacă este vorba, nu bogăția ci liniștea colibe tale te face fericit." Iată prin urmare că bogăția este destul de relativă în ceea ce privește a îl face pe om fericit. Aceasta fiindcă este bine să știm că nu bogăția deține controlul total asupra fericirii.²⁶

Se spune că mai de mult a existat un om care era extrem de bogat dar era foarte zgârcit. El nu vroia în nici un fel să ajute pe nimeni. Aceasta fiindcă ținea la bogăția sa. Când se întâmpla să vină la el un sărac îi îl refuza.

- Domnule te rog să mă ajuți și pe mine cu ceva.
- Nu pot.
- De ce domnule?
- Fiindcă nu am.
- Dar cum se poate asta?
- Uite că se poate.
- Toată lumea știe că sunteți unul dintre cei bogați din regiune.
- Minciuni. Acum pleacă fiindcă nu am timp de tine.

Aceasta când zgârcitul era mai bun fiindcă dacă nu adresa și insulte la adresa celor săraci. Totuși iubirea lui Dumnezeu a voit să îl aducă la adevăr pe bogat. Așa se face că într-o noapte zgârcitul a ajuns să aibă un vis cât se poate de pedagogic. A visat că a murit și a ajuns la niște porți mari în fața căroara stătea un om.

- Unde sunt? A întrebat zgârcitul.
- Ești la porțile raiului.
- La porțile raiului?
- Da întocmai.
- Și tu cine ești?
- Eu? Sunt Sfântul Petru.
- Pot intra în rai?
- Depinde.
- De ce să depindă?
- Dacă ai cu ce să plătești.
- Cu ce să plătesc?
- Ca să intri în rai trebuie să plătești cu faptele tale bune pe cale le-ai făcut pe pământ.

Bogatul a început să fie trist.

-Ce este? A întrebat Sfântul Petru.

- Nu pot să plătesc cu bani și aur?
- Ba da.
- Păi lasă-mă să întorc pe pământ să aduc bogățiile mele.
- Nimeni care ajunge aici nu se mai întoarce pe pământ.
- Pot plăti cu banii pe care îi am la mine?
- Da. Cum să nu.

Bogatul s-a scotocit prin buzunare dar nu a găsit nimic.

- Nu se poate..., a spus bogatul

²⁶Duncan Green, Mark Fried, Amartya Sen, *From poverty to power: how active citizens and effective states can change the world* (Oxfam Publishing, 2008).

- Ce este?
- Nu am nici un ban cu mine.
- Mai caută.

Bogatul a mai căutat prin buzunare dar a găsit numai doi bănuți.

- Nu sunt destui, a spus Sfântul Petru.
 - Nu pot să înțeleg, pe pământ avem totdeauna mulți bani cu mine.
 - Aici în rai vi doar cu banii și bunurile cu care i-ai ajutat pe alții pe pământ. Aci doi bănuți sunt cei pe care într-o zi pe când ai trecut pe lângă o biserică i-ai aruncat în silă unui sărac. Ei nu sunt suficienți ca să intri în rai.
- Se spune că zgârciul s-a trezit speriat din somn și de atunci a devenit milostiv.

Această întâmplare care are în centrul ei un vis mistic credem că este adevărată și ea vine să ne spună și nouă că sărăcia nu este un lucru care este cu totul fără de nici un efect în viața de dincolo. După cum am putut vedea din pilda cu bogatul și săracul Lazăr ei bine Dumnezeu nu rămâne indiferent la diferența dintre bogați și săraci în viața noastră. Aceasta fiindcă trebuie să știm că modul cum ajungem să trăim în această viață este unul care va ajunge să determine destinul nostru în viața de apoi.²⁷ Prin urmare sărăcia și bogăția sunt unele care au profunde implicații eshatologice. Ce să înțelegem că ele au profunde implicații eshatologice? Din aceasta trebuie să înțelegem că bogăția și sărăcia sunt lucruri care vor ajunge să ne influențeze modul în care vom ajunge să ne petrecem viața de dincolo. Aceasta fiindcă este evident că dacă am ajuns să luptăm împotriva sărăciei vom ajunge să fim unii care ne vom bucura de la bunăvoința și binecuvântarea lui Dumnezeu Tatăl. Este prin urmare un lucru plăcut în fața lui Dumnezeu Tatăl de:

1. A ajuta pe cei săraci,
2. A lupta cu sărăcia.

Aceasta fiindcă este bine să știm că sărăcia este un lucru care poate să fie combătut. Unul dintre lucrurile care ajunge să mențină sărăcia în lumea noastră este corupția.²⁸

Sunt multe țări care sunt sărace sau au fost sărace în istorie fiindcă corupția este una care era larg răspândită în ele. Ce este corupția credem că știe mai toată lumea. Corupția are mai multe sensuri:

- alterare,
- seducere,
- depravare,
- abatere de la cinste,
- abdicare de la datorie.²⁹

Aici vom vorbi despre ultimul sens al corupției, acela de a abdica de la datorie. În mai toate țările civilizate din lume adevărul este că guvernele sunt cele care trebuie să împartă banii populației prin:

- salarii,
- pensii,
- lucrări publice,
- fonduri sociale etc.

E bine când corupția apare mai toți acești bani nu mai ajung la cei săraci și care au nevoie de ei ci ajung să fie luați de cei care sunt la conducere sau mai bine spus de cei care sunt puși să îi împartă celor mulți. Ei bine se pare că aici putem să vorbim de omul corupt. Istoria ne demonstrează că “omul corupt” a existat în mai toate epocile istorice. Omul corupt este un om fără conștiință și fără de frică de Dumnezeu care ajunge să fure din banii celor săraci și iată că în acest mod în cele din urmă se ajunge la o sărăcie și mai mare. Aceasta fiindcă după cum am spus este bine să știm că în corupție lăcomia este una care conduce. Sunt și în zilele noastre din ce în ce mai multe fapte de corupție care au ajuns să ne contamineze mediul social.³⁰

²⁷Ieroteos Vlahos, *Viața după moarte* (Bacău, 2001).

²⁸Bartolomei Anania, *Corupția spirituală: texte social-teologice* (Editura Ekon, 2012).

²⁹A se vedea Dicționarul explicativ.

³⁰După cum ne spune istoria adevărul este că corupția se dovedește una dintre cele mai eficiente metode de a aduce pe semenii tăi la sărăcie. Sunt mai ales vizați aici oamenii politici. Aceasta fiindcă trebuie să știm că oamenii sunt cât se poate de inclinați de a își însuși ceea ce este pe drept al altora ca fiind la lor. Aceasta fiindcă trebuie să știm că omul corupt este un om care în nici un fel nu se raportează la Dumnezeu. Dumnezeu a lăsat ca mai multe națiuni să existe în această lume și pentru aceasta este bine să știm că sunt și unii care trebuie să fie responsabili cu finanțele unei națiuni. Vedem însă că de multe ori la nivel de guvern se fac mai multe furturi din banii publici. Când ele au loc înseamnă că acel stat este un stat corupt și ar fi bine să se ia măsuri pentru ca orice formă de corupție să fie eliminată. Dacă corupția ajunge să fie eliminată în cele din urmă este eliminată și sărăcia.

Este evident că sunt mai multe imaginații în lumea noastră care visează la un fel de societăți futuriste (societăți ale viitorului) în care sărăcia va fi deplin eliminată și oamenii vor ajunge să trăiască într-o stare de fericire și de belșug permanent. Oricum nu trebuie să ajungem să ignorăm imaginația omului. Sunt mai mulți ideologi din muzică, cinematografie, arte și cultură care visează la o lume fără de sărăcie. Este prin urmare un lucru cât se poate de firesc să ajungem să simțim oroare față de sărăcie fiindcă ea poate ajunge să ni se întâmple chiar și nouă. Prin urmare când dorim bunăstarea celor din jur în mod indirect ajungem să ne dorim și nouă prosperitatea și bogăția. După cum putem să ne dăm seama poți să fi un om bogat și la fel de bine și un om cu frică de Dumnezeu. Aceasta fiindcă în acest mod în cele din urmă este bine să știm că bogăția este un lucru care nu este total incompatibilă cu frica de Dumnezeu. Trebuie să fim oameni care să fim responsabili și să ne asumăm că problema sărăciei este una care poate să fie depășită dacă în funcții de stat vor ajunge să fie puși oameni responsabili care să fie capabili să gestioneze finanțele unui stat fără să ajungă să fie corupți. Știm că în țările din lumea a treia (cum se spune în zilele noastre) corupția este un lucru cât se poate de larg răspândit. Este un lucru larg răspândit fiindcă oamenii nu țin la țara lor și nici nu își iubesc țara cu adevărat. Ca să ajungi să nu fi corupt când ești într-o funcție de mare responsabilitate ei bine trebuie să fi o persoană care să își iubească țara. Cei mai mulți dintre noi nu o facem și așa se ajunge la o stare de generalizare a sărăciei. Statele corupte din toate timpurile istoriei au fost state sărace. Aceasta fiindcă corupția este una care duce la sărăcie. Este cu adevărat destul de dramatic să vedem cum mai multe țări care au potențial economic ajung să stea în cloaca murdară a sărăciei fiindcă nu au luat măsură efective împotriva corupției.³¹

CAPITOLUL 2

SĂRĂCIA: RELATIVĂ SAU ABSOLUTĂ?

Când ne-am decis să scriem această carte am fost conștienți că ea va putea să scandalizeze pe unii. Aceasta fiindcă sunt mulți care sunt cât se poate de scandalizați de implicațiile religioase ale sărăciei. Sunt mulți care evident că nu sunt mulțumiți cu soluția pe care o oferă creștinismul ortodox la problema sărăciei:

- cei care toată viața lor au fost săraci vor merge în rai,
- cei care toată viața lor au fost bogați, lacomi și nemilostivi vor merge în iad.

Sunt din ce în ce mai multe voci în lumea noastră care consideră această separație cât se poate de nepotrivită. Cum se poate ca pentru o viață istorică relativă cum este viața noastră să ajungem să suferim chinuri veșnice (adică absolute)? Este bine să știm că există o mare diferență între lumea de aici și lumea de dincolo în plan eshatologic:

- lumea de aici este relativă,
- lumea de dincolo este absolută.

Aceasta ne spune că este bine să știm că de fapt suntem între două lumi și pentru a ajunge să dobândim raiul trebuie să știm să gestionăm bine ceea ce facem în această lume. Este evident că teoria că vor fi mai mulți care vor suferi veșnic pentru răutățile făcute în această lume este una care nu îi mulțumește. De ce să ajungi să suferi veșnic pentru niște fapte rele care au fost temporale? Este posibil să existe un fel de echivalare dintre temporalitate și veșnicie? Cei mai mulți ar fi dispuși să creadă că nu, în nici un fel timpul nostru istoric nu poate să fie echivalat ci timpul veșnic. Aceasta fiindcă avem de a face cu două dimensiuni. Iată prin urmare că lucrurile sunt cât se poate de bine definite și de efective în sens creștin ortodox. Sărăcia este și ea un lucru care se plasează între relativ și absolut, adică între această lume și lumea de dincolo. Aceasta fiindcă ar fi cumva ilogic ca un om care toată viața lui a trăit într-o sărăcie lucie să ajungă să sufere chinuri veșnice.³²

Totuși trebuie să știm că sunt mai multe lucruri care sunt cât se poate de diferite în modul în care omul din antichitate a ajuns să trăiască sărăcia în comparație cu omul de azi. De ce?

³¹Annie Lowrey, *Give people money: how an universal basic income would end poverty, revolutionize work and remake the world* (Crown, 2018).

³²Putem să vorbim de sărăcie în termeni spirituali ca la o stare de purificare a omului. Aceasta fiindcă omul sărac este mult mai dispus să renunțe la mai multe lucruri pe care cel bogat le are. După cum putem să ne dăm seama bogatul este unul care este mult mai predispus la păcat și la patimi fiindcă el are bani care să le susțină. Săracul în schimb nu are bani și iată de ce el ajunge să se purifice de patimi și păcate. Sunt cunoscute mai multe mari vedete care au murit din cauza unor supradoze de droguri. De ce? Fiindcă aceste persoane au fost unele care au avut bani și au putut să își cumpere drogurile care de obicei costă destul de mult. Putem să vedem că sărăcia are și valențe pozitive care sunt după cum spus unele purificatoare. Nu este nimic rău cu a fi purificat de sărăcie fiindcă așa vei ajunge la un stadiu avansat de viață spirituală.

1. Omul antic nu avea curent electric,
2. Omul antic nu avea radio, televizor și internet,
3. Omul antic nu avea automobil și avion,
4. Omul antic nu avea științe așa de dezvoltate,
5. Omul de antic nu avea un sistem social foarte bine pus la punct,
6. Omul antic nu știa ce este tiparul,
7. Omul antic nu avea mașini la locul de muncă,
8. Omul antic nu avea ziare și mas media,
9. Omul antic era un om fără trenuri și autobuze,
10. Omul antic nu știa că poate exista o industrie de divertisment.

Iată prin urmare numai câteva dintre lucrurile pe care omul antic și medieval nu le avea și care acum sunt luate ca fiind cât se poate de obișnuite. În zilele noastre a nu avea televizor este considerat un lucru cât se poate de rău și ca un semn al unei sărăcii lucii. A asculta la radio nu mai este la modă în zilele noastre când televiziunile și internetul au ajuns să fie extrem de larg răspândite. Totuși, trebuie să știm că nici un cezar de la Roma și nici un rege al evreilor nu a avut nici măcar radio ca să nu mai vorbim de televizor. Totuși atât cezarii Romei cât și regii Israelului erau considerați oameni bogați. Ei nu mai sunt considerați bogați în zilele noastre. De ce? Cum poate să fie bogat un om care nu are nici măcar un radio sau un televizor de unde să se poată informa sau să asculte muzică? Iată cum se poate vedea aici un fel de dovadă a relativismului sărăciei în plan istoric. Aceasta fiindcă în evoluția istorică lucruri care sunt cât se poate de firești într-o anumită epocă nu sunt deloc firești în altă epocă. Aceasta este o dovadă mare că sărăcia poate să fie un lucru relativ dacă este să o privim în sens istoric. Lucruri banale în zilele noastre nici nu existau în antichitate și Evul Mediu. Se poate să mai vorbim de un absolut al sărăciei și a stării de a fi sărac? Fără doar și poate că nu. Deși au trăit oameni cu sânge și inimă în vechime, ei bine unii dintre ei nici nu visau la unele lucruri care sunt banale pentru lumea de azi.³³

Omul antic și medieval nu avea electricitate. Știm că fără de electricitate nu putem să avem lumină noaptea. Ei bine nici un om bogat al antichității nu avea lumină electrică fiindcă pe acele timpuri tot ceea ce se cunoștea era lumânarea și opaițul. Cum putem să ne imaginăm noi cei de azi o viață în care seară de seară și nopți de nopți am sta la lumina lumânării? Nevoia de lumină noaptea este un fapt universal pe care mai toată lumea îl are. Sunt oameni în zilele noastre care sunt săraci sau mai bine spus sunt considerați ca fiind săraci dar care au lumină electrică. Ei bine dacă este să vedem lucrurile din această perspectivă este bine să știm că toată antichitatea a fost o lume săracă. Cum poți să fi un om bogat dacă nu ai cel puțin lumină electrică în casă? Vedem aici un al doilea mare element al faptului că sărăcia în sens uman este o problemă relativă. Adică ceea ce consideră unii oameni într-o anumită epocă drept bogăție, ei bine alții oameni din alte epoci iau acel lucru drept sărăcie. Sărăcia nu este un lucru pe care trebuie să ajungem să îl privim numai în raport cu lumea noastră de azi. Cei mai mulți deși facem ore de istorie adevărul este că nu învățăm să ajungem să privim lucrurile cu obiectivitate istorică. De ce? Fiindcă suntem unii care suntem cât se poate de limitați. Suntem limitați la epoca noastră. Este adevărat că despre viitor nu putem ști multe lucruri (sau cel puțin nu putem să anticipăm multe lucruri) dar despre trecut adevărul este că știm mai multe lucruri. Așa se face că știm din trecut că în antichitate canalizarea era un lucru rar. Deși și în zilele noastre sunt mai multe regiuni care nu au canalizare ei bine în mare canalizarea este considerată în zilele noastre un lucru firesc și obișnuit. În antichitate numai bogații aveau canalizare. Aceasta ca să nu mai vorbim de asfalt. Mai toate străzile noastre principale sunt asfaltate. Ei bine în antichitate și în Evul Mediu nici nu se știa de asfalt. Este greu pentru noi cei de azi să ajungem să ne imaginăm că nici o stradă și nici o arteră de mare circulație din antichitate nu avea asfalt.³⁴

La sfârșitul secolului al XIX-lea a fost inventat automobilul. Acesta avea să schimbe foarte mult relațiile interumane dar și optica în ceea ce privește diferența dintre cei bogați și săraci. La începutul secolului al XX-lea a

³³Graham Hancock, *The lords of poverty: power, prestige and corruption in the international aid business* (Atlantic Monthly Press, 1992).

³⁴Un alt lucru care poate să ne facă să ajungem la o anume concluzie că sărăcia este o noțiune relativă este telefonul. Acum 50 sau 60 de ani numi cei bogați aveau să aibă telefon, aceasta fiindcă telefonul era considerat un obiect de lux. Ei bine în zilele noastre aproape oricine își poate permite un telefon. Mai mult, trăim în epoca celulelor în care telefonul fix a devenit un lucru demodat. Cum se face că deși avem de a face cu același om, în anumite perioade ale istoriei telefonul a fost considerat un exponent al bogăției pentru ca în zilele noastre el să ajungă să fie un lucru folosit și de cei săraci? Nu este aceasta o anomalie a istoriei umane? Adevărul este că nu este o anomalie ci mai mult o reprezentare a modului în care istoria omului evoluează. Deși ființa umană rămâne aceeași, este bine să știm că omul prin invențiile lui ajunge să facă o lume mult mai bună. Iată cum invențiile ajung să nu fie simple descoperiri științifice ci unele care modifică radical diferența dintre cei bogați și cei săraci.

deține un automobil era considerat un lucru pe care numai cei bogați și-l puteau permite. Aceasta fiindcă automobilele erau foarte scumpe. Ei bine timpul a trecut și lucrurile s-au schimbat. În zilele noastre a deține un automobil în nici un fel nu este un lucru care ține numai de cei bogați. De ce? Fiindcă sunt mulți care au început să își poată permite automobile. Așa se face că în zilele noastre automobilul nu mai este la fel de mult un fel de separației dintre cei bogați și cei săraci. Aceasta fiindcă evident că lucrurile din vremurile noastre nu sunt ca cele de acum 100 de ani. Iată cum vedem că în sens istoric atât bogăția cât și sărăcia sunt lucruri relative și care nu pot să fie considerate o normă. Aceasta fiindcă ceea ce este considerat o normă într-o anumită epocă în nici un fel nu mai este o normă într-o altă epocă. Iată de ce trebuie să avem o viziune holistică în ceea ce privește bogăția și sărăcia. Aceasta fiindcă nu putem să înțelegem care este dinamica bogăției și a sărăciei dacă nu vom ajunge să studiem modul în care bogăția și sărăcia au ajuns să fie trăite în anumite epoci ale istoriei. Cei mai mulți dintre noi tindem să credem că omul este într-un proces de evoluție în istorie. Aceasta fiindcă ideile lui Darwin încă sunt unele populare pentru noi. Ceea ce ne spune realitatea este că deși omul se află într-un proces de evoluție materială și științifică el este departe de a fi într-un proces de evoluție morală și spirituală. Aceasta fiindcă și în zilele noastre sunt destui de mulți cei care deși conduc bolizi de mare viteză, au telefon și televizor sunt totuși oameni care sunt dedicați răului. Dacă este să îl studiem pe om și evoluția lui istorică recentă vom vedea că omul modern deși a ajuns la foarte multe progrese științifice și tehnice a comis adevărate monstruoziități. În nici o epocă a istoriei omul nu a mai ajuns să creeze războaie mondiale. Aceasta fiindcă omul modern este un om care știm că în secolul al XX-lea a creat două războaie mondiale. Prin urmare nu trebuie să credem că omul deși a evoluat și a progresat științific și tehnic a evoluat și a progresat spiritual. Din contră, se poate vedea în lumea de azi o tendință de a nu urma spiritualității tradiționale creștin ortodoxe ci de a crea spiritualități sincretice care să fie pe placul și gustul omului din epoca prezentă.³⁵

Un alt lucru care se poate spune că face o mare diferență dintre timpurile noastre și timpurile vechi ale antichității și Evului mediu este stadiul de dezvoltate al științelor. Deși mai multe științe au existat în antichitate totuși sunt științe care există numai în zilele noastre. Dintre cele mai cunoscute amintim:

- informatica,
- cibernetica,
- chimia,
- aeronautica,
- mecanica,
- fizica nucleară,
- antropologia,
- fizica cuantică etc.

Prin urmare se poate vedea că toate aceste lucruri au fost unele care nu au existat în vechime. Științele au ajuns să îi aducă mult progres omului. De pildă în antichitate nici nu se putea imagina faptul că omul va ajunge să descopere energia nucleară. Știm că energia nucleară poate să fie folosită în zilele noastre în special prin două lucruri:

- facerea de arme nucleare,
- producerea energiei electrice.

Ei bine în zilele noastre s-a ajuns să se considere că țara care deține energie nucleară este o țară bogată. Mai nou se fac din ce în ce mai multe descoperiri în materie de lasere care se speră că vor ajunge să fie folosite pe viitor într-o măsură tot mai mare. Ei bine trebuie să știm că toate aceste lucruri ajung să schimbe foarte mult percepția noastră tradițională despre bogăție și sărăcie. De ce? Fiindcă am ajuns să trăim într-o epocă în care știința și invențiile ei ne modifică percepția despre bogăție și sărăcie. În antichitate un stat bogat se considera că este un stat care are o agricultură foarte bine pusă la punct. Ei bine în zilele noastre se consideră că un stat bogat este unul care își permite să facă arma nucleară sau bomba nucleară.³⁶

³⁵Steven Johnson, *Where good ideas come from: the natural history of innovation* (Riverhead books, 2011).

³⁶Este adevărat totuși că sunt multe lucruri care sunt cât se poate de reprobabile în ceea ce privește progresul și evoluția științifică. Aceasta fiindcă trebuie să știm că în antichitate oamenii în război se ucideau numai cu arcul, sabia și sulița, în timp ce în zilele noastre omul a ajuns la un asemenea grad că se poate distruge cu bomba atomică. Deși unii văd aceasta ca un fel de progres pe care omul a ajuns să îl facă în istorie ceea ce trebuie să știm este că distrugerea chiar dacă este făcută în stare de război nu este în nici un fel un lucru de folos. Nu este un lucru de folos fiindcă ea ne face să fim unii care să fim interesați de modalități cât mai eficiente de distrugere. Este aceasta dovadă a unui progres științific că în zilele noastre ne putem distruge cu arme atomice, bombe cu neutroni, bombe biologice

Un alt lucru care se poate spune că a ajuns să fie o adevărată revoluție în istoria omului a fost descoperirea tiparului. Știm că lumea cunoștea în antichitate scrisul însă tot ceea ce circula în antichitate erau manuscrisele. Egiptenii au fost cei care au descoperit papirusul care a fost un fel de revoluție în probleme de scris însă hârtia avea să se descopere numai la finalul timpurilor medievale. Deși mai toată lumea în antichitate scria pe papirus, pe tăblițe de lut sau pe piei de animale, ei bine nu se considera deloc faptul că a nu avea hârtie este un semn al sărăciei. Cine este așa de sărac în zilele noastre că nu poate să își cumpere hârtie de scris sau un ziar de citit? Ei bine aceste lucruri nu că erau un lux pentru omul antic dar la fel de bine ele nici nu existau nici în imaginația oamenilor. Au trebuit să treacă sute de ani pentru ca omul să ajungă să inventeze hârtia care a ajuns să revoluționeze societatea și să creeze o nouă eră a circulației informațiilor și a culturii. Iată prin urmare un alt lucru care ne spune că se poate să vorbim de o relativitate a sărăciei în sens istoric. Noi suntem siguri că ceea ce considerăm noi în zilele noastre ca fiind sărăcie este adevărata sărăcie. Ei bine pentru mentalitatea antică ceea ce noi considerăm sărăcie de fapt era un lux. Cum este posibil să existe aceste mari diferențe dintre epocile istoriei? Este posibil fiindcă după cum putem să ne dăm seama descoperirile nu sunt unele care se fac cu ușurință. Ceea ce putem să observăm este că oamenii din toate epocile nu au ajuns la o capacitate atât de mare încă să ajungă la o concepție spirituală cum este cea propusă de spiritualitatea creștin ortodoxă și prin urmare gradul lor de bogăție și de sărăcie a depins în mare de invențiile care au venit din domeniul științific și tehnic. Este cu adevărat un lucru trist că după 2000 de ani de istorie și spiritualitate creștin ortodoxă omul de azi nu ajuns să vadă valoarea spirituală a sărăciei.³⁷

Se spune că în vechime trăia un om extrem de bogat dar care ca mulți alții era zgârcit.

- Dacă voi devenii milostiv îmi voi pierde toate bogățiile, își spunea el.

Așa se face că el ajunsese să țină bogății imense numai pentru sine.

- O banii mei, o aurul meu, o pietrele mele prețioase, cât îmi sunteți de dragi, își spunea bogatul ca hipnotizat de bogățiile lui.

Totuși se pare că rugăciunile îngerului său păzitor nu au rămas fără de nici un răspuns la tronul lui Dumnezeu. Aceasta fiindcă într-o zi a venit și îndreptarea bogatului. Era o zi în care bogatul a avut de luat o căruță cu pâine și să ajungă să o transporte acasă. Pe drum bogatul a fost văzut de un cerșetor amărât.

- Bogatule, bogatule! a început să strige cerșetorul.

- Ce este?

- Ajută-mă și pe mine.

- Pleacă de aici.

- Bogatule fie-ți milă.

- Cară-te că nu îți dau nimic.

- Bogatule te rog, ajută-mă!

Fiindcă nu avea cu nimic cu ce să arunce în cerșetor bogatul a luat o pâine din căruță și a aruncat după cerșetor. Cerșetorul a luat pâinea și a zis:

- Îți mulțumesc bogatule. Mă voi ruga pentru tine.

Bogatul și-a continuat drumul. În acea noapte a avut un vis care l-a schimbat de tot pe bogat. Se visa că a murit și a ajuns pe lumea de dincolo. A putut să se vadă cum stătea în fața unei balanțe. De partea stângă a balanței stăteau mai mulți diavoli. De partea dreaptă stăteau mai mulți îngeri.

- Bogatul este al nostru și va venii cu noi în iad, spuneau diavolii.

- Nu este al vostru, spuneau îngerii.

- Bine hai să cântărim faptele lui, au spus diavolii.

Diavolii au pus în partea lor de balanță toate păcatele bogatului scrise pe niște hârtii. Balanța s-a mișcat în favoarea lor.

- Ce ne vom face acum? au spus îngerii.

- Să căutăm în faptele lui, sigur trebuie să fi făcut fapte bune.

Îngerii au căutat să găsească niște fapte bune ale bogatului. Nici una, doar lăcomie, ură, mândrie și lascivitate.

- Cred că vom pierde acest suflet, a spus un înger.

sau arme chimice? Fără doar și poate că nu. Iată de este bine să știm că o adevărată evoluție a omului poate să vină numai din armonia dintre spiritual și științific.

³⁷Gary D. Moore, *Faithful finances 101: from poverty of fear and greed to the riches of spiritual investing* (Templeton Press, 2005).

- Nu îl vom pierde, a spus altul.
- De ce? Nu avem nici o faptă bună de a lui.
- Uite aici, el a dat azi o pâine unui om sărac.
- Crezi că ea va fi destul?
- Să încercăm.

Îngerii au pus pâinea pe care bogatul a aruncat-o cu ură în cerșetorul ce nu îi dădea pace. Cum au pus pâinea în balanță imediat balanța s-a modificat de partea îngerilor.

- Nu se poate! Nu este corect! Strigau diavolii scrâșnind din dinți.

Dintr-o dată bogatul s-a trezit din somn.

- Vai da ce vis am avut.

A stat puțin pe gânduri după care a spus:

- Ei bine dacă o simplă pâine a ajuns să mă salveze de la chinurile iadului, înseamnă că trebuie să fac și mai multă milostenie.

Se spune că de atunci înainte acest bogat s-a schimbat și a devenit unul milostiv.

Avem aici o întâmplare care a avut loc în realitate și care evident că ne pune în față problema altruismului. Fiindcă nu suntem destul de altruști așa se face că ajungem să trăim într-o lume în care săracii sunt din ce în ce mai mulți. Uităm că sunt mulți care ar putea să se folosească de ajutorul nostru. O poveste mai puțin cunoscută ne spune că lângă blocul dintr-un oraș mare cerșea un cerșetor. Un om de bine îl ajuta când putea. Odată acest om cu soția lui mergeau la o aniversare. Cerșetorul ca de obicei a cerut milostenie. Omul nu a avut nimic să îi dea dar totuși a luat o floare din buchetul de flori pe care îl ducea la aniversare și i l-a dat cerșetorului. După această întâmplare cerșetorul nu a mai fost văzut luni bune la cerșit. Soția l-a întrebat pe soțul ei din ce oare o fi trăind cerșetorul, la care bărbatul i-a spus că trăiește din floarea pe care i-am dat-o.³⁸ Prin aceasta trebuie să ne dăm seama că nu numai banii și lucrurile materiale sunt de folos celor săraci ci la fel de bine și cuvintele și gesturile noastre bune. De multe ori cei săraci au nevoie de motivație pentru a ajunge să depășească starea în care sunt. Aceasta fiindcă după cum am spus există un aspect psihologic al luptei cu sărăcia.³⁹

Un alt produs al progresului și al evoluției omului a fost industria. Știm că industria este o parte din economia care este formată din trei ramuri:

1. Industrie,
2. Agricultură,
3. Comerț.

Este adevărat că în antichitate exista comerț și agricultură dar nu exista industrie. Cum a ajuns să se dezvolte industria? Ea s-a dezvoltat prin mai multe ramuri. Care sunt ele?

- industria prelucrării materialelor și a uneltelor,
- industria textilă,
- industria petrolului și a gazelor,
- industria motorului cu aburi (în trecut),
- industria maritimă (vapoare, submarine, iahturi, portavioane),
- industria aeronautică,
- industria auto și a construcției de mașini etc.

Ei bine toate aceste sub-ramuri ale industriei sunt lucruri care au ajuns să fie cât se poate de efective în viața omului și să îi aducă ample modificări. Dacă în antichitate și evul mediu omul lucra mai ales în agricultură, ei bine în modernitate omul a ajuns să lucreze în fața unei mașini. Pe bună dreptate putem să spunem că industria a fost cea care a adus în fața omului mașina. Fără de mașină, de orice fel ar fi ea, nu ar putea să existe industrie. Este adevărat că industria nu a adus numai prosperitate și bogăție omului dar a ajuns să își manifeste și anumite influențe negative asupra omului. Trăind în mediul industrial omul ajunge să trăiască cumva într-un mediu robotic. Așa e face că mai mulți oameni care muncesc în industrie au ajuns să se manifeste robotic. Aceasta fiindcă un comportament robotic este unul care este mult mai potrivit față de nevoile unei mari hale industriale. Așa se face că unul dintre principale obiective ale omului industrial era producția.⁴⁰

³⁸Robert, Tl. Kiyosaki, *Rich dad, poor dad: what the rich teach their kids about money! That the poor and the middle class do not* (Business Plus, 2010).

³⁹Ha Joon-Chang, *Bad samaritans: rich nations, poor policies and the treat to the developing world* (Random House Business Books, 2008).

⁴⁰Este bine să știm că a fost industria care a ajuns să creeze ceea ce cunoaștem ca clase de mijloc în zilele noastre. Clasa de mijloc este formată de oameni care muncesc în industrie și care nu sunt săraci dar nici bogați. Aceasta fiindcă este clar că muncind în industrie

Sunt unii care sunt de părere că nu se poate în nici un fel vorbi de un relativ sau un absolut al sărăciei sau al bogăției ci numai de faptul că ceea ce definește bogăția este:

- plăcerea,
- luxul,
- confortul.

Cine susține o asemenea concepție evident că este un om ignorant care nu a luat seama la modul în care se produc marile transformări sociale și marile revoluții științifice care au ajuns să schimbe fața lumii în care trăim. Prin urmare trebuie să știm că sunt și oamenii care au parte de plăcere de exemplu fără ca ei fie bogați:

- bețivii au parte de plăcere, dar cei mai mulți nu sunt bogați,
- toxicomanii sunt unii care au parte de plăcere dar nu sunt bogați,
- violatorii au parte de plăcere dar ei nu sunt bogați,
- prostituatele au parte de plăcere dar aceasta nu înseamnă că ele sunt bogate etc.

Prin urmare nu trebuie să ne amăgim. Bogăția și sărăcia sunt de multe ori lucruri care ajuns să definească nu numai progresul științific sau tehnic al unui om ci la fel de bine și moralitatea lui. Aceasta fiindcă în sens creștin ortodox indiferent de timpul și de epoca istorică în care trăiești trebuie să ajungi să te îmbogățești prin fapte morale. Bogăția pe care ai obținut-o prin furt sau prin corupție în nici un fel nu este acceptată de creștinismul ortodox. Prin urmare este bine să știm că trebuie să fim mult mai atenți cu problematica bogăției și a sărăciei fiindcă ele sunt lucruri care au o profundă implicație morală. Hedoniștii sunt de părere că în cele din urmă moralitatea nu contează în ceea ce privește bogăția. Ceea ce este esențial este să ajungi să te îmbogățești prin orice metodă fiindcă în acest mod în cele din urmă vei ajunge la sensul esențial al vieții: plăcerea. Prin urmare am afirmat că a transforma plăcerea în centrul vieții omului în nici un fel nu poate să fie o abordare creștin ortodoxă. Nu poate să fie o abordare creștin ortodoxă fiindcă este bine să știm că sărăcia și bogăția sunt noțiuni care se leagă de moralitate. În sens creștin ortodox a fi un om moral este mai de preț decât a fi un om bogat. Sunt mulți oameni bogați dar nu și morali. Ei nu sunt în acest sens creștin ortodocși fiindcă după cum am spus creștinismul ortodox este unul care pune mare preț pe moralitate.⁴¹

Un alt aspect de care trebuie să fim conștienți în zilele noastre este că la fel de bine bogăția este și ea o noțiune relativă. Aceasta fiindcă sunt oameni care sunt extrem de bogați și alții care nu sunt la fel de bogați. Există în acest sens o mare diferență dintre milionari și miliardari. Totuși ceea ce este bine să știm este că una dintre trăsăturile bogăției este luxul. Cum se manifestă în zilele noastre luxul?

- mașini luxoase (de preferat limuzine),
- case mari cu mai multe etaje,
- decoruri și mobilier de mare calitate,
- piscine și jacuzzi,
- case de vacanță și cabane,
- vacanțe în locuri de lux cum este Monaco sau insulele Bahamas,
- consumul de mâncăruri dintre cele mai scumpe (icre negre și homar de exemplu) etc.

Prin urmare este bine să știm că luxul este unul care ajungă de multe ori să facă diferența dintre omul sărac și cel bogat. Omul sărac ajunge să locuiască într-o cocioabă în timp ce omul bogat beneficiază de toate plăcerile pământești posibile. Totuși, este bine să știm că deși unii dintre semenii noștri ajung de trăiesc în mare lux aceasta nu înseamnă că aceste persoane sunt bogate sufletește sau spiritual. Din contră, ceea ce s-a putut observa că este că oamenii care se lăfăie în lux sunt persoane care au un fel de lipsă de viață spirituală. Aceasta fiindcă ei sunt acaparați deplin de viața materială.⁴²

ajungi să câștigi dar nu ajungi să câștigi atât de mult ca un om bogat. Acum când industria a apărut la fel de bine odată cu ea a mai apărut încă un nou tip de bogați: marii magnati. Ce este un mare magnat (tychoon în engleză)? El poate să fie fie posesorul uneia sau a mai multor fabrici sau la fel de bine poate să fie posesorul la mai multe corporații. Toate acestea au adus o nouă noțiune a bogăției: omul care ajungea să se îmbogățească din industrie. Este cu adevărat un lucru nou în istorie că au apărut mai multe fabrici și combinate industriale în care s-au născut ceea ce cunoaștem în zilele noastre ca fiind clasa de mijloc.

⁴¹Thomas C. Crowley, Michael Yardney, *Rich habist poor habits! Discover why the rich keep getting richer and how you can join their ranks* (Wilkinson Publishing, 2016).

⁴²Ceea ce s-a putut vedea din experiența de zi cu zi a vieții este că omul bogat ajunge să se lipească sufletește de bunurile pe care le posedă pe care de multe ori le transformă în sensul final al vieții. Iată de ce mulți bogați după cum ne așteptăm uită de Dumnezeu. Uită de Dumnezeu fiindcă ei sunt interesați numai de bogățiile lor și de modul în care dobândesc cât mai multe plăceri. Este bine să știm că acest mod de a uita de Dumnezeu și a ajunge să fi o persoană care ține strict de lumea materială ajunge să creeze în sufletul omului ca o

Scriitorul francez Honore de Balzac spunea că “iubirea este un lux.” Ce să înțelegem dintr-o asemenea afirmație? Înțelegem că de multe ori sunt valori spirituale care fiindcă oamenii sunt interesați numai de lucrurile materiale ale acestei lumii ajung să fie lucruri de lux. Aceasta fiindcă este bine să știm că în nici un fel nu putem ajunge să înlocuim valorile spirituale cu valori materiale. Așa se face că credința celor bogați că banii pot cumpăra orice este una eronată. Este adevărat că banii îți pot oferi o oarecare libertate de mișcare în lumea noastră însă principiul după care se ghidează cei care au bani este unul hedonist: banii sunt unii care pot să procure plăcerea. Care sunt unele dintre valorile spirituale pe care banii nu le pot cumpăra?

- adevărul,
- libertatea internă și externă,
- dreptatea,
- frumosul,
- binele,
- credința în Dumnezeu,
- integritatea etc.

Este evident că banii au o putere limitată de acțiune în lumea noastră însă cei care ajung să îi facă sensul vieții lor trăiesc cu iluzia că banii pot orice. Este fără nici o îndoială că ei se înșeală fiindcă după cum am spus banii au o putere limitată de acțiune în viața și lumea noastră. Sunt unii care spun că luxul este un fel de stadiu al minții sau mai bine zis o stare de spirit. Aceasta fiindcă ei vor să afirme că a trăii în lux este de fapt un lucru care pleacă din suflet. După cum putem să ne dăm seama când trăim în lux la fel de bine ajunge să participe și sufletul nostru. Cum reacționează sufletul nostru? Luxul adevărul este că în multe situații ajunge să moleșească sufletul. Este la fel ca în pilda care a spus-o Iisus despre acel bogat care văzând că are multe recolte și-a spus: suflete ai multe bogății pentru mai mulți ani, bea, mănca, veselește-te. Atunci a auzit glasul lui Dumnezeu care i-a spus: nebune în această seară vor cere sufletul tău de la tine și toate alte tale ale cui vor fii? Din aceasta putem să ne dăm seama că sufletul ajunge să fie influențat de viața trupului.⁴³

Prin urmare este greu de reconciliat viața de lux cu viața spirituală a sufletului. Aceasta fiindcă ambele tind să se excludă reciproc. Totuși, este bine să știm că nu toți oamenii pot să fie ascetici și să ducă un mod de viață ascetic. Aceasta fiindcă firile și temperamentele sunt diferite. Dacă omul vrea el poate să facă un fel de exercițiu de a fi o ființă ascetică. Știm de exemplu că tatăl Sfântului Grigorie Palama era senator în senatul Imperiului Bizantin. Deși era un om bogat și cu multe averi tatăl Sfântului Grigorie Palama se ocupa cu rugăciunea lui Iisus. Iată că este posibil să fi bogat și în același timp să ajungi să reconciliezi starea ta de rugăciune cu viața de bogăție. Ceea ce este mai ușor de remarcat este că oamenii tânjesc după lux. Ei vor să trăiască cât mai confortabil fiindcă în acest mod în cele din urmă cred ei că vor ajunge să se împlinească. Totuși, este un lucru pe care mai multă lume l-a putut remarca: foarte rar bogăția ajunge să împlinească sufletul. De ce? Fiindcă sufletul fiind de natură spirituală cumva el nu ajunge să fie împlinit. Așa se face că sunt mulți bogați care ajung să se vândă pe sine materiei pe care o posedă. Bogăția și concepția materialistă a vieții sunt două lucruri cât se poate de legate una de alta. Aceasta fiindcă materialismul și bogăția sunt noțiuni care se presupun una pe alta și care la un anumit nivel nici nu pot să existe una fără de alta. Omul bogat însă nu întotdeauna este un materialist. Sunt și oameni bogați care după cum a demonstrat viața ajung să fie persoane care să mențină o stare de echilibru între suflet și materie. Totuși ceea ce se poate remarca în zilele noastre este un fel de preponderență a omului spre cele materiale. Mai ales în mentalitatea occidentală lucrurile se leagă foarte mult de bani și de materie. A fost occidentul cel care a venit cu sintagma că: timpul costă bani, time is money. Prin urmare oamenii vor să strângă cât mai mulți bani de cele mai multe ori fără să se gândească la consecințele spirituale și eshatologice ale unui asemenea act. Noi creștinii ortodocși trebuie să știm că bogăția nu înseamnă întotdeauna binecuvântare de la Dumnezeu Tatăl. Bogăția poate să ajungă un blestem. De ce? Fiindcă sunt mult care ajung să se lupte din cauza ei. Astfel bogăția poate ajunge să creeze:

- scandaluri,
- certuri,
- crime,

stare de gol existențial sau de vid existențial. Aceasta fiindcă după cum putem să ne dăm seama omul este o ființă care are în el și o latură spirituală. Când cineva este atras numai de partea materială a lucrurilor ei bine sufletul are mult de pierdut. Iată de ce este bine să menținem un fel de balanță sau de echilibru între materie și spirit.

⁴³Nicolae Corneanu, *Patristica mirabilia* (Iași 2001).

- violență,
- înșelăciune,
- șantaj etc.

Deși imaginea bogăției este una care urmărește partea roză a vieții, ceea ce trebuie să fim conștienți este că de multe ori ea nu este atât de roză.⁴⁴

Deși cei mai mulți dintre ei nu o recunosc adevărul este că bogații ajung să facă din bogăția lor un fel de doctrină materialistă. Ajunge să te faci fericit ceea ce simțit cu cele simțuri ale trupului tău:

- gustul prin mâncare și băutură aleasă,
- mirosul prin parfumuri scumpe,
- pipăitul prin materiale fine,
- văzul prin tot felul de excursii și drumeții exotice,
- auzul prin cele mai frumoase muzici.

Iată cum bogat ajunge să fie un om limitat sau mai bine zis un om care este minimalist. Aceasta fiindcă el crede că numai ce ține strict de lumea materială ajunge să te faci fericit. Este adevărat că orice om vrea să fie fericit însă trebuie să știm că fericirea este mai mult o stare de natură spirituală. Ea este una care ajunge să se manifeste cel mai mult în suflet. Dacă sufletul nu este fericit ei bine adevărul este că putem să avem cele mai mari bogății că nu vom ajunge să fim fericiți cu adevărat.⁴⁵ Acest lucru este demonstrat de faptul că au fost mai mulți milionari care au ajuns să își curme zilele. Iată cele mai cunoscute cazuri din România:

1. Omul de afaceri Mihai Erbașu care avea o avere de milioane de euro a ajuns să se sinucidă fiindcă a avut datorii (pe care totuși le-ar fi putut plăti),
2. Florin Anghelescu deși milionar fiindcă a făcut evaziune fiscală a fost găsit spânzurat,
3. Constantin Park deși era milionar și deținea mai multe fabrici de mezeluri a suferit o operație de transplant de ficat. Fără de nici un motiv milionarul s-a sinucis prin înjunghiere.
4. Ioan Oiță care avea mai multe localuri și care din vânzarea de mici a ajuns să câștige 200000 de euro pe an s-a spânzurat fără de nici un motiv.
5. Ilie Vonica a fost un om de afaceri miliardar care a fost găsit cu mai multe înșelăciuni și are s-a aruncat de la etaj.

Avem aici numai câteva cazuri de milionari și miliardari români care s-au sinucis în împrejurări mai mult sau mai puțin reprobabile. Aceasta fiindcă este bine să știm că atunci când omul ajunge să dețină multe averi ele devin sensul vieții lui. Iată cum putem să remarcăm cât de periculoasă poate să fie bogăția. Sunt mulți bogați care după cum putem să vedem ajung să absolutizeze bogăția. Ea este una care a devenit sensul vieții și dincolo de ea nu mai există nimic. Așa se explică faptul că mai mulți milionari și miliardari atunci când au fost găsiți cu nereguli au preferat să își ia viața decât să mai trăiască. Luxul este un fapt care ajunge să fie învățat extrem de ușor fiindcă nu este nimic mai ușor decât să duci o viață de huzur. Că luxul a devenit un fel de idol al vremurilor noastre nu poate să fie negat. Suntem persoane care am ajuns să îi judecăm și să îi apreciem pe semenii noștri în funcție de luxul pe care îl au. De fapt este foarte adevărat că în societatea noastră bogăția ajunge să fie un fel de zid despărțitor. Cei bogați trebuie să stea cu cei bogați și cei săraci trebui să stea cu cei săraci. Iată cum un alt lucru negativ al bogăției este starea de diviziune. Sunt rare cazurile de căsătorii dintre persoane din statuturi sociale diferite. Aceasta fiindcă a ajunge de exemplu să te căsătorești cu cineva sărac este un mare pericol: te poate face să îți pierzi foarte mulți bani.⁴⁶

⁴⁴Bogăția nu este întotdeauna partea roză a vieții fiindcă este bine să știm că ea tinde să acapareze toate funcțiile sufletești ale omului. Când omul este bogat el ajunge să fie de obicei concentrat numai pe trup. Sufletul nici că nu mai există. Ori după cum știm omul nu trebuie să aibă grijă numai de trupul lui ci la fel de bine trebuie să se centreze și pe sufletul lui. Aceasta fiindcă un suflet care nu este îngrijit ajunge să fie bolnav și să nu mai aibă prea mari șanse de vindecare. Trebuie să ne îngrijim sufletul ori când suntem bogați ajungem să uităm sufletul. Avem aici una dintre consecințele negative ale bogăției pe care cei mai mulți oameni bogați ajung să o ignore. Sunt relativ puțini bogați care pun preț pe sufletul lor. Aceasta fiindcă pentru ei banii și averile devin un fel de centru existențial al vieții lor. Este evident că centrul vieții lor ajunge să fie ușor, ușor modificat încât nu se mai poate vorbi de Dumnezeu ca centru al vieții ci de bogății.

⁴⁵Muhammad Yunus, *A world of three zeros: the new economics of zero poverty, zero unemployment, and zero net carbon emissions* (Public Affairs, 2017).

⁴⁶Trăim într-o societate în care omul este din ce în ce mai interesat să strângă. Evident să strângă cât mai mulți bani și cât mai multe averi. Ei bine acest om chiar dacă are multe averi și bani nu pare că s-a săturat de tot ceea ce a strâns. El vrea mult mai mult. Vrea mult mai mult fiindcă odată ce setea de materie a ajuns să se aprindă în el sufletul la fel de bine urmează această sete. Este clar că aflat într-o asemenea stare sufletul nu mai funcționează bine. El este unul bolnav fiindcă după cum am spus nu mai este centrat pe Dumnezeu ci

Marele gânditor Nicolae Iorga spunea că: “izvoarele tuturor relelor sunt cârciumile și luxul.” Este posibil să facem un fel de asemănare dintre cârciumi și lux? La un anumit nivel da. Atât cârciuma cât și luxul sunt două lucruri care se leagă de noțiunea de plăcere aceasta fiindcă ele sunt unele care creează și mențin plăcerea. Prin urmare este bine să știm că nu este nimic rău cu plăcerea pe care o poate oferi această lume atâta vreme cât ea ajunge să fie un fapt care nu devine un scop în sine. Ceea ce s-a putut observa este că de multe ori plăcea a devenit un scop în sine și nu s-a mai ajuns ca prin ea omul să ajungă la Dumnezeu. Când plăcerea nu mai are nimic din Dumnezeu în ea este evident că ea ajunge să fie una păcătoasă. Aceasta fiindcă trebuie să știm că tot ceea ce nu se leagă într-un fel sau altul de Dumnezeu ajunge la păcat. Cum poate ajunge să fie plăcerea păcătoasă?

1. Omul se lăcomește la mâncare și în loc să se mai gândească și la Dumnezeu tot ceea ce gândește el este la mâncare.

2. Omul se desfrânează și cade în adulter, și tot ceea ce contează pentru el este plăcerea sexuală care este mai presus de Dumnezeu.

3. Omul ajunge să iubească banii și bogățiile și tot ceea ce caută el este să dețină cât mai multe averi și bani fără să se mai gândească la Dumnezeu.

4. Omul este un om de acțiune și când cei din jur îi greșesc mai mult sau mai puțin el nu face decât să aibă cize de nervi pe care mai apoi le va regreta.

5. Omul devine invidios pe cei din jur și ajunge să Îl învinovățească pe Dumnezeu că nu are averile sau banii celor din jur.

6. Omul devine trist și ajunge să nu îi mai pese de Dumnezeu care consideră că l-a părăsit.

7. Omul devine mândru și orgolios și consideră că nu mai are nevoie de Dumnezeu deloc.⁴⁷

Se spune că a existat un om care deși era bogat avea frică de Dumnezeu. Omul a ajuns bătrân. Într-o seară se spune că i s-a arătat un înger.

- Cine ești tu? A întrebat bogatul.

- Eu? Sunt un înger din cer.

- Și cu ce îți pot fi de folos?

- Dumnezeu m-a trimis la tine.

- De ce?

- Să te anunț că în curând vei părăsi această lume.

- Adică voi muri?

- Da. Asta este voia lui Dumnezeu.

- Nu mă mai poți lăsa să mai trăiesc?

- Nu. În curând vei părăsi această lume.

- Uite eu am multe bogății. Ce voi face cu ele?

- Acolo unde vei merge nu vei avea nevoie de bogății.

- Unde vei merge?

- Vei vedea când vei părăsi această lume.

- Nu pot să i-au cu mine măcar o valiză cu averile mele?

- Nu, nu poți.

- Dar vreau să i-au o valiză cu bogățiile mele.

- Să văd ce pot face.

Îngerul a dispărut pentru ca la puțină vreme să repară din nou.

- Bine poți să iei o valiză cu tine, dar doar atât.

- Îți mulțumesc sfinte îngere.

Bogatul a umplut o valiză cu aur. La puțin timp s-a trezit pe lumea cealaltă. Era cu valiza în mână. Stătea la ușile raiului. Acolo s-a întâlnit cu Sfântul Petru.

- Eu sunt Sfântul Petru. Bine ai venit în rai.

- Sunt în rai?

pe materie. Ce este mai de preț: materia sau Dumnezeu? Pentru bogat materia este mai de preț decât Dumnezeu. Bogatul uită că materia și ea a fost creată de Dumnezeu și prin urmare nu poate să fie mai presus de Dumnezeu. Iată cum bogăția duce la absolutizarea materiei. Aceasta fiindcă bogatul are o viziune despre lume reduționistă. Ralph Waldo Emerson spunea că: “este un lux să fi înțeleș.” Ei bine bogatul ajunge să înțeleagă în mod fals existența și sensul ei atâta vreme cât Dumnezeu nu mai este pe primul loc în viața lui.

⁴⁷Craig L. Blomberg, *Neither poverty nor riches: Biblical theology of possessions* (Apolloos, 1999).

- Mai bine zis la intrarea în rai.
- Pot să intru în rai?
- Da. Dar fără valiză.
- Un înger mi-a spus că pot să păstrez această valiză.
- Un moment.

Sfântul Petru a verificat ceva într-un registru după care a spus:

- Bine poți intra cu valiza dar trebuie să o verific.

Sfântul Petru a deschis valiza după care a zis plin mirare:

- Văd că ne-ai adus o valiză plină cu pavaj.

Aceasta fiindcă în rai se spune că străzile sunt de aur.

Care este morala acestei întâmplări? Morala este că de multe ori noi ajungem să credem că un lucru este extrem de importat în timp ce în realitate pentru Dumnezeu nu este. Este bogăția importantă pentru Dumnezeu? Dacă este să vedem care au fost viețile sfinților vom vedea că Dumnezeu nu a prea lucrat cu oameni bogați ci mai mult cu oameni săraci. Cei mai mulți dintre sfinți au fost săraci și trebuie să avem în vedere că ei sunt aleșii lui Dumnezeu.⁴⁸ Este evident că trăim într-o lume în care sărăcia este un lucru care ajunge să ne facă să ne dăm seama că ea poate sau nu poate să fie definitorie pentru noi. Aceasta fiindcă noi suntem cei care ajungem să îi atribuim mai multă sau mai puțină semnificație sărăciei. Omul care trăiește în lux evident că este un om bogat dar această stare de lux nu poate să fie una care să aducă lumină și sufletului. Spunem acest lucru parafrazând etimologia termenului de lux care credem că are o origine latină fiindcă în latină lux înseamnă lumină. Este evident că luxul și lumina sunt privite în sens generic ca două valori pozitive. Aceasta fiindcă lumina luminează și luxul aduce confortul. Gânditorul Octavian Copifan spunea în acest sens: “azi nu există un singur LUX, ci luxuri, cu acea dublă semnificație a ultimului cuvânt, deopotrivă lux și luxură (desfrânare), în care rădăcina latină ne dezvăluie ambivalența lumii actuale în care prea multă "lumină" ne pervertește la strălucire.” Adevărul este că foarte rar întâlnim oameni bogați care nu sunt vânduți pe sine luxului. Aceasta fiindcă trebuie să știm că luxul este un fapt pe care omul ajunge să îl dorească și să tindă după el. Luxul este un fel de nostalgie după paradis în termenii lui Nichifor Crainic. Deși luxul este un fapt care ajunge să dea impresia unui paradis trebuie să știm că totuși el nu este chiar paradisul însuși. Aceasta fiindcă un lux fără de Dumnezeu nu își are sensul. S-a putut vedea de psihologi că nostalgia după Dumnezeu este mai mare decât dorința omului după lux.⁴⁹

Iată prin urmare care este supapa psihologică ultimă a luxului: a face un paradis artificial. Este la un anumit un fel de încercare de a aduce paradisul pe pământ. Trebuie să știm că deși este inconștient paradisul este un lucru la care omul aspiră. Unde se mai poate vedea aspirația omului după paradis:

- în viața politică pentru a crea un fel de stat perfect pe pământ,
- în viața socială pentru a crea relații sociale perfecte,
- în economie pentru a crea o economie perfectă,
- în arte pentru a crea frumusețea paradisiacă,
- în științe pentru a crea perfecțiunea cunoașterii și a gnozei,
- în civilizație pentru a duce perfecțiunea la maxim etc.

În sens creștin ortodox trebuie să știm că nu este nimic eronat cu a aspira sau a tânji după paradis. Ceea ce este eronat este că de multe ori avem un fel de tânjire transcendentă față de rai. Fiindcă suntem oameni care avem suflet sufletul este mult mai ușor unul care ajunge să simtă raiul și mai mult decât atât să ajungă să tânjească după el. Se poate vorbi în acest sens de o “nostalgie transcendentă după rai.” Este și firesc să fie așa. Aceasta fiindcă trăind în această lume omul se confruntă cu atâtea pericole și probleme că ajunge să tânjească după un loc în care nu va mai fi nici o grijă și nici o suferință. Bogații sunt unii care consideră că într-o lume în care există atâtea suferință și durere ei bine ei trebuie să fie unii care să ajungă la un fel de bucurie a vieții. Materia este cel mai apropiat lucru de bogat. Prin urmare materia trebuie să fie exploatată la maxim pentru a oferi maximul de plăcere. Iată ce spunea în acest sens Sfântul Maxim Mărturisitorul: “între plăcere și durere este și o cauzalitate reciprocă neconținută. Căutând plăcerea, omul va avea în mod sigur, după gustarea ei, durerea. Iar fugind de durere, caută scăpare în brațele plăcerii, ca să dea dincolo de ea de o durere și mai mare. Nu poate rupe

⁴⁸Nina Mihaela Mihalache, *Sărăcia: responsabilitate individuală și nivel de trai* (Iași, 2013).

⁴⁹Nichifor Crainic, *Nostalgia paradisului* (Editura Cugetarea, 1941 prima ediție).

nimeni acest cerc de fier al plăcerii și al durerii, ca să rămână numai cu plăcerea. Cine caută plăcerea dă de durere, cine fuge de durere dă, prin plăcere, tot de durere.”⁵⁰

Dacă este să privim lucrurile cât se poate de teologic vom vedea că bogăția nu este în nici un fel o noțiune absolută însă omul care ajunge să fie golit de Dumnezeu o face una absolută. Iată de ce este bine să știm că trebuie să avem o atitudine mai rezervată față de bogăție și de ceea ce reprezintă ea. Aceasta fiindcă sunt momente în care trebuie să știm să fim bogați și momente în care trebuie să știm să fim săraci. Care sunt acele momente?

1. Să fim bogați când trebuie să ne ajutăm semenul,
2. Să fim săraci când avem impulsuri pătimase și este nevoie de bani pentru a ajunge să ni le satisfacem,
3. Să fim bogați când este vorba să vedem că familia, rudele și prietenii noștri,
4. Să fim săraci când avem posibilitatea să facem o fărâdelege,
5. Să fim bogați când putem să facem ceva pentru comunitatea din care facem parte,
6. Să fim săraci cu cei care vor să ne ducă la pierzanie,
7. Să fim bogați când vine vorba de a aduce bucurie celor din jur,
8. Să fim săraci când trebuie să le aducem tristețe celor din jur etc.

Avem aici câteva lucruri care stau în puterea noastră și pe care putem să le facem. La fel de bine trebuie să fim bogați sufletește în virtute și să fim săraci în ceea ce privește păcatul și patimile. Iată cum în cele din urmă este bine să știm că virtutea este un fapt care ține de puterile noastre. Ce contează mai mult să fim bogați în virtuți sau să fim bogați în vicii? Este evident că trebuie să fim bogați în virtuți. Iată de ce este bine să știm că bogăția și sărăcia sunt noțiuni mult mai vase și mai complexe decât ne-am gândii. Aceasta fiindcă în sens creștin ortodox putem să fim săraci în sens material dar să fim bogați în sens spiritual. Aceasta fiindcă ține de noi cum ajungem să trăim și să ne ducem viața. Scriitorul american Tennessee Williams spunea în acest sens că: “luxul este lupul de la ușă și colții săi sunt vanitățile și orgoliile germinate de succes. Atunci când un artist își dă seama de asta, el știe unde este pericolul.” Bogăția este una care prin lux poate să aducă multe:

- vanități și
- orgolii.

Iată de ce este bine ca noi să ajungem să ne opunem lor și să ne dăm seama că în fața lui Dumnezeu ajungem să fim plăcuți numai dacă suntem smeriți. Că sunt bogați care cu greu ajung să fi smeriți nu este nici o îndoială. Nu este nici o îndoială fiindcă trebuie să știm că bogăția este una care ne face să ne credem în putere. Ajungem să ne atribuim o plăcere care de fapt vine de la Dumnezeu Tatăl.⁵¹

CAPITOLUL 3

ASUMAREA ASCETICĂ A SĂRĂCIEI CA SOLUȚIE CREȘTIN ORTODOXĂ LA PROBLEMA SĂRĂCIEI

Să presupunem că ne-am născut într-o familie săracă. De mici copii am știu ce este sărăcia:

- foamea,
- setea,
- golătatea,
- lipsa,
- criza,
- deprimarea,
- tristețea,
- desconsiderarea etc.

Toate aceste lucruri sunt unele care vin dimpreună cu sărăcia. Evident că cei mai mulți care se nasc în sărăcie ajung să își ridice semne de întrebare despre Dumnezeu Tatăl și de ce dacă Dumnezeu este Tatăl nostru a ajuns să ne lase într-o asemenea situație? Este greu să crezi că Dumnezeu este Tatăl nostru când ai o familie și nu ai ce pune pe masă. Totuși nu trebuie să ne grăbim și să Îl judecăm pe Dumnezeu Tatăl așa de repede. Aceasta

⁵⁰Pr. Dumitru Stăniloae în *Cuvânt înainte* la Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, în *Filocalia III*, trad. Pr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București–1999 p. 14.

⁵¹Amartya Sen, *Poverty and famines: an essay on entitlement and deprivation* (Oxford, 1983).

fiindcă este posibil să ne pripim și să judecăm greșit. Teologic se cuvine să ne ridicăm întrebarea: vrea Dumnezeu Tatăl ca noi să suferim din cauza sărăciei? Evident că nu. Atunci de unde sărăcia? Sunt mai multe cauze externe care pot să ducă la sărăcie:

- furt,
- corupție,
- lăcomie,
- jaf,
- hoție.

Așa se face că dacă oamenii ar fi corecți și nu ar fura și nici nu ar ajunge să fie corupți adevărul este că sărăcia s-ar cam eradica din lumea noastră.⁵²

Sfinții și teologii creștin ortodocși nu neagă faptul că pentru o persoană care s-a născut săracă și singură acest fapt nu este o mare greutate. Este o mare greutate fiindcă cu adevărat este greu de acceptat că ai ajuns să te naști sărac și uneori să trăiești toată viața în sărăcie. Totuși, trebuie să fie un motiv pentru care Dumnezeu a ajuns să ne lase să ne naștem în sărăcie sau să ajungem în viață la sărăcie. Care să fie aceste motive ale lui Dumnezeu Tatăl? Este greu de crezut dar de multe noi Dumnezeu lucră pe căi nepătrunse. Știm din Biblie de cazul lui Moise că el s-a născut dintr-o mamă evreică. La vremea lui Moise evreii erau sclavi ai egiptenilor. Fiindcă mama lui Moise nu a avut cu ce să îl crească pe Moise l-a spus într-un coșși i-a dat drumul pe Nil. Întâmplarea mai mult sau mai puțin providențială a făcut ca împărăteasa Egiptului să găsească coșul cu pruncul Moise și să ajungă să îl adopte pe Moise. Așa se face că Moise a ajuns să devină un fel de prim ministru al Egiptului. Vedem aici un caz de persoană care s-a născut nu numai în sărăcie ci și mai greu în sclavie. (Considerăm că sclavia este mai rea decât sărăcia fiindcă în sărăcie totuși ai libertatea în timp ce în sclavie ești și sărac dar la fel de bine și fără de libertate). Prin urmare putem să vedem din viața Sfântului prooroc Moise că Dumnezeu poate lucra cu cei săraci, în așa fel ca ei să ajungă mai bogați decât și-ar putea imagina.⁵³

Ortodoxia este una care ne oferă o soluție la problema sărăciei pe care evident că nu toți o vor îmbrățișa de prima dată: sărăcia poate să fie transformată în asceză. Ce este asceza?

1. Ansamblu de exerciții fizice și spirituale (considerate purificatoare) practicate de unii călugări.
2. Efortul unor călugări creștini, musulmani, budiști etc. de a atinge adevărata desăvârșire (morală), având ca mijloc ajutorător pocăința și mortificarea.
3. Aspirație către cele mai înalte virtuți.
4. aplicare în practică a virtuților prin exercițiu de voință, privațiuni etc.; viață austeră și retrasă.⁵⁴

Acestea sunt principalele aspecte ale ascezei. Aceasta fiindcă este bine să știm că asceza este un lucru care poate să fie aplicată și sărăcia. Ce să înțelegem din aceasta:

- deși nu avem bunuri materiale, putem avea bunuri spirituale,
- deși nu avem bogății, putem fi bogați în virtuți,
- deși nu avem bani, putem fi bogați în fapte bune și gânduri bune.
- deși nu avem lux, putem să considerăm sărăcia noastră ca o nevoie ce o facem pentru Dumnezeu.

Primește Dumnezeu Tatăl sărăcia noastră? Fără doar și poate că da. Dumnezeu știe că omul nu este o ființă care ajunge să trăiască strict pe plan material ci el este și o ființă spirituală fiindcă are suflet. Iată de ce este bine să știm că deși Dumnezeu Tatăl ne-a lăsat să ne naștem săraci sau să ajungem la sărăcie aceasta nu este un capăt de drum. Din contră poate să fie începutul drumului nostru. Este vorba de un drum pe care ajungem să îl facem fiindcă adevărul este că nu avem nici o altă alternativă. Omul sărac ajunge să fie un ascet veritabil la fel ca și călugării creștin ortodocși din mănăstiri. Aceasta fiindcă trebuie să știm că sărăcia ajunge să impună asceza. Poate că Dumnezeu are cu noi un plan de a ajunge să ne facă asceți și pentru aceasta El a ajuns să ne lase să ne

⁵²Sunt bine cunoscute țările din Africa. Ele sunt considerate cele mai sărace din lume. Este adevărat că în mare Africa este un teren arid care este mai mult deșert. Fiindcă în deșert evident că nu poți dezvolta nici agricultură, nici industrie și nici comerț. Totuși nu toate țările Africii sunt unele care sunt în deșert. Sunt și țări care au mare și fluvii. Știm că Nilul este celebrul fluviu egiptean care este sursa de viață a Egiptului. Ceea ce mai mulți economiști au putut observa este că deși Africa este săracă ar fi șanse ca ea să ajungă să aibă o îmbunătățire substanțială dacă nu ar exista atât de multă corupție. La ora actuală în Africa există cea mai coruptă țară din lume: Somalia. Corupția este o stare generalizată. Africanii au cerut mai mult sprijin financiar pentru a putea scăpa de sărăcie. Imediat ce convoaiele internaționale au pătruns pe teritoriul unor țări sărace din Africa ele au fost jefuite. Așa se face că în zilele noastre Africa și-a pierdut mult din credibilitatea internațională.

⁵³Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise* (Editura Sfântul Gheorghe-Vechi, 1995).

⁵⁴După Dicționarul explicativ.

naștem săraci. Sunt mulți care au foarte mult de câștigat în plan spiritual de pe urma sărăciei. După cum am spus sărăcia poate să fie de două feluri:

1. Sărăcia absolută, în care omul moare de foame,
2. Sărăcie relativă, în care omul supraviețuiește.

Dacă am ajuns să supraviețuim sărăciei înseamnă că Dumnezeu Tatăl mai are un scop cu noi în această viață. Dumnezeu Tatăl trebuie să știm că lucră pe căi nepătrunse:

1. Pe Moise din sclav l-a făcut mai mare peste Egipt care la vremea lui era unul dintre cele mai prospere imperii,
2. Pe David l-a făcut din păstor rege peste Israel,
3. Pe Sfânta fecioară Maria dintr-o fecioară necunoscută din Nazaret a ajuns să o facă Născătoare de Dumnezeu, adică de Hristos.

Sunt mai multe alte cazuri prin care Dumnezeu a ajuns să lucreze pe căi nebănuite.⁵⁵

Este evident că noi oamenii are avem mințile și puterea de înțelegere cât se poate de limitate nu trebuie să ajungem să credem că Dumnezeu lucrează în viața noastră numai prin ceea ce credem noi că este bine. Noi fiindcă suntem slabi în credință nu putem să ne ridicăm să ajungem să înțelegem rațiunile prin care Dumnezeu ajunge să ne pronieze viața. Vom da aici numai două cazuri:

1. O mamă din Grecia avea doi copii care au murit amândoi. Mama s-a întristat atât de tare că nu mai vroia să se mângâie. Un călugăr cu viața sfântă a venit la ea. Când a venit la ea dintr-o poză cu cei doi copii mama a putut să îi vadă pe cei doi copii că au ieșit din poză și au început să se lupte. Atât s-au luptat de tare că la sfârșit unul l-a ucis pe celălalt și celălalt cu ultimele puteri l-a ucis pe fratele său. Călugărul i-a dat explicația mamei: dacă cei doi frați ar fi trăit ei ar fi ajuns să se îndrăgostească amândoi de aceeași fată. Din această pricină ar fi ajuns să se omoare unul pe altul. Ca să nu ajungă să se omoare și astfel să își piardă mântuirea, Dumnezeu Tatăl a preferat să îi lase să moară de cauze naturale în mod subit.

2. Un preot trebuia să meargă la o reuniune preoțească dintr-o localitate mai îndepărtată. A plecat cu căruța spre gară. Pe drum roata căruței s-a stricat și a trebuit să fie reparată. Când a ajuns în gară trenul plecase deja. Preotul s-a întristat. A doua zi a aflat că din greșală trenul lui s-a ciocnit frontal cu un alt tren și din impact nu a mai scăpat nimeni cu viață. Dacă preotul ar fi în acel tren cu siguranță ar fi murit.⁵⁶

Prin urmare este bine să știm că trebuie să fim mult mai atenți cu modul în care ajungem să Îl judecăm pe Dumnezeu Tatăl. Aceasta fiindcă evident că suntem cât se poate de porniți în spre a Îl vedea nepotrivit pe Dumnezeu. De fapt sunt mulți care în mod voit vor să Îl vadă într-o lumină greșită pe Dumnezeu. De ce? Fiindcă nu Îl iubesc. Chiar dacă Dumnezeu le-a dat viață și a făcut toată această lume pentru el ei bine ei nu vor să vadă nici un fel de bine în faptul că Dumnezeu a ajuns să îi lase să trăiască să fie săraci. Ceea ce uită aceste persoane este că Dumnezeu ajunge să lucreze și cu cei săraci nu numai cu cei bogați. Cum se face să sunt atât de mulți oameni bogați care nu au harul Sfântului Duh în ei și sunt călugări uitați de lume care trăiesc stări de extaz. Teologii și sfinții creștin ortodocși ne asigură că nu este bogăția un lucru care ne face pe placul lui Dumnezeu. Ceea ce ne face pe placul lui Dumnezeu sunt mai multe faptele noastre bune. Ce fapte bune putem să facem când suntem săraci?

1. Am ajutat pe cei bătrâni să treacă strada,
2. Am ajutat un vecin la muncă când a avut nevoie de noi,
3. Am ajutat un elev să înțeleagă o lecție de la școală pe care nu a înțeles-o,
4. Am spus un cuvânt de încurajare unui prieten care trecea prin momente grele,
5. Am ajutat la curățenia orașului sau satului nostru,
6. Am fost harnici în munca noastră,
7. Am ajutat pe colegii noștri de muncă la nevoie etc.

⁵⁵Sunt unii care fiindcă nu sunt deschiși spre Dumnezeu ajungem să nu mai lase posibilitatea ca Dumnezeu să lucreze cu noi. Un caz mai puțin cunoscut este cel al unui mare împărat care a aflat de viața sfântă a unui pustnic și s-a dus la el deghizat în pelerin pentru a putea să îl cunoască. Sfântul l-a hrănit cu masa lui sărăcăcioasă însă împăratului ca prin minune acea masă i s-a părut mai bună decât toate mesele sale îndestulate de la palat. Întrebat cum de este posibil una ca aceasta sfântul i-a răspuns împăratului că dacă masa este făcută cu rugăciune și cu nevoie ea primește harul lui Dumnezeu. Putem să vedem și din această întâmplare un fapt pe care mai mulți dintre noi îl uităm și care a fost enunțat acum 2000 de ani de Sfântul Apostol Pavel: “dar Dumnezeu a ales lucrurile nebune ale lumii, ca să facă de rușine pe cele înțelepte. Dumnezeu a ales lucrurile slabe ale lumii, ca să facă de rușine pe cele tari. Și Dumnezeu a ales lucrurile josnice ale lumii și lucrurile disprețuite, ba încă lucrurile care nu sunt, ca să nimicească pe cele ce sunt, pentru ca nimeni să nu se laude înaintea lui Dumnezeu.” (1 Corinteni 1, 27-29).

⁵⁶Radu Teodorescu, *Supraviețuirea dubornicească în necazuri și încercări* (Cugir, 2018).

Iată prin urmare numai câteva dintre faptele bune pe care și un sărac le poate face. Este evident că nu trebuie să avem nici un fel de îndoială că sărăcia nu este un capăt de drum. Gânditorul creștin ortodox Petre Țuțea spunea destul de inspirat: „o babă murdară pe picioare, care stă în fața icoanei Maicii Domnului în biserică, față de un laureat al premiului Nobel ateu: baba e om, iar laureatul premiului Nobel e dihor. Iar ca ateu, ăsta moare așa, dihor.”⁵⁷

Se poate vedea destul de clar că aparențele înșală și ar fi cea mai mare greșeală să credem că Dumnezeu Tatăl este unul care ne judecă după aparențe. Aceasta fiindcă adevărul este că în nici un fel Dumnezeu Tatăl nu ne judecă după aparențe. Nu ne judecă după aparențe, fiindcă El este Cel care ne-a creat și Cel care ne proniază viața. Fiindcă Dumnezeu Tatăl este proniatorul nostru El știe mult mai bine ce este de folos pentru noi. Este posibil deși este mai greu de crezut aceasta că fiindcă Dumnezeu Tatăl a ajuns să ne lase să ne naștem săraci ca să ajungem să ne dăm seama că poate aceste lucru este benefic pentru noi. Există o mare diferență dintre omul bogat necredincios și omul sărac credincios:

1. Bogatul necredincios crede că sensul vieții sale este plăcerea,
2. Săracul credincios crede că sensul vieții sale este mântuirea.

Cum se face că săracii sunt cei care ajung să se aproprie mai mult de adevăr decât cei bogați? Aceasta este așa fiindcă după cum putem să ne dăm seama bogații sunt unii care ajung să se lase purtați de aspectele externe ale vieții și nu de cele profunde. Profunzimea este de multe ori una care este mai ușor găsită în casa unui om sărac decât în palatul unui om bogat. Dacă vom studia mai bine viața de la mai multe palate din zilele noastre (prezidențiale, regale, imperiale) vom vedea că ea este departe de a fi una liniștită:

- intrigă,
- răzbunări,
- reputații pătate,
- minciuni,
- lingușeli,
- insulte,
- ură

sunt numai câteva dintre lucrurile pe care ajungem să le găsim în viața de palat. De ce? Fiindcă de multe ori cei de la palat ajung de se plictisesc și au nevoie să își umple timpul cu ceva. De cele mai multe ori ei și-l umplu numai cu lucruri rele.⁵⁸

Se spune că în vechime în Paris pe treptele catedralei Notre Dame veneau mulți cerșetori la cerșit.

- Vă rog ajutați-ne și pe noi, spuneau ei.

Unii dintre credincioși îi ajutau alții nu.

- Fie-vă milă, suntem oameni care nu avem ce mânca.

Spectacolul era unul trist. Totuși, dintre toți cerșetorii unul se distingea cel mai mult ca fiind cu adevărat cel mai oropsit de soartă.

- Acest om cu adevărat este oropsit își spunea creștinii care ieșeau din catedrală.

Unii îl miluiau.

- Vă mulțumesc mult, le spunea cerșetorul cu multă bucurie.

De la un moment dat cei care frecventau catedrala Notre Dame nu au mai putut să îl vadă pe cerșetorul cu pricina.

- Ce s-a întâmplat cu acel cerșetor care nu mai apare pe aici? a întrebat cineva.

- Chiar așa, era un obișnuit al locului.

- Poate a pățit ceva rău.

- Ce putea să pătimească mai rău decât că este sărac lipit pământului?

- Lucrurile nu sunt în regulă.

Mai mulți creștini miloși s-au adunat și au decis să plece în căutarea lui.

- Unde o fi locuind?

- Nu știm nici unul unde locuiește.

În cele din urmă au găsit pe cineva care îl cunoștea foarte bine pe cerșetor.

- Ești prieten cu el?

⁵⁷Petre Țuțea, 322 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea (București, 1993).

⁵⁸Raymond Fisman, Edward Miguel, *Economic gangsters: corruption, violence, and poverty of nations* (Princeton, 2010).

- Nu aş putea spune dar ne cunoaştem destul de bine.
- Şi ştii unde locuieşte?
- Da, ştiu.
- Poţi să ne duci la el?
- Sigur. Veniţi cu mine.

Creştinii miloşi au mers cu acest om. Au ajuns la o magazie părăsită.

- Aici locuieşte.
- Îţi mulţumim că ne-ai arătat locul.
- Nici o problemă.

Creştinii au pătruns în magazie şi spre marea lor tristeţe l-au putut afla pe cerşetor mort.

- Vai săracul de el, o fi murit de foame.
- Sau poate de frig.
- Ce ar fi să îl căutăm puţin prin buzunare.

Creştinii au putut să vadă în buzunare avea mulţi bani.

- Cum se poate una ca aceasta?
- Ce anume?
- El avea atât de mulţi bani în buzunare dar a murit de foame.

Se spune că creştinii au plecat de acolo cu un gust amar fiindcă cerşetorul nu era ce părea că este. Era un avar şi un zgârcit care a preferat să moară decât să cheltuiască din banii lui.⁵⁹

Întâmplarea de mai sus este una amară dar ea poate să ne spună care sunt rezultatele pe care le poate aduce iubirea de bogăţie. Aceasta fiindcă trebuie să ştim că sunt bogaţi care nu mai ajung să vadă lucrurile în mod normal. Sunt mai mulţi bogaţi care au grave simptome de paranoia care se manifestă prin următoarele lucruri:

- grandomanie,
- mândrie şi orgoliu,
- sentimentul unei superiorităţi nejustificate faţă de cei mai săraci ca ei,
- lipsa de o bună percepţie a realităţii din jur în care totul devine legat de bani,
- stări de delir şi paranoia când vine vorba de banii şi de averile lor,
- o stare de frică continuă pentru ca nu cumva cineva să îl fure sau să îl înşele etc.

Aceasta ca să enumerăm numai câteva dintre stările generice de paranoia la care ajung unii bogaţi. Se cunoaşte de exemplu mai recent cazul unui miliardar rus care a ajuns să îşi căsătorească fiul. Ei bine pentru ca să facă o nuntă ieşită din comun rusul a investit în acea nuntă nu mai puţin de 1 miliard de euro. Este adevărat că nunta este un eveniment major din viaţa cuiva dar să se merite ca la o nuntă să ajungi să investeşti 1 miliard de euro? Orice om sănătos ar spune că aceasta este fără doar şi poate o aberaţie.⁶⁰

Este un adevăr pe care mai toate popoarele creştin ortodoxe au putut să îl experimenteze că atunci când te confrunţi cu sărăcia una dintre soluţiile la această problemă este să ajungi să devii un om spiritual. Suntem mai multe persoane care ajungem să ne dăm seama că putem să trăim o viaţă spirituală şi aceasta fără de nici un fel de interpunere între noi şi bani. După cum vom vedea în rândurile care vor urma călugării creştin ortodocşi sunt unii care ajung din proprie iniţiativă să îşi asume sărăcia în mod voluntar. Acesta fiindcă ei ştiu că banii şi averile îl poate face pe om să uite de spiritualitate şi de Dumnezeu. Popoarele creştin ortodoxe sunt de obicei popoare sărace. Fie că vorbim de Grecia, Bulgaria, Serbia sau România ceea ce putem vedea este că sărăcia este destul de des întâlnită la popoarele ortodoxe. Unii tind să creadă că de fapt etosul ortodoxiei este sărăcia. Popoarele ortodoxe sunt sărace în special din cauza condiţiilor istorice dintre care se remarcă două:

1. Stăpânirea de către Imperiul Otoman,
2. Comunismul sovietic.

Acestea sunt principalele cauze pentru care popoarele ortodoxe cel puţin în prezent sunt la limita sărăciei. Este de amintit aici şi faptul că occidentul a dus în timpul războiului rece o luptă de supremaţie economică asupra popoarelor ortodoxe. Aceasta fiindcă în occident se poate vedea o mult mai multă lăcomie de bani şi de averi. De fapt materialismul este o ideologie care s-a născut în occident. Nu voim ca prin aceste rânduri să punem occidentul într-o lumină rea ci să prezentăm adevărul aşa cum este el. Se ştie că deşi Stalin şi Hitler au fost aliaţi (1939-1941) la începutul celui de al doilea război mondial, în 1941 această alianţă a căzut fiindcă Hitler

⁵⁹Grigore Comşa, *1000 de pilde pentru viaţa creştină* (Arad, 1929).

⁶⁰Jean Claude Larchet, *Terapeutică bolilor spirituale* (Bucureşti, 2001).

a atacat Rusia. Trupele aliate au venit din vest (în special americanii) și au început să elibereze Europa de naziști. Din est trupele sovietice au ajuns să se impună deși nu au fost singurele care au luptat cu nazismul. Așa se face că în anul 1945 vestul a ajuns să se rupă de est prin crearea a ceea ce s-a denumit ca blocul capitalist și blocul sovietic. Locul de demarcație dintre aceste două sfere de influență a fost zidul Berlinului. Iată cum timp de 45 de ani popoarele ortodoxe din estul Europei au ajuns să fie sub dominație sovietică ce pe lângă faptul că era una atee, a ajuns și la un fel de guvernare dezastruoasă. Singura țară ortodoxă ce nu a făcut parte din blocul sovietic a fost Grecia.⁶¹

Sărăcia este amară și acest lucru poate să fie constant de mai toți cei care ajuns să se confrunte cu ea. Totuși sărăcia nu este imposibilă. Ea poate să fie depășită și de multe ori poate să devină o modalitate de autodepășire. Sunt popoare care sunt mai rezistente la sărăcie în timp ce altele nu. Este adevărat că dacă nu ar fi atât de multe popoare care râvnesc la bogăție în nici un fel lumea noastră nu ar fi atât de urâtă cum este azi. Trăim ca și cum

- aerul nu este gratuit,
- lumina și căldura soarelui nu sunt gratuite,
- anotimpurile nu sunt gratuite,
- mersul pe jos nu este gratuit,
- frumusețile naturii nu sunt gratuite,
- iubirea umană nu este gratuită etc.

Toate acestea fiindcă sunt mai multe entități care ajung să ne modifice modul în care percepem realitatea și viața. Trebuie să fim mult mai atenți cu cei care ajuns să ne modeleze conștiințele și modul de a gândii. Sunt mulți care vor să ne facă să credem că singurele și cele mai valide modele sociale pe care trebuie să ne urmăm sunt bogății. Să nu uităm ci Hitler a fost un om bogat, Stalin a fost un om bogat, Mao Tze Dong al Chinei a fost un om bogat, Nero al Romei a fost un om bogat și evident că enumerarea ar putea continua. Au fost destui de mulți oameni bogați care au fost departe de a fi modele sociale și de urmat. Aceasta fiindcă unii dintre ei din propria lor voință au ajuns să curme viețile la milioane de persoane. Prin urmare a fi un om bogat nu te face automat și un om bun. Toți bogații știu că este bine să fi un om bun, dar sunt puțini cei care din libertate își asumă acest rol. De ce? Fiindcă este mult mai ușor pentru ei să pășească pe calea perversă a răului.⁶²

Dacă vom sta și vom studia mai bine vom vedea că există mai multe similitudini dintre viața ascetului și viața săracului. Cum se manifestă prin urmare asceza?

1. Post, adică renunțare de bună voie la mai multe mâncăruri în special cele de carne,
2. Rugăciune și mai ales rugăciunea lui Iisus,
3. Lipsa luxului,
4. Pelerinaje pe la locuri sfinte și mănăstiri,
5. Participarea regulată la slujbele bisericii,
6. Căutarea de a evita cuvinte murdare și sudalme,
7. O viață curată în plan moral,
8. Citirea de cărți duhovnicești,
9. Găsirea unui duhovnic bun și spovedania regulată,
10. A căuta să faci cât mai multe fapte bune etc.

Ceea ce voim să spunem în aceste rânduri este că există două categorii de asceți:

1. Călugării care își asumă asceza de bună voie,
2. Oamenii săraci care își asumă asceza involuntar fiindcă nu au de ales.

⁶¹Este evident că sub turci și sub sovietici popoarele ortodoxe nu au avut cum prospera fiindcă în timpul turcilor tot ceea ce era produs mai bun mergea la Istanbul și în timpul sovieticilor mergea la Moscova. Devine de la sine înțeles că unicul loc în care popoarele ortodoxe au putu să se refugieze a fost spiritualitatea creștin ortodoxă. Se cunosc mai multe mișcări de rezistență spirituală în timpul acestor 45 de ani de dominație sovietică. Una dintre cele mai cunoscute este Mișcarea Rugul Aprins din București din jurul Mănăstirii Antim. Aici mai mulți intelectuali din rândul preoților dar și al laicilor au ajuns să țină conferințe duhovnicești, să se roage și să practice rugăciunea lui Iisus. Mișcarea a avut un succes mare în epocă lucru ce a dus la înăbușirea ei prin condamnarea la închisoare a membrilor. Iată că asceza și spiritualitatea pot să fie două surse de rezistență atunci când ne confruntăm cu sărăcia. Sfântul Paisie Aghioritul spunea că: "Pentru cei ce se nevoiesc să-și păzească curăția lor sufletească și trupească, gândurile curate au mai mare putere duhovnicească decât toată asceza, postul, privegherea etc" Cuviosul Paisie Aghioritul, Părinți Aghioriți Flori din Grădina Maicii Domnului, Editura Evanghelismos, București, 2004, p. 156.

⁶²Serafim Alexeiev, *Călânza rugătorului ortodox. Piedici, ispite și apropierea de Dumnezeu pe calea rugăciunii* (București, 2015).

Este posibil ca unii să spună că asceza are valoare atâta vreme cât ea este făcută voluntar, adică atâta vreme cât omul are la ce să renunțe pentru Dumnezeu. Așa se face că este posibil ca unii să obiecteze că în nici un fel săracul nu face o asceză voluntară. Nu face o asceză voluntară fiindcă el eventual nu este conștient de valoarea spirituală a ascezei, dar când va de venii conștient ei bine atunci asceza lui va începe să valoreze în fața lui Dumnezeu Tatăl.⁶³

Sunt unii care ar putea să creadă că asceții sunt de fapt o fel de treaptă de început, deci o treaptă inferioară în facerea unui sfânt, fiindcă odată ce ai ajuns la sfințenie nu mai ai nevoie de asceză. Trebuie să știm că au fost sfinți care au fost asceți dar și săraci. Nu toți sfinții au fost bogați și iată de ce trebuie să vedem realitatea așa cum este ea. Sărăcia se poate manifesta ascetic prin mai multe lucruri:

1. Hrană puțină (și uneori nepotrivită),
2. Locuință precară,
3. Lipsa luxului,
4. Lipsa unor haine scumpe,
5. O viață simplă și fără mult confort,
6. Bani puțini,
7. Muncă multă,
8. Puține averi,
9. Grija continuă de familie etc.

Ei bine în sens creștin ortodox toate aceste lucruri pot să fie considerate ca o asceză. Este o asceză pe care o facem pentru Dumnezeu. Săracul poate să devină un ascet sau mai bine spus el poate să se metamorfozeze într-un ascet care se nevoiește pentru Dumnezeu și ajunge să facă tot ceea ce este propriu unui mare ascet creștin ortodox. Aceasta fiindcă el nu are de ales și trebuie să se nevoiască. După cum am spus sunt și mari sfinți care fac asceză fiindcă ei nu vor să piardă harul lui Dumnezeu. Spiritualitatea creștin ortodox susține că până și cel mai mare sfânt creștin ortodox are nevoie de asceză fiindcă ea îl menține într-o stare de alertă și de atenție ca nu cumva să ajungă să cadă în păcate. Prin urmare și sfinții sunt unii care practică asceza. Iată ce spunea în acest sens regretatul părinte Roman Braga de la Mănăstirea Adormirea Maicii Domnului din Michigan Statele Unite ale Americii: "asceza nu trebuie să lipsească nici celui mai mare sfânt, dacă lipsește există pericolul de a cădea în păcat."⁶⁴

Totuși unii ar putea să obiecteze: cum poate asceza să fie considerată validă dacă săracul nu vrea să fie ascet? Ei bine adevărul este că în sărăcie nu prea ai multe opțiuni. Totuși dacă săracul va asta și va cântării lucrurile el va putea ajunge la concluzia că se merită să facă asceză pentru Dumnezeu. Aceasta fiindcă ceea ce poate să fie văzut este faptul că mai ales săracii sunt unii care cred în Dumnezeu. Știm în acest sens de faptul că pe când Iisus a făcut o vizită la templul din Ierusalim mai mulți oameni aruncau bani și lucruri scumpe pe trezoreria templului. Iisus a putut să vadă o văduvă care a aruncat și ea 2 bănuți. Atunci Iisus a spus că acea văduvă a dat cel mai mult fiindcă a dat din puținul ei. Săracul de fapt este ca acea văduvă pe care Iisus a văzut-o în templul de la Ierusalim și care a dat și ea 2 bănuți din puținul pe care îl avea. Este adevărat că în lumea noastră sunt săraci care nu au nici doi bănuți care să îi dea pentru Dumnezeu, însă dacă săracul devine conștient că sărăcia lui poate să devină o asceză pentru Dumnezeu Tatăl ei bine sărăcia lui este una binecuvântată. În sens creștin ortodox ceea ce putem să remarcăm este că mare diferență dintre un sărac și un bogat este că:

1. Săracul are numai ceea ce este esențial pentru viață,
2. Bogatul ajunge de se umple de lucruri neesențiale.

Este bine să știm că la un anumit nivel sărăcia este o cale a esențialului. Ajungem să avem numai lucrurile esențiale pentru viața noastră când suntem săraci fiindcă după cum putem să ne dăm seama nu ne putem umple

⁶³Este bine să știm că există și o asceză negativă. Este vorba de efortul pe care oamenii răi îl fac pentru a ajunge să facă răul. Iată ce spunea în acest sens gânditorul Pascal Bruckner: "Iată puterea răutății: îi modelează și îi formează pe indivizi. Dar ce talent cere aceasta! Nu bănuim cât este de greu să fi odios; răul este o asceză ca și sfințenia, trebuie să învingi prejudecățile unei societăți mereu înclinată spre milă." Prin urmare ceea ce putem să deducem de aici este că sunt unii care pentru a ajunge să devină răi adevărul este că fac o adevărată asceză. Fără de nici o îndoială aceasta este asceza în sens negativ sau mai bine spus un fel de anti-asceză. Dacă există o asceză negativă cum se poate să nu vedem și posibilitatea faptului că sărăcia poate să ajungă să fie o faptă ascetică. Aceasta evident dacă săracul ajunge la conștiința că sărăcia lui este o asceză. Iată prin urmare că nu este imposibil ca un sărac în sărăcia lui deplină să devină un nevoitor la fel ca marii călugări al creștinismului ortodox.

⁶⁴Dinu Cruga, *Trepte duhovnicești - interviu cu Parintele Roman Braga*, (Editura Episcopia Ortodoxa Româna, Alba Iulia, 1998), p. 41.

de lucruri ce nu sunt esențiale. Aceasta este un aspect care scapă la mai multă lume. Marea diferență dintre sărăcie și bogăție este că

- sărăcia este esențială,
- bogăția se pierde pe drum în amănunte.

Devine evident că trebuie să mergem spre ceea ce este esențial și să dăm la o parte lucrurile care nu ne duc spre mântuire.⁶⁵

Totuși ceea ce trebuie să știm este că asceza este un fapt care poate să fie făcut chiar și de marii asceți fără ca ea să aibă nici o valoare. Când este acest caz valabil? Ne-o spune un mistic al Bisericii Ortodox, Luca al Crimeii: “omul trufaș nu va putea nicicând să placă lui Dumnezeu, chiar dacă și-ar putea petrece întreaga viață în asceză. Iată cât de pierzătoare este patima trufiei.” Prin urmare se poate să fie și asceți care deși fac multă asceză să fie mândrii de asceza lor și în acest sens să nu primească harul Sfântului Duh în ei. De ce? Fiindcă Dumnezeu nu îi iubește pe cei mândrii și orgolioși. Iată că aici lucrurile devin destul de clare. Sunt unii care asemenea fariseului din pilda vameșului și a fariseului spusă de Iisus fac un fel de prilej de laudă din asceza lor. Cum ajung ei să facă aceasta?

- ei se consideră speciali fiindcă postesc,
- se consideră speciali fiindcă se nevoiesc,
- se consideră speciali fiindcă nu sunt ca restul și ei merg pe calea Bisericii,
- se consideră speciali fiindcă au frica lui Dumnezeu,
- se consideră speciali fiindcă sunt oameni ai binelui etc.

Prin urmare există și o extremă a ascezei: a ajunge să te vezi ca un mare ascet care ești undeva sus la o distanță augură față de muritorii de rând. Aceasta fiindcă trebuie să știm că există și o mândrie de natură spirituală. Această mândrie spirituală este una care ne face să ne vedem numai în termeni superlativi și să ne apreciem mai înainte ca să ne aprecieze semenii noștri. Devine evident că trebuie să fim atenți cu mândria spirituală. Este adevărat că foarte rar această mândrie spirituală apare în cazul săracilor fiindcă aceștia nu ajung să fie mândri de sărăcia lor. Totuși un efect bun pe care îl poate aduce sărăcia este că ea se poate smerii. Aceasta fiindcă am putut vedea că omul bogat tinde să fie un om orgolios. El este un om plin de sine care se consideră o persoană de avengură.⁶⁶

Sfântul Efrem Sirul spunea că: “a mânca ține de legile firii, a postii ține de libertate.” În acest sens unii ar putea să spună: poate să aibă postul săracilor un sens religios din moment ce ei au mâncare puțină și trebuie să postească în mod involuntar? Aceasta fiindcă după cum am putut vedea Sfântul Efrem Sirul spunea că a postii este un act care ține de libertate. Ceea ce trebuie să știm este că săracul poate să considere că sărăcia lui este o pedeapsă de la Dumnezeu pentru păcatele lui sau ale strămoșilor lui. Aceasta fiindcă sunt mai multe locuri în Biblie care spun că de multe ori unii sunt pedepsiți pentru păcatele strămoșilor. Iată cum dacă sărăcia este asumată ea poate să devină o asceză. Este o asceză fiindcă săracul consideră că a ajuns să își asume sărăcia pentru Dumnezeu. Unii ar putea spune: cum poate să fie sărăcia un lucru de valoare în fața lui Dumnezeu? Iisus a fost cât se poate de explicit când a făcut referință la modul în care trebuie să postim: “când postiți, nu fiți triști ca fățarnicii; că ei își smolesc fețele, ca să se arate oamenilor că postesc. Adevărat grăiesc vouă, și-au luat plata lor. Tu însă, când postești, unge capul tău și fața ta o spală, Ca să nu te arăți oamenilor că postești, ci Tatălui tău care

⁶⁵Dacă este să privim lucrurile eshatologic sărăcia este o cale mai sigură spre mântuire fiindcă ea este una care nu îi permite omului să devieze de la drumul său. Ori bogăția este una care mult mai ușor ajunge să îl deturneze pe om pe căi străine și pe căi care nu duc la mântuire. Iată de ce este bine să știm că în sens inițial bogăția și sărăcia nu sunt noțiuni antagonice dar ele pot să devină opuse una alteia. Deși sunt mai mulți care se luptă cu sărăcia la nivel global ceea ce trebuie să știm este că sunt puține șanse ca ea să ajungă să fie stărpită fiindcă omul a ajuns într-un stadiu în care de multe ori tinde mai puțin spre asceză și mai mult spre o viață de huzur și de destrăbălare. După cum ne spunea Pascal Brukner, sunt mulți cei care ajuns să depună mare efort în a devenii răi. Aceasta fiindcă prin firea lui omul nu este rău. După cum acești oameni răi vor să ajungă dintr-o stare de rău într-un de și mai mult rău, la fel de bine și săracul poate devenii conștient de sărăcia lui și să considere că face un act de asceză pentru Dumnezeu.

⁶⁶Sfântul Efrem Sirul spunea destul de inspirat că: “că asceza și pocăința sunt două scări care ne urmăresc acolo de unde am căzut.” Este cu adevărat o afirmație puternică aceasta. Aceasta fiindcă afirmația se leagă de starea căzută a omului. După cum știm omul este o ființă căzută și el are nevoie de restaurare și de răscumpărare. Iată de ce se ajunge la o restaurare a omului prin asceză și pocăință. Că suntem oameni care avem nevoie de asceză și de pocăință este un fapt ce nu poate în nici un fel să fie negat. Nu poate să fie negat fiindcă numai printr-o viață spirituală omul se poate reintregii pe sine în lucrarea sa mântuitoare. Iată cum asceza ajunge să fie un lucru ce are efecte benefice pentru noi. Ea nu este amară ci una care dacă este practică mai mult aduce un gust dulce. Este gustul dulce al restaurării și al depășirii stării de păcat. Că suntem oameni care sunt supuși păcatelor nu poate să fie negat. Totuși, noi pe putem ridica din această stare și putem ajunge să fim unii care să depășim păcatul.

este în ascuns, și Tatăl tău, Care vede în ascuns, îți va răsplăti ție” (Matei 6, 16.18). Prin urmare ceea ce putem vedea aici este faptul că Iisus, Fiul lui Dumnezeu nu a voit să ne lase fără de anumite indicații despre modul cum trebuie să postim. Aceasta fiindcă El a fost conștient că vor fi unii care vor avea mai multe întrebări cu privire la modul în care trebuie să postească. Iată de ce faptul că Iisus a dat anumite sfaturi cu privire la post înseamnă că postul este un lucru ce este plăcut lui Dumnezeu Tatăl. Postul este o renunțare de bună voie la alimente pentru a ajunge să mortificăm patimile din noi. Devine evident că trebuie să postim fiindcă în acest fel în cele din urmă vom ajunge să ducem o viață spirituală. Sfântul Efrem Sirul spunea că: “cu cât slăbește trupul, cu atât se ducă duhul.” Prin urmare asceza și postul sunt benefice pentru sufletul nostru. Iată cum ajungem să fim unii care să depășim propriile noastre patimi și mai ales lăcomia prin post. După cum știm a mânca este un lucru definitiv pentru om fiindcă dacă omul nu mănâncă moare. Totuși, în timp ce unii sunt concentrați numai pe mâncare săracii prin acea pot să facă mâncarea un lucru care nu este centrul vieții lor ci mai mult o lucrare auxiliară.⁶⁷

Dacă este asumată prin credință asceza poate să transfigureze sărăcia și îi poate da un cu totul alt sens. Aceasta fiindcă trebuie să știm că una dintre cele mai arzând întrebări care se ridică în mintea săracului este: care este sensul sărăciei mele? Sunt săraci care ajung să dispare fiindcă nu știu de ce ei sunt oropsiți la sărăcie în timp ce alții nu. Ceea ce se poate vedea din istorie și din viața omului este că sărăcia este un lucru care ne domină și care ne face să ne dăm seama că cei mai mulți dintre noi suntem săraci. Au fost mai mulți politicieni care au ajuns la concluzia că săracii pot să fie manipulați sau mai bine spus ei pot să fie folosiți ca un fel de capital politic. Aceasta fiindcă știm că politicienii sunt unii care sunt interesați de a obține putere și nu se dau înapoi de la nici un mijloc pentru a o acapara. Asceza creștin ortodoxă este conștientă că săracul în nici un fel nu poate să fie considerat un capital politic care poate să aibă un anumit rol pe arena politică. Aceasta fiindcă săracul este unul care trebuie să fie văzut ca o ființă creată după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. În secolul al XX-lea știm că comuniștii au fost unii care s-au folosit de săraci. Pentru a acapara puterea în mai multe state comuniștii au venit cu ideea că sărăcia poate să fie eradicată dacă toate bunurile ajung să fie ținute în comun. Comunismul a fost o ideologie politică ce ținea mai mult de săraci dar adevărul este că s-a folosit de săraci. Deși spunea că săracii sunt pe primul loc, adevărul este că comunismul a ajuns să facă din partid primul loc. În acest sens în comunism a dispărut proprietatea privată și cei care s-au opus ideologiei de partid au fost închiși. Iată cum comunismul a reușit într-un mod destul de viclen să se folosească de cei săraci pentru a ajunge să introducă în lume un sistem de tiranie și totalitarism. În nici un fel dictatura nu poate să fie o rezolvare la problema sărăciei. Ei bine tocmai acest lucru l-a făcut comunismul și cei care s-au opus au fost suprimați.⁶⁸

Se spune că în anul 1848 în Italia la Bologna trăia un croitor. El trăia în cea mai cruntă mizerie. Cunoscuții îi spuneau.

- La tine trebuie să fie un blestem sau ceva de acest gen.
- De ce?
- Fiindcă deși ești croitor nu câștigi deloc.
- Cum să nu câștigi!
- Păi nu se vede.
- De ce?
- Muncești de atâta vreme și trăiești tot în mizerie.
- Banii se duc repede.
- Nu ai adunat bani ca să îți faci o casă mai mare fiindcă stai într-o casă mică și scundă?
- Prea scump.
- Nu ai bani să îți cumperi niște haine mai bune fiindcă te îmbraci tot în zdrențe?
- Hainele de azi sunt scumpe.
- Nu ai bani să îți cumperi mâncare și mai consistentă fiindcă te hrănești numai cu pâine și apă?
- Mâncarea este prea scumpă.
- Înseamnă că ești un caz pierdut.
- Când se vor ieftini lucrurile mă voi reabilita.

Cu toate încercările prietenilor croitorul se pare că nu vroia să se schimbe. Fiindcă a îmbătrânit într-o zi croitorul a murit. Vecinii au văzut că nu mai ieșea prin curte.

- Știi cumva ca vecinul coritor de lângă noi să fi pelcat undeva? A spus un vecin către soția lui.

⁶⁷Alexander Schmemmann, *Postul Mare* (București, 2013).

⁶⁸Dumitru Boerdeianu, *Mărturie din mlaștina disperării* (Editura Sacra, 2014).

- Nu. De ce?
 - Fiindcă de mai multă vreme nu l-am mai văzut.
 - Du-te la el și vezi ce s-a întâmplat.
- Vecinul a bătut la poartă dar nu a primit nici un răspuns.
- Nu răspunde vecinul, a zis vecinul către soția lui.
 - Poate ar trebuie să chemăm poliția.

A fost chemată poliția. Au spart ușa și au intrat în casa croitorului. L-au găsit mort în casă dormind pe niște paie cu capul răzămat de o piatră care îi servea drept perină.

- Vai nici măcar o perină nu a avut bani să își cumpere, spuneau vecinii mirați.

Polițiștii au verificat cauza morții.

- Este mort de foame.
- Păi la cât a fost de sărac.

Un polițist s-a uitat mai bine și a putut vedea că croitorul mort ținea o cutie sub braț.

- Ce o fi în această cutie?

Polițistul a deschis cutia.

- Cutia este plină cu aur.
- Păi atunci cum a murit de foame dacă avea atât aur? a întrebat un vecin.
- A murit de zgârcit ce era fiindcă a preferat să moară decât să își cheltuiască din aur.

Vecinii au plecat mirați de o asemenea întâmplare.

Avem aici un alt caz real care ne spune cât de cruntă poate să fie zgârcenia fiindcă au fost și unii care au preferat să moară de foame decât să renunțe la aurul lor.⁶⁹

Ceea ce este bine să înțelegem din întâmplarea de mai sus este că nu trebuie să confundăm zgârcenia cu asceza fiindcă ele sunt două lucruri care nu au nici un punct de legătură și sunt cât se poate de diferite. Omul zgârcit este un om care ajunge să nu mai trăiască normal și eventual devine sărac fiindcă nu vrea să cheltuiască nimic. Iată de ce trebuie să știm că deși zgârcenia se manifestă ascetic totuși ea nu este o asceză. Zgârcenia este de fapt o boală a sufletului și la fel de bine și o afecțiune cu implicații medicale. De ce?

1. Zgârcitul preferă să trăiască în sărăcie decât să cheltuiască bani pe lucrurile necesare vieții,
2. Zgârcitul este suspicios pe prietenii lui care eventual ar putea să îi ia banii,
3. Zgârcitul este profund materialist și crede că numai materia contează,
4. Zgârcitul este obsedat de bani și de averi,
5. Zgârcitul poate ajunge la stări de paranoia din cauza banilor etc.

Ceea ce vedem în cazul zgârciților este că ei fac asceză însă nu o fac pentru Dumnezeu ci pentru o iubire imensă de bani și de averi. De fapt gânditorul francez La Fontaine spunea destul de bine: “zgârcenia pierde totul, vrând să câștige totul.”⁷⁰

Psihologia avarului este una simplă: el adună cât mai mult pentru ca să nu ajungă să cheltuiască nimic. Avarul este de fapt un ascet în sens negativ. El își asumă sărăcia stând cu mulți bani și multe averi în jurul lui fiindcă vrea să fie cât mai bogat. Pentru avar adevărul este că noțiunea de bogăție este o obsesie. El nu mai poate gândii la nimic altceva decât la bani. Tot ceea ce face și tot ceea ce întreprinde se rezumă la bani și fără de bani adevărul este că viața lui nu are nici un sens. Nu puține sunt cazurile de avari care după ce au pierdut mai mulți bani au ajuns de s-au sinucis. De ce? Fiindcă avariția a fost una care i-a făcut să nu mai judece lucrurile normal. Totuși este bine să nu confundăm sărăcia și avariția fiindcă ele sunt două lucruri care în nici un fel nu se leagă una de alta și nu au nimic comun. De fapt scriitorul francez Honore de Balzac spunea că: “zgârcenia începe unde se termină sărăcia.” Aceasta fiindcă este bine să știm că sunt și săraci zgârciți. Deși nu au nimic nu fac nimic să iese din starea de sărăcie fiindcă dacă ar face-o se tem că vom ajunge să fie jefuiți. Teamă de a fi furat și de a fi jefuit este una cât se poate de tipică pentru avari. Așa se face că deși ei ar putea să fie oameni bogați ajung să trăiască săraci voluntar. Avem aici încă o soluție la problema sărăciei în sens ascetic: în nici un fel nu sărac nu poate să ajungă la avariție fiindcă sărăcia dacă nu este privită cu credință în Dumnezeu Tatăl îl poate scoate pe sărac din minți. La limita opusă a zgârceniei este risipa. Sunt și oameni care deși câștigă destul de bine ajung să risipească imediat ce au câștigat. Filosoful grec Aristotel spunea în acest sens că: “zgârciții aducă ca și când ar trăi veșnic, risipitorii risipesc ca și când ar trebui să moară.” Vedem că există prin urmare două extreme:

⁶⁹Richard Newhouser, *The early history of greed: the sin of avarice in early medieval thought and literature* (Cambridge, 2000).

⁷⁰Moliere, *Avarul* (Editura Gramar, 2013).

- bogăția în exces (risipa),
- sărăcia în exces (avaritia).

Aceasta fiindcă oamenii din mai toate epocile ajung să nu mai gândească normal și firesc. Iată de ce este bine să știm că trebuie să fim undeva la mijloc. Orice sărac am spus că dacă muncește poate să își câștige strictul necesar. Totuși sunt și săraci care au ajuns să fie obsedați de sărăcie și odată ce au ajuns să câștige au voit tot mai mult și tot mai mult. Așa se face că ei nu s-au mai oprit niciodată și au ajuns să trăiască într-o viață numai în goană după bogății.⁷¹

Fără să vrea de multe ori avarii sunt vânați de oameni vicleni. Cum fac ei aceasta? Ne-o spune un proverb arab: “banii adunați de avar sunt mâncați de cel care așteaptă liniștit la o parte.” Sunt unii care ajung să îi urmărească pe avari și să vadă unde își depozitează banii. Ei așteaptă până când avarul va muri și în acest mod își va însuși banii. Avarul este un ascet al demonilor, în sensul că el ajunge să facă voia demonilor: El este unul care mereu adună fără să cheltuiască niciodată sau dacă o face o face insuficient. Avarul niciodată nu își pune problema ce se va întâmpla cu banii lui după ce va muri. Deși el știe că va muri el trăiește ca și când nu va muri niciodată și ca și când averile lui trebuie să îl facă să trăiască pentru veșnicie. Iată cum este de la sine înțeles că avarii sunt victime ale demonilor. Prin gânduri și sugestii demonii ajung să le sugereze avarilor cât de vitale și de importante sunt averile. Ele sunt unele care trebuie să fie sensul suprem al vieții. Bieții avari fiindcă se lasă seduși de bani nu realizează că au ajuns să se învârtă într-un cerc din care nu este ieșire. Am ales să adresăm aici problema averilor fiindcă ei sunt unii care sunt la antipodul opus la sărăciei. Dacă un sărac este unul care a ajuns în această stare prin naștere sau printr-o întâmplare nefericită, ei bine avarul devine sărac de bună voie. El trăiește toată viața cu conștiința că oricât ar aduna nu este suficient. De multe ori avarii au momente de luciditate și își dau seama că sunt victime dar când ajung să vadă din nou banii și averile lor uită de aceasta sau mai bine spus sunt pur și simplu copleșiți de posibilitățile pe care le pot face cu banii lor. Viața cu un avar este o viață ascetică fiindcă el este unul care consumă minimumul de resurse de care ar avea nevoie. Totuși, este destul de greu de stat cu un avar fiindcă el devine cel mai mare dușman al tău când se pune problema să cheltuiască într-un fel sau altul. Avaritia nu este numai o problemă personală a unei anumite persoane dar ea poate să devină o problemă națională la fel cum și risipa poate deveni una. Orice țară se află la intersecția a două căi:

1. Avaritia,
2. Risipa.

Istoria de spune că de cele mai multe ori țările pășesc pe calea a doua.⁷²

CAPITOLUL 4

DE CE ÎN SENS CREȘTIN ORTODOX SĂRACII SE MÂNTUIESC MAI UȘOR DECÂT BOGAȚII?

Deși sfinții creștin ortodocși au fost mai blânzi cu bogații nu același lucru poate să fie spus despre Iisus. Am enunțat în pilda Bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr faptul că Lazăr a ajuns în rai în timp ce bogatul a ajuns în iad. Din aceasta reiese că după Iisus:

1. Bogații nemilostivi ajung în iad,
2. Săracii au toate șansele să se mântuiască.

Aceasta fiindcă după cum știm creștinismul ortodox este unul care afirmă nemurirea sufletului. Sufletul este nemuritor și el va ajunge să fie ori cu Dumnezeu ori cu diavolul. Devine evident că în creștinismul ortodox bogăția este văzută ca o posibilă povară ce ajunge să îl facă pe om să nu mai ajungă la mântuire. Aceasta fiindcă

⁷¹Gânditorul roman Titus Livius spunea că: “zgârcenia și luxul sunt dăunătorii care au ruinat mereu toate statele mari.” Mai toți dintre noi am putut la un moment dat în viață să vedem un zgârcit. El este o persoană care are un grijă ieșită din comun despre bani și despre averi pe care le consideră bunurile cele mai de preț. Nimic nu contează mai mult pentru el decât banii. Se interesează de toate metodele de a ajunge să dețină cât mai mulți bani și cât mai multe averi. Iată de ce este bine să știm că de obicei zgârciții nu mai ajung să gândească normal și sunt unii care au ajuns la un fel de state de grijă continuă de banii lor. Sunt zgârciți care nici măcar la copii lor nu vor să le dea bani ci așteaptă ca ei să ajungă să le aducă cât mai mulți bani. După cum putem vedea zgârcenia și avaritia sunt două lucruri care pot să fie catalogate ca un fel de anti-asceză. Anti-asceza este una ce duce a nebunie dacă nu se iau măsuri concludente și urgente. Este adevărat că trebuie să fim grijulii cu banii și pușini pe care îi avem dar în nici un fel nu trebuie să îi transformăm într-o obsesie.

⁷²Jonathan Patterson, *Representing avarice in late Renaissance France* (Oxford, 2015).

ea poate să îl devieze de la drumul omului spre rai. Deși în viața de zi cu zi facem mai multe drumuri care sunt diferite unul față de altul, în sens eshatologic sunt numai două drumuri pe care fiecare dintre noi îl alegem:

- drumul spre rai sau
- drumul spre iad.

În teorie lucrurile sunt simple dar în practică ele nu sunt așa de simple. Aceasta fiindcă nimeni dintre cei care au ales calea iadului nu recunoaște acest lucru. Cum ajungem să luăm calea iadului? Prin a face faptele răului:

- crimă,
- furt,
- violență,
- război,
- înșelăciune,
- minciună,
- sabotaj etc.

Deși sunt mulți care pășesc pe căile iadului ei susțin că de fapt sunt oameni buni și că împrejurările au ajuns să îi facă să acționeze într-un anume fel rău. Prin urmare nu trebuie să separăm fapta făcută de circumstanțele atenuante la care a ajuns un anumit om al iadului.⁷³

Concepția creștin ortodoxă este că nu trebuie să fim prea mult atașați de lucrurile materiale. Ei bine tocmai acest lucru ajunge să îl facă bogatul. Bogatul este unul care se atașează de lucrurile materiale pe care de cele mai multe ori le consideră că sunt un scop în sine. Acesta este și motivul pentru care el ajunge să își piardă mântuirea. De ce? Fiindcă raiul este o dimensiune spirituală. Prin aceasta trebuie să înțelegem că raiul este mai presus de materie. El nu este împotriva materiei dar este un nivel superior al materie. Bogatul fiindcă este orbit de materie pe care o posedă nu mai poate să privească lucrurile în mod spiritual și ajunge să fie unul care reduce toată viața la planul material. Unii denumesc acest lucru ca:

- dorința de a trăii raiul pe pământ,
- dorința de a avea un rai strict material.

Oricum este bine să știm că bogăția aduce cu sine mai multe implicații de ordin spiritual. Aceasta fiindcă omul bogat de cele mai multe ori își adaptează concepția lui despre spiritualitate la modul lui de viață. Așa se face că în cazul bogaților avem de a face cu o concepție trunchiată a spiritualității. Sfântul Atanasie cel Mare spunea că: “sufletul prosperă când dorințele trupului sunt cele mai slabe.” Ei bine o astfel de concepție în nici un fel nu poate să fie integrată în sistemul spiritual al unui bogat.⁷⁴ De ce? Fiindcă pentru bogat dorințele trupului ajung să fie sacre. Care sunt aceste dorințe ale trupului:

- nevoia de mâncăruri alese și lipsa postului,
- nevoie de senzații sexuale,
- nevoia de lux,
- nevoia de cele mai rafinate băuturi alcoolice și non-alcoolice,
- nevoie de confort trupesc (haine dintre cele mai scumpe) etc.

Este evident că asceza creștin ortodoxă care singură duce la mântuire este una care vine pe un unghi diametral opus cu al modului de viață al bogatului. Un episod biblic ce este cât se poate de evident este cel al ambiguiului conflict dintre Sfântul Ioan Botezătorul și Regele Irod Agripa. Sfântul Ioan Botezătorul era un ascet care se hrănea cu rădăcini de copaci, miere sălbatică și lăcuste. Regele Irod Agripa era unul care trăia în huzur și destrăbălare în viața de la palat. Mai mult Irod se dovedește a fi și un incestuos fiindcă ajunge să se căsătorească cu soția fratelui său în timp ce fratele lui trăia. Nu vom intra aici prea mult în detalii ci ceea ce vom evidenția este că Irod deși avea o oarecare admirație față de Sfântul Ioan Botezătorul este vorba numai de o admirație de

⁷³Sfinții părinți și mai ales Sfântul Grigorie Palama vorbesc de așa numitele energii necreate ale lui Dumnezeu Tatăl. Energiile necreate ale lui Dumnezeu sunt unul și același lucru cu harul și lumina necreată ce iese din ființa lui Dumnezeu. Totuși trebuie să știm că la fel cum sunt energii necreate ale lui Dumnezeu sunt și energii ale iadului. Sunt unii care au un fel de energie diabolică în ei ce îi face să fie permanent predispuși la rău. De exemplu în lumea criminalilor în serie se poate vedea un fel de energie diabolică ce nu le dă pace și care ajunge să îi împingă spre noi și noi crime. Aceasta fiindcă acești oameni sunt unii care nu au liniște până nu ajung să ucidă pe cineva. După ce au ucis pe cineva ei bine ei par că se mai liniștesc însă nu pentru mult timp. La fel de bine violatorii în serie simt și ei un fel de energie diabolică ce îi face să violeze mai multe femei fără ca să fie satisfăcuți de violurile lor. Este vorba și aici de o energie diabolică.

⁷⁴R. N. Whybray, *Wealth and poverty in the book of proverbs* (Sheffield Academic Press, 1990).

suprafață fiindcă la momentul oportun a dat ordin să îi fie tăiat capul. Avem aici de fapt două categorii de oameni:

1. Săracul, adică Sfântul Ioan Botezătorul și
2. Bogatul, adică regele Irod Agripa.

Povestea în sine deși are un cadru biblic de desfășurare este una care ne spune că în cele din urmă există o mare diferență dintre bogați și săraci. Nu că Sfântul Ioan Botezătorul este un exponent al sărăciei fiindcă el și-a asumat sărăcia de bună voie, ci mai mult bogații deși ajung să simtă unele sentimente de compasiune față de săraci în cele din urmă rămân tot la bogăția lor pentru care sunt dispuși chiar să ucidă. Cu adevărat este bine să știm că odată ce am ajuns să ucidem pentru bogăție am depășit o linie dincolo de care nu mai există cale de întoarcere. Aceasta fiindcă este bine să știm că bogăția nu este mai presus de viață. Viața este un lucru ce nu are preț. Ei bine când bogăția lor ajunge să fie una obstrucționată sunt mai mulți care ajung să ucidă fără de milă și fără de nici un fel de remușcare.⁷⁵

De 2000 de ani creștinismul ortodox predică mântuirea dar adevărul este că sunt din ce în ce mai puțini și au fost uneori și mai puțini în vechime cei care au ajuns să ia în serios această chemare. Aceasta fiindcă pentru mai mulți chemarea la mântuire este mai mult un fel de chemare științifico-fantastică:

- există lumea de apoi,
- ea este formată din iad și rai,
- bogații nemilostivi se duc în iad,
- săracii credincioși se duc în rai,
- pedepsele bogaților nemilostivi sunt veșnice etc.

Nu este acesta mai mult un fel de scenariu științifico-fantastic pentru cei mai mulți bogați din zilele noastre? Cum să nu. Bogatul este un om care merge pe principiul *carpe diem*, adică trăiește clipa, și prin urmare el nu are timp să fie sedus de tot felul de superstiții religioase. Pentru foarte mulți din zilele noastre mântuirea și viața de apoi sunt mai mult un fel de superstiție populară. La fel a ajuns să fie și idea de Mesia în vechime până într-o zi când Iisus a început să lucreze:

- a vindecat bolnavi,
- a dat lumină celor orbi,
- a dat auz celor suzi,
- a dat vorbire celor muți,
- a scos demoni din posedați,
- a umplat pe mare ca pe uscat,
- a înmulțit pâine și pești,
- a înviat,
- S-a înălțat triumfător la cer.

După toate aceste lucruri cea mai proastă alternativă este să credem cum cred mulți bogați din zilele noastre să mântuirea este o superstiție populară și mai ales a săracilor.⁷⁶

Pentru mai mulți adevărul este că viața creștin ortodoxă este una cât se poate de ciudată. Cum poți să îi înțelegi pe sfinți care de multe ori se pare că merg împotriva curentului firesc la vieții și al lumii? Un amănunt mai puțin cunoscut din viața Sfântului Pahomie cel Mare ne spune că la un moment dat sora lui a venit să îl viziteze în pustie. Sfântul Pahomie a refuzat să o primească fiindcă a considerat că dacă va ajunge să o vadă sentimentul de legătură de familie va ajunge să fie din nou simțit și în acest mod va ajunge să gândească din nou lumește. Ei bine cei mai mulți oameni chiar și dintre creștinii ortodocși ar putea considera acest lucru cât se poate de nenatural. Aceasta fiindcă este bine să știm că ei s-ar gândii: cu cea poate să te vatăme ca și călugăr că ajungi să o vezi pe sora ta? Nu este Dumnezeu cel care a lăsat surori și frați? De ce să respingi ceea ce

⁷⁵După cum putem să ne dăm seama ortodoxia este o credință rezonabilă ce nu consideră că în sine bogăția este rea ci mai mult consecințele și urmările ei. Aceasta fiindcă omul bogat este un om care după cum știm ajunge să uite de mântuirea sufletului. Așa se face că sunt foarte puțini ce care sunt bogați și care ajung să ia în serios mântuirea sufletului. Mântuirea este un fapt pe care nu se poate să nu îl avem în vedere. Aceasta fiindcă oricare bogat poate să vadă în jurul lui cum semenii lui mor și în acest mod în cele din urmă devin conștienți că bogăția nu este una veșnică. Totuși, sub instigația demonilor bogații ajung să uite de mântuire și se comportă ca și cum bogățiile ar fi veșnice. Devine evident că trebuie să fim mult mai atenți cu sensul generic al vieții noastre și să ne dăm seama de care sunt prioritățile. Cea mai mare prioritate a noastră a creștinilor ortodocși este să ne mântuim. Deși sunt mai mulți bogați creștin ortodocși ei trăiesc fără de noțiunea mântuirii pe care nu o iau în serios.

⁷⁶Agapie Critianu, *Mântuirea păcătoșilor* (Editura Cartea Ortodoxă, 2005).

Dumnezeu a lăsat pe pământ pentru om? Este evident că o astfel de judecată este pur umană. Când omul ajunge să aibă ochi duhovnicești ei bine el ajunge să vadă lucrurile diferit. Aceasta fiindcă el poate să vadă de multe ori pe draci cum acționează fără să știe cei din jur. Se știe de cazul unui pustnic care a avut o treabă într-un mare oraș că a ajuns să meargă la slujbă într-o biserică. Acolo a putut să vadă un creștin care a intrat în biserică plin de draci în jurul lui. Creștinul a stat la slujbă și când slujba s-a terminat ei bine pustnicul sfânt a putut să vadă că diavolii nu mai erau în jurul creștinului ci el era cu fața luminată. Iată prin urmare că există o lume duhovnicească în care de multe ori aparențele înșală. În această lume duhovnicească:

- bogăția nu este un lucru necesar al vieții ci o metodă de a ajunge la pierzanie,
- sărăcia nu este un statut social inferior, ci o modalitate de a câștiga mântuirea.⁷⁷

Prin urmare am putut să vedem că bogății au mai puține șanse să se mântuiască fiindcă ei sunt mult mai atrași de viața pământească decât de viața spirituală. În acest sens în sens eshatologic este adevărat că Dumnezeu Tatăl este unul care le face un favor celor săraci: este favorul de a descoperii bucuriile vieții duhovnicești. Sunt cu adevărat mari bucurii duhovnicești pe care un sărac le poate simți:

- faptul că Iisus a venit pentru toți oamenii chiar și pentru cei săraci,
- faptul că Iisus a acceptat crucea pentru noi,
- faptul că de Crăciun chiar cu mesele noastre mai sărăcăcioase ne bucurăm de nașterea lui Iisus,
- faptul că de Paști chiar și cu mai puține ouă roșii de bucurăm de învierea lui Iisus,
- faptul că sărăcia este ca un post care ne curățește sufletele,
- faptul că Iisus i-a asigurat pe cei săraci și credincioși că se vor mântui,
- faptul că slujbele bisericii pot să aducă mult mângâiere sufletului etc.

Toate aceste lucruri sunt bucurii mistice pe care cei săraci ajung să le simtă atunci când sunt unii care sunt uniți mistic cu Iisus. Ortodoxia vorbește de o unire mistică cu Iisus care se face prin credință și prin tainele Bisericii. Prin urmare vedem și aici că raporturile sunt cât se poate de diferite în plan spiritual:

- poți să fie foarte bogat dar să te afli sub influența dracilor,
- poți să fie foarte sărac dar să fie sub influența harului Dumnezeu.

După cum putem să ne dăm seama în sens religios antinomia dintre cei săraci și cei bogați va putea să fie rezolvată numai după moarte. Aceasta fiindcă bogăția este una care modifică structura spirituală a unui om. Sunt rare cazurile de oameni care ajung să vadă lucrurile duhovnicește și să nu fie corupți spiritual de bogăție. Totuși, sunt și oameni bogați care au ajuns să fie mântuiți și unii au ajuns chiar la mântuire. Un astfel de caz este cel al Sfintei Malenia Romana care deși era bogată era o persoană cu frică de Dumnezeu care a ajuns la mântuire și mai mult și la sfințenie.⁷⁸

În Paris se spune că trăia un medic cu numele de Silvius. Era un medic renumit și care câștiga destul de bine dar care era zgârcit. Când au ajuns să își dea seama prietenii lui că este zgârcit? Într-o iarnă un prieten l-a vizitat.

- Bună ziua Silvius.
- Bună ziua.
- Mă bucur să te văd.
- Și eu.
- Pot să intru în casă?
- Te rog.

Prietenul a intrat în casă. A putut să vadă că era foarte frig și Silvius stătea cu hanoracul pe el.

- Este foarte frig aici la tine.
- Așa este.
- Dar de ce?

⁷⁷Mistica creștin ortodoxă este una care poate să includă în sine și concepția omului modern despre sărăcie. În acest sens raporturile pot să se inverseze: deși sărăcia este văzută ca un blestem în sens mistic ea poate să fie considerată o binecuvântare; deși bogăția este considerată o binecuvântare, în sens mistic ea poate să devină un blestem. Aceasta în funcție de persoană. După cum am spus cei 2000 de ani de istoria creștin ortodoxă ne spus că trebuie să fim cât se poate de precauți cu noțiunea de bogăție. Aceasta fiindcă ea poate să fie folosită de draci ca un fel de capcană pentru a prinde sufletul și a îl duce în iad. În sens creștin ortodox se ridică întrebarea: ce se cuvinte să alegem

1. 70 sau 80 de ani de feriree pământească oferită de bogăție? Sau

2. O eternitate oferită de sărăcie?

Orice înțelept își poate da seama că o eternitate în fericire este mult mai de preferat.

⁷⁸Ioan Ică jr., *Cuvioasa Melania Romana binefăcătoarea sau cum devin bogații sfinți* (Sibiu, 1998).

- Fiindcă nu am lemne de foc.

- Nu ai mai găsit să cumperi?

- Ba da, dar sunt prea scumpe.

Prin urmare mediul Silvius prefera să stea iarna fără de lemne decât să le cumpere.

- Și cum scapi de frig?

- A, este foarte simplu.

- Spune-mi și mie.

- Uite ce fac eu când îmi este frig: în pivniță am un butuc greu. Când îmi este frig mă duc și îl iau în spinare și îl urc și îl cobor în pod până mă încălzesc.

- Să știi că la asta nu m-am gândit.

- Decât să bau banii pe lemne mai bine fac acest exercițiu.

- Bine dar cu mâncarea cum te descurci?

- Este simplu iau numai ceea ce este ieftin.

- Dar mâncarea ieftină nu este prea bună.

- Nu contează.

- De ce?

- Mai bine mă abțin decât să ajung să consum bani pe mâncarea scumpă.

- Silvius îți mulțumesc că m-ai primit dar să știi că la tine este mai frig ca afară fiindcă este iarnă.

- Eh, cum nu am murit până acum de frig nu voi muri nici de aici înainte.

- La revedere.

- La revedere.

Ceea ce se spune despre Silvius este că niciodată nu făcea ceva pe de gratis. Chiar și pentru prietenii lui când le făcea un serviciu era contra cost. A venit vremea și Silvius a murit. Prietenii s-au adunat și au decis ca pe cruce pe lângă nume să îi mai scrie și următoarele cuvinte:

- Aici zace Silvius, care nu a făcut gratuit nici un bine și care și în groapă s'ar întoarce, dacă ar ști că tu cititorule, citești gratuit acest epitaf.

După ce Silvius a murit mai mulți prieteni au căutat să afle unde își ținea ascunse bogățiile fiindcă avea multe dar nu le-au putut găsi fiindcă au fost atât de bine ascunse că nu le-a găsit nimeni.

Iată aici cazul unuia dintre cei mai avari oameni din Paris care eventual ar putea rivaliza cu avarul lui Moliere. Totuși noi trebuie să știm că există și o modalitate pozitivă de a ajunge să folosești averile și banii.⁷⁹ Care este acea metodă? De a investi banii în lucrurile pozitive. Se vorbește în zilele noastre de economia de capital. Ei bine această economie este una care funcționează și pe principiul investițiilor. Se poate investi:

1. În fabrici care să creeze locuri de muncă,
2. În educație și cercetare care să ducă la descoperiri științifice,
3. În agricultură care să aducă roade,
4. În infrastructura unei țări pentru a face o țară mai prosperă,
5. În oameni de stat care sunt capabili,
6. În industrie care să crească productivitatea,
7. În comerț care să facă transportul de mărfuri mult mai ușor etc.

Prin urmare iată aici numai câteva dintre locurile unde cei bogați își pot investi bani și prin care ei pot ajunge să scoată profit și la fel de bine să ajungă să îi scoată din sărăcie și pe cei oropsiți. De exemplu nu fără de nici un motiv Biserica Ortodoxă se roagă pentru ctitorii sfintelor lăcașuri fiindcă ei vor fi pomeniți tot timpul cât vor ajunge să fie făcute slujbe în acea biserică.⁸⁰

Prin urmare este bine să înțelegem lucrurile bine: Iisus nu a spus că dacă ești bogat automat îți vei pierde mântuirea. Iisus a spus că dacă ești bogat și nu vrei să faci nici un fel de milostenie îți vei pierde mântuirea. Sunt unii care susțin că de fapt Iisus este radical împotriva bogaților. Este o interpretare eronată a ceea ce a spus Iisus. Prin urmare nu trebuie să răstălmăcim spusele lui Iisus fiindcă nu este bine. Istoria creștin ortodoxă a demonstrat că au existat și oameni bogați care au ajuns să își câștige mântuirea. Din ortodoxia românească vom ajunge să dăm numai două exemple:

1. Este vorba de domnitorul Ștefan cel Mare care se știe că a construit 52 de mănăstiri,

⁷⁹Wallace D. Wattles, *Știința de a devenii bogat* (Editura Ascedent, 2017).

⁸⁰Robert T Kyosaki, Sharon L. Letcher, *Ghid de investiții. Cum să investești ca un om bogat* (Editura Curtea Veche, 2007).

2. La fel de bine de domnitorul Neagoe Basarab care și el a fost un mare iubitor de credință ortodoxă și a construit mai multe biserici și mănăstiri.

Amândoi acești domnitori binecredincioși au ajuns să fie canonizați de Biserica Ortodoxă Română ca unii ce s-a considerat că au ajuns în rândurile sfinților. Prin urmare este bine să știm că deși este mai greu poți să fi un om bogat sau foarte bogat care totuși să îți păstrezi frica de Dumnezeu și dorința de a te mântui. Totuși, este imposibil să te mântuiești dacă tu ești în bogat și în jurul tău domină sărăcia. De fapt există o categorii de bogați care au satisfacție numai atunci când sunt singurii bogați și când îi văd pe cei din jurul lor că suferă de sărăcie. Este o formă de sadism mai rar întâlnită dar este bine să fim conștienți că ea există. Ceea ce putem să ne dăm seama este că sărăcia și bogăția pot să devină o binecuvântare sau un blestem în funcție de cei care ajung să o întrebuițeze. Nu înseamnă că dacă suntem săraci aceasta va ajunge să ne mântuiască automat. Aceasta fiindcă sunt mulți săraci care sunt:

- răi,
- clevetitori,
- mincinoși,
- mișei,
- leneși,
- care înjură și vorbesc sudalme,
- care vor cu orice preț să scape de sărăcie și nu reușesc să o facă etc.

Prin urmare la fel de bine nici un cazul săracilor nu se cuvine să răstălmăcim cuvintele lui Iisus. Aceasta fiindcă sărăcia nu te mântuiește automat. Este adevărat că în plan creștin ortodoxă sărăcia îți oferă un fel de propulsie sau mai bine spus un fel de avantaj în drumul mântuirii dar în nici un fel nu trebuie să credem că ea ajunge să ne mântuiască imediat și instantaneu. Aceasta fiindcă dacă ar fi așa credem că ar fi mulți care ar renunța automat la bogățiile lor. Pentru ca un sărac să ajungă să se mântuiască el trebuie să fie:

- un om bun,
- un om moral,
- un om care să aspire la viața duhovnicească,
- un om care să vrea să fie de folos cu ce poate semenilor lui,
- un om harnic,
- un om care să fie bisericos etc.

Prin urmare putem să ne dăm seama că sărăcia este un atu dar acest atu nu poate să ne mântuiască imediat și automat. Nu poate să o facă fiindcă în sine sărăcia nu este o virtute. Sărăcia poate să devină o virtute numai când omul este dominat de o profundă viață spirituală. Se cunoaște cazul unui creștin care a putut să vadă în orașul lui că un om bogat și foarte rău a murit și a fost înmormântat cu cele mai mari onoruri. Un om sărac a murit și vremea a fost atât de rea fiindcă a nins 8 zile și săracul nu a fost înmormântat decât în a VIII-a zi de la moartea lui. Omul nu știa ce să mai creadă și se întreba unde este dreptatea lui Dumnezeu. Aceasta fiindcă el nu putea să înțeleagă cum Dumnezeu a fost atât de nedrept fiindcă a lăsat ca bogatul cel rău să aibă o înmormântare plină de lume și un sărac să moară fără de nici un fel de onoruri? Dumnezeu i-a răspuns din cer că fiindcă bogatul a făcut unele fapte bune i s-a lăsat o înmormântare mare dar acum sufletul lui este în iad. Săracul în schimb a mers direct în rai și prin urmare ce nevoie mai era de o înmormântare pompoasă pentru el? Din întâmplarea de mai sus putem să vedem care este logica sau mai bine spus super-logica după care merge Dumnezeu. Este o logică net superioară cu a omului care de cele mai multe ori vede lucrurile numai în plan pământesc și în plan terestru. Ar fi bine să ajungem să căutăm mai mult voia lui Dumnezeu în ceea ce privește sărăcia și bogăția în lumea noastră. Aceasta fiindcă dacă facem acest lucru vom ajunge să avem un fel de atu care să ne poată să ne facă să vedem adevărata față a lucrurilor care după cum putem să vedem au nevoie de mai multă profunzime pentru a fi înțelese.⁸¹

Este evident că nimeni nu vrea să fie sărac dar pentru a ajunge la o soluție a problemei sărăciei trebuie să vedem această problemă profund. Creștinismul ortodox oferă o viziune profundă asupra sărăciei. Aceasta fiindcă sărăcia este văzută în plan eshatologic: adică cu privire la finalitatea ei ultimă în viața de apoi. Iată de ce nu trebuie să ne facem nici iluzii în ceea ce privește sărăcia dar la fel de bine nici deziluzii. Deși este greu de purtat sărăcia este privită în ortodoxie ca o metodă de a câștiga raiul. Aceasta fiindcă după cum am spus lucrurile nu se reduc numai la această lume. Din moment ce există Dumnezeu este bine să știm că existența Lui este una care ne

⁸¹Bob Proctor, *Te-ai născut bogat* (Editura Adevăr Divin, 2009).

spune că viața nu are numai partea ei din această lume ci la fel de bine și în viața de apoi. Prin urmare viața se continuă și după moarte. Unii ar putea să se întrebe: va mai exista sărăcia și bogăția în viața de apoi? Răspunsul pe care îl oferă ortodoxia la această întrebare este că nu va mai exista această distincție dintre bogați și săraci din lumea noastră ci mai mult că omul va ajunge să se bucure în rai în funcție de gradul de desăvârșire la care a ajuns în această viață. Faptul că nu toți ajung în rai la același grad de lumină și mărire ne-a spus-o chiar Iisus când a spus că: “în casa Tatălui Meu mai multe lăcașuri sunt” (Ioan 14, 2). Este evident că trebuie să avem o înțelegere mai alegă a modului cum este trăită fericirea și lumina în rai. Unii ar putea să spună că în nici un fel nu trebuie să raportăm sărăcia la viața de dincolo fiindcă ea trebuie să fie trăită în viața de aici. De ce să ne facem iluzii cu privire la sărăcie când noi suntem săraci în această lume? Ceea ce ne spun sfinții părinți este faptul că multe lucruri din lumea noastră vor ajunge să își găsească răspunsul numai prin raportare la Dumnezeu care știm că este din lumea de dincolo. După cum am putut vedea chiar și Iisus ne-a demonstrat că sărăcia este un fapt care trebuie să fie privit în perspectivă: bogatul și săracul din pilda cu săracul Lazăr au ajuns să fie influențați de pe urma stării lor în lumea de aici. Este evident că sărăcia și bogăția au mai multe lucruri care ne fac să le luăm în calcul și influența lor eshatologică.⁸²

Am arătat că omul sărac este o constantă a lumii din toate timpurile. Aceasta fiindcă au existat oameni săraci în toate epocile. Să fie acesta modul în care să funcționeze lumea noastră? Epocile cele mai înfloritoare din istorie au fost epocile în care au existat cei mai puțini săraci. Ei bine acest lucru ar trebui să de-a de gândit oamenilor de azi. Aceasta fiindcă nu se poate vorbi de înflorire atâta vreme cât sărăcia face ravagii în lumea noastră. Sărăcia poate să fie privită în mai multe feluri. Ea poate să fie privită ca o problemă:

- socială,
- economică,
- politică,
- istorică,
- instituțională,
- statală
- religioasă etc.

Totuși indiferent cum am privi sărăcia un lucru este clar: nimeni nu vrea să fie sărac. Soluția pe care o propune creștinismul ortodox este una de limită: trebuie să ajungem să trăim cumva la limita dintre sărăcie și bogăție. Este adevărat că de multe ori sărăcia este un fapt care ține mai mult de modul în care oamenii ajung să folosească resursele materiale ale lumii. Iată de ce este bine să știm că în nici un fel sărăcia nu poate să fie lipsită de implicații materiale. Sărăcia este o problemă a lumii materiale dar după cum am spus ea poate să devină și o problemă spirituală. Soluția spirituală la problema sărăciei este să vedem sărăcia ca o asceză, ca o nevoie pe care o facem pentru Dumnezeu. Aceasta fiindcă după cum am spus trebuie să știm că trebuie să facem asceză și nevoie pentru a ne mântui. Totuși, unii cred că nu se poate vorbi de o valoare reală a sărăciei în procesul mântuirii atâta vreme cât nu ai nici o alternativă de a alege dintre sărăcie și bogăție. Deși nu ai de ales când ești sărac, totuși poți ajunge să îți transfigurezi viața dacă te întorci spre latura spirituală a vieții. Există o latură spirituală a vieții și ea ne poate face să ne asumăm sărăcia mult mai ușor.⁸³

După cum se poate vedea marii lideri al lumii au fost unii care din cele mai vechi timpuri au fost unii care au susținut că un stat pentru a fi denumit ca un stat de succes trebuie să fie unul prosper. Acolo unde există prosperitate în nici un fel nu se mai poate vorbi de sărăcie. Aceasta fiindcă un stat prosper este unul care nu poate să fie considerat sărac. Una dintre formele prin care se manifestă sărăcia într-un stat neprosper este șomajul. Șomajul este lipsa locurilor de muncă. Prin urmare un stat prosper este un stat care are multe locuri de muncă. Ceea ce trebuie să știm este că pentru a se ridica din sărăcie într-un stat este nevoie de muncă. Sunt unii care sunt dispuși să muncească numai dacă sunt plătiți pe măsură. În cadrul statelor în curs de dezvoltare de

⁸²Prin urmare este bine să știm că sărăcia privită în sens creștin ortodox primește cu totul alte valențe și înțelesuri decât este ea privită de sociologie sau de economie. Este adevărat că sărăcia este o mare problemă dar dacă vom studia mai bine vom vedea că sunt mai multe cazuri de sărăcie care au o cauză spirituală. Avariția, lăcomia, zgârcenia sunt toate boli ale sufletului care au o cauză spirituală. Ele ajung să facă mai multe victime fiindcă sunt unele care îl leagă pe om strict de această lume materială. Din moment ce omul este suflet și trup este bine să știm că el poate ajunge să favorizeze pe unul și să defavorizeze pe altul. Am arătat în aceste rânduri că de cele mai multe ori bogăția este una care nu mai ține cont de suflet și de viața spirituală și îl face pe bogat să se concentreze numai pe viața materială. Ei bine, trebuie să fim mult mai înțelegători cu implicațiile spirituale ale sărăciei și bogăției fiindcă numai în acest mod vom găsi o soluție viabilă la problema diferenței dintre săraci și bogați.

⁸³Andrei Andreicuț, *Spiritualitate creștină pe înțelesul tuturor* (Alba Iulia, 2002).

multe ori salariile nu sunt prea mari ceea ce duce al nemulțumiri în cele din urmă la procesul migrației în state mai puternic dezvoltate. Toate acestea fiindcă după cum am spus omul vrea să fie unul care să scape de sărăcie. Vedem că sărăcia a ajuns să fie considerată din cele mai vechi timpuri ca o problemă de stat. Totuși după mai multe sute de ani de istorie a statelor se poate vedea că sărăcia nu a ajuns să fie eradicată. Nu a ajuns să fie eradicată fiindcă omul nu vrea să facă un efort și să muncească și pe salarii mai mici pentru statul său. Oamenii de fapt așteaptă ca statul să le ofere toate condițiile unei vieți prospere fără ca ei să depună prea mult efort. Trebuie să știm că prosperitatea unui stat este un fapt care ajunge să implice pe toți cetățenii și nu numai pe liderii de stat.⁸⁴

Istoria ne-a demonstrat că au existat și țări sărace care prin muncă cinstită au ajuns să se ridice la bogăție. Aceasta fiindcă după cum am spus există două sensuri ale sărăciei:

- sărăcie persoană,
- sărăcie națională.

Este foarte greu să fi un om bogat într-o țară săracă. Aceasta fiindcă dacă oamenii din jurul tău sunt săraci ei bine ei nu te vor lăsa nici pe tine să te îmbogățești. După cum s-a putut vedea sunt în special două cauze principale prin care o țară ajunge la sărăcie:

1. Tirania,
2. Corupția.

Aceasta fiindcă dacă țara este săracă înseamnă că ea fie că este tiranizată, fie că este coruptă. Totuși sub nici o formă nu se poate separa sărăcia de noțiunea de muncă. Aceasta fiindcă pentru a nu ajunge sărac sau pentru a ieși din sărăcie trebuie să muncești. Sunt mulți care după cum am spus se plâng de sărăcie dar când este vorba să muncească nu o fac. În sens moral trebuie să știm că nu ai nici un drept să te plângi de sărăcie dacă nu muncești. Aceasta fiindcă trebuie să fi un om al muncii dacă vrei să prosperi. Munca este o problemă a tuturor timpurilor și nu numai a zilelor noastre. Aceasta fiindcă sunt mulți care în fața muncii se eschivează și găsesc tot felul de motive pentru a nu muncii. Dacă vrei să scapi de sărăcie ei bine trebuie să știi că trebuie să muncești. Șomajul și ajutorul de șomaj nu sunt în nici un fel o soluție la problema sărăciei. Aceasta fiindcă după cum știm în morală creștin ortodoxă munca și hărnicia sunt considerate virtuți și lenea este considerată un viciu. Problema este simplă: în țările în care nu se muncește, sărăcia înflorește. Totuși trebuie să știm că sunt și excepții: sunt țări care sunt sărace în resurse materiale. Ce este de făcut în asemenea situații? Este bine să știm că economia din zilele noastre este una destul de vastă. Resursele dintr-o anumită țară pot să fie cumpărate de resursele din altă țară. Prin urmare țările sărace în resurse trebuie să facă comerț cu țările mai bogate și în acest mod în cele din urmă problema se rezolvă. Totuși, trebuie să știm că una dintre cauzele pentru care mai multe țări ajung la sărăcie este lenea. Oamenilor din țările sărace de multe ori le este lene să muncească și așteaptă să câștige salarii mari fără de depună efort. Logica este simplă și toată lumea o știe, dar când ea ajunge să fie pusă în practică lucrurile se complică. Aceasta fiindcă există o categorie de oameni care nu sunt pur leneși ci mai mult le place să târăgăneze lucrurile. Când țara ta este săracă ei își spun că munca ta nu contează. Tu ești unul între mai multe milioane și prin urmare nu trebuie să depui prea mult efort pentru a muncii. Această târăgănare în fața muncii este de fapt o lene mascată.⁸⁵

Aristotel spunea la un moment dat că: "sărăcia este mamă a revoluției și a crimei." Mai multe revoluții din zilele noastre au avut loc fiindcă oamenii au ajuns la limita sărăciei. Fie că a fost vorba de o dictatură sau de o birocrăție sau de un stat corupt, ceea ce se poate observa din mersul istoriei este că atunci când oamenii ajung la limita extremă a sărăciei ei se revoltă. Această revoltă de multe ori poate să fie:

- furibundă,
- oarbă,
- care nu mai ține cont de nimic din jur,

⁸⁴Deși la început este mai greu ceea ce s-a putut vedea este că sărăcia poate să fie eradicată prin muncă. Aceasta fiindcă dacă omul și cei din jurul lui ajung să muncească ei bine se poate ajunge un nivel de trai mai ridicat. Este bine să știm că nu se poate să ajungem să ne plângem autorităților publice dacă nu am ajuns să trecem prin toate încercările posibile pentru a combate sărăcia. Este evident că dacă cetățenii unei țări sunt dispuși să muncească pentru țara lor ei bine sărăcia nu va mai fi o problemă și ea va ajunge să fie eliminată. Problema cea mai mare este că cei mai mulți oameni doar spun că sunt dispuși să muncească fiindcă în realitate ei nu o fac. La nivel de națiune ei sunt unii care susțin că vor muncii dar când ajung să muncească realmente ei de cele mai multe ori se eschivează și nu muncesc. Iată care este una dintre cauzele pentru care ajung mai multe state sărace. Fiindcă ele doar spun că vor să muncească dar de fapt nu o fac. Este evident că acolo unde se muncește rezultatele nu vor înceta să apară.

⁸⁵Radu Teodorescu, *Munca: faptă existențială după sfinții părinți ai creștinismului ortodox* (Cugir, 2019).

- care cere pedepsirea imediată a vinovaților,
- care este un fel de trezire la realitate,
- care de multe ori se termină violent etc.

Mai toate marile revolte populare se soldează cu victime. Sunt victime care uneori sunt colaterale dar ceea ce trebuie să știm este că nu este bine să ne jucăm cu gradul de rezistență al unui om în fața sărăciei. Sunt unii oameni care rezistă mai mult la sărăcie și alții care rezistă mai puțin. Aceasta fiindcă după cum putem să ne dăm seama oamenii sunt diferiți și au diferite nivele de rezistență. Totuși, cea mai bună soluție în cazul revoltelor este ca să așteptăm. Este bine să ai ceva răbdare când oamenii se revoltă fiindcă uneori spiritele ajung să se emancipeze și să gândească una în timpul revoltei și alte după ce au revenit la starea de calm.⁸⁶

Prin urmare am făcut clar faptul că în fața sărăciei oamenii reacționează diferit. Care sunt aceste reacții?

- rezistență,
- revoltă și rebeliune,
- stoicism,
- delăsare,
- desconsiderare,
- acceptarea pasivă a situației,
- dorința de depășire,
- motivație etc.

Reacțiile omului în fața sărăciei sunt diferite și diverse și în nici un fel nu trebuie să considerăm că sărăcia este privită de toți la fel. Sunt rare cazurile în care sărăcia după cum am spus ajunge să fie privită ca un exercițiu ascetic. Aceasta fiindcă oamenii nu prea sunt predispuși la asceză fără de o anumită motivație. Trebuie să ai o motivație puternică în sens religios să ajungi să faci față sărăciei. Totuși, dacă omul face mai multe exerciții în cele din urmă se poate ajunge și la motivația de a face asceză și de a accepta sărăcia ca un exercițiu ascetic. Iată că sărăcia este o problemă ce trebuie să o privim în perspectivă: poate sărăcia să ne ducă la mântuire? Dacă omul este sărac din lene trebuie să știm că în nici un fel sărăcia nu poate să ne ducă la mântuire. Totuși, dacă omul ajunge să fie sărac independent de voința și de faptele lui, ei bine adevărul este că el omul ajunge să aibă și mai multe șanse la mântuire. Aceasta fiindcă după cum am spus, ceea ce nu este pedepsit în această lume va fi pedepsit în lumea de apoi. Iată de ce trebuie să știm că sunt oameni care au făcut toate eforturile pentru a scăpa de sărăcie dar nu au reușit. În această situație singura lor speranță este Dumnezeu. Deși răspunsul lui Dumnezeu de multe ori nu vine dintr-o dată săracul trebuie să aibă răbdare fiindcă la un anumit moment va simți un răspuns din partea lui Dumnezeu sub o formă sau alta.⁸⁷

Se spune că într-o zi îngerii din cer s-au prezentat în fața lui Dumnezeu.

- Doamne să știi că am vrea să vorbim cu Tine.
- Ce este? a răspuns Dumnezeu.
- Nu mai știm ce să ne facem.
- De ce?
- Fiindcă oamenii sunt răi.
- Da unii sunt răi.
- Fac toate relele și nu mai au timp de rugăciune.
- Nu se roagă?
- Nu, nu se roagă.
- Și la ce v-ați gândit?
- Să mărești ziua de la 24 la 25 de ore.
- De ce?

⁸⁶Pe lângă revolte grevele sunt o altă modalitate prin care omul ajunge să protesteze împotriva sărăciei. Aceasta fiindcă cu toții putem auzii de mai multe greve în zilele noastre. În grevă este clar că pot să fie vinovați cei care fac greva sau cei care conduc. Multe greve au ajuns să se termine în băi de sânge. Aceasta fiindcă cei care conduceau nu au vrut să facă nici o concesie. Iată cum putem să vedem că sărăcia în unele situații poate să devină o problemă gravă. Este o problemă gravă fiindcă sunt oamenii care ajung să vadă în diferența dintre bogăția și sărăcie o problemă de viață și de moarte. Unii au o așa moare oroare față de sărăcie că preferă să moară uciși ca protestatari într-o revoltă sau grevă decât să mai trăiască în sărăcie. Oamenii sunt cu adevărat ființe complexe și de multe ori avem nevoie de multă înțelegere pentru a ne putea da seama de modul în care funcționează. Ceea ce este clar este că sărăcia poate să devină o problemă extremă.

⁸⁷John Breck, *Unde este Dumnezeu când avem nevoie de El?* (Editura Patmos, 2007).

- Fiindcă atunci vor avea timp mai mult și vor avea și timp de rugăciune.
- Bine, o să fac ziua de 25 de ore.

Nu după puțin timp îngerii s-au întors nemulțumiți în fața lui Dumnezeu.

- Ce este?
- Deși ziua este de 25 de ore oamenii nu se roagă.
- Și ce putem să facem?
- Doamne să micesți ziua la numai 20 de ore.
- De ce?

- Fiindcă oamenii își vor da seama cât de scurtă este viața și că vor ajunge la judecată și așa se vor ruga mai mult.

- Bine, am să fac ziua de 20 de ore.

Ziua a devenit acum de 20 de ore dar nici așa oamenii nu s-au rugat. Îngerii au venit în fața lui Dumnezeu din nou.

- Doamne, nici așa oameni nu se roagă.
- Ce este de făcut atunci?
- Nu știm.
- Vă spun Eu cum trebuie să înțelegeți problema.
- Te ascultăm Doamne.
- Rugăciunea nu este o problemă de timp.
- De ce?
- Fiindcă ea este o problemă de iubire.
- De iubire?
- Da, de iubire
- Adică cum de iubire?
- Cine Mă iubește va găsi destul de mult timp în cele 24 de ore să se roage.
- Noi credeam că oamenii nu au timp.
- Oamenii au timp suficient problema este că nu Mă iubesc.
- Asta așa este.
- Eu știam aceasta înainte să veniți voi la Mine.
- Doamne își mulțumim că ne-ai luminat.

Se spune că de atunci nici un înger nu a mai fost nedumerit de ce în cele 24 de ore ale zilei oamenii nu își găsesc mai deloc timp să se roage.

Cu adevărat rugăciunea este un lucru care ajunge să fie făcută din iubire de Dumnezeu. Când omul ajunge să Îl iubească pe Dumnezeu fără de nici o îndoială că el va găsi timp pentru Dumnezeu. La fel de bine este și cu sărăcia. Când omul vrea să scape de sărăcie ei bine el se va concentra și își va pune toate funcțiile sale cognitive în funcție și așa va ajunge să depășească sărăcia. Sărăcia este un lucru rău în sine fiindcă după cum am spus nimeni nu vrea să fie sărac însă la fel de bine am arătat că și lenea este la mare cinste în lumea noastră. Cum se manifestă lenea?

- câmpuri și terenuri agricole nemuncite,
- fabrici lăsate în paragină,
- străzi neasfaltate,
- grădini pline cu buruieni,
- animale domestice lăsate să facă foame,
- angajamente de afaceri ce nu sunt luate în serios etc.

Iată prin urmare numai câteva dintre formele prin care se manifestă lenea ce duce la sărăcie. Nu se poate vorbi de un om băgat ca fiind un om leneș. Aceasta fiindcă a ajunge să deții averi și bani, cu excepția faptului dacă nu cumva ai ajuns să îi moștenești, implică cu sine și muncă.⁸⁸

Cartea proverbelor din Biblie spune cât se poate de frumos: “cine asuprește pe sărac batjocorește pe Ziditorul său, dar cine are milă de cel lipsit cinstește pe Ziditorul său” (Proverbe 14, 31). Din aceasta trebuie să înțelegem că sunt mulți care îi i-au în batjocură și în răs pe semenii lor săraci. Aceasta fiindcă ei sunt unii care sunt cât se poate de aroganți. După cum am arătat bogatul tinde să fie un om arogant fiindcă el consideră că una

⁸⁸Iosif Trifa, *Munca și lenea* (Sibiu, 2011).

dintre cele mai mari realizări la care poate ajunge omul este să ajungă să fie bogat. Iată de ce sunt bogați care îi consideră pe cei săraci:

- vrednici de ocară,
- neisprăviți,
- oameni de rușine,
- niște rebuturi sociale,
- oameni fără de nici o onoare,
- depravați etc.

Este evident că astfel de categorisiri sunt cât se poate de extreme și trebuie să fie evitate. Aceasta fiindcă după cum am spus Dumnezeu este de partea celor săraci. Nu înseamnă că Dumnezeu este exclusiv de partea celor săraci ci mai mult că a desconsidera un sărac ajunge să fie un fapt care nu este pe placul lui Dumnezeu. Iisus de fapt S-a și identificat pe Sine cu cei săraci. Aceasta fiindcă Iisus a spus că dacă:

- vom hrăni pe cel flămând,
- vom da apă celui însetat,
- vom îmbrăca pe cel gol

ei bine când vom face aceste lucruri le vom face pentru El. Prin urmare dacă Iisus nu se leapădă de cei săraci de ce am face-o noi? Dacă Iisus nu S-a rușinat de cei săraci de ce să ne rușinăm noi? Iată de ce Cartea Proverbelor din Biblie avea dreptate:

- cine necinstește un sărac necinstește indirect pe Dumnezeu,
- cine cinstește un sărac, cinstește indirect pe Dumnezeu.

Toate acestea sunt spuse pe fondul că omul trebuie să învețe să fie altruist.⁸⁹

Pentru noi creștinii ortodocși este un fapt fundamental faptul că Iisus ajunge să se identifice cu cei săraci. Aceasta fiindcă El este unul care nu se rușinează de cei săraci. Dacă Iisus Fiul lui Dumnezeu nu s-a rușinat de ei săraci de ce am face-o noi? Trebuie însă să știm că Iisus nu se rușinează de săracii care deși au făcut toate eforturile să iese din sărăcie nu au reușit. Este cu adevărat o mare mângâiere pentru un sărac să știe că Iisus este alături de El. Aceasta fiindcă cei mai mulți dintre săraci consideră că atunci când sunt săraci Dumnezeu și Iisus i-a părăsit. Ei bine Iisus spune că El nu îi părăsește pe cei săraci și că este alături de ei. Cum este alături de ei? În mod nevăzut. Iisus este la fel de bine prezent în Biserică în mod nevăzut. Săracii sunt unii care din cele mai vechi vremuri au ajuns să fie desconsiderați. Sunt desconsiderați fiindcă trăim într-o lume nedreaptă care consideră că numai bogații au drepturi. Săracii de cele mai multe ori au ajuns să fie oprimați și uneori exterminați în mod sistematic. Totuși marea majoritate a populației lumii este săracă. Să ajungem să disprețuim toată populația lumii? Ar fi cea mai mare greșeală. Economistul Jeffrey J. Sachs spunea că: “istoria este scrisă de cei bogați și așa că cei săraci ajung să fie învinovați de toate relele.” Există mult adevăr în această afirmație pentru faptul că bogații sunt unii care vor să monopolizeze totul și uneori chiar și istoria. Sunt mai mulți bogați care de fapt au fost niște nelegiuți care ajung să manipuleze istoria și să fie considerați ca mari eroi. De multe ori adevărații eroi sunt de fapt cei săraci.⁹⁰

CAPITOLUL 5

DE CE DOMNUL IISUS HRISTOS A FOST SĂRAC ÎN TIMPUL VIEȚII SALE PĂMÂNTEȘTI?

Ceea ce am voit să arătăm în rândurile acestei cărți este că sărăcia nu este numai o problemă cu implicații sociale, economice, istorice sau științifice ci la fel de bine ea este o problemă și cu implicații religioase. Sunt mai

⁸⁹Filosoful chinez Confucius spune că: “într-o țară bine guvernată, sărăcia este ceva de care trebuie să ne fie rușine; într-o țară slab guvernată bogăția trebuie să ne fie ceva de rușine” Din aceasta trebuie să înțelegem că cu adevărat noi ca persoane umane eventual am voit să scăpăm de sărăcie dar dacă guvernatorii noștri nu își fac datoria și guvernează țara prost, ei bine nu prea avem șanse să scăpăm de plaga sărăciei. Ține foarte mult de noi să ajungem să depășim sărăcia dar la fel de bine nu putem să scăpăm total de ea dacă mai marii noștri nu vor sau dacă ei nu știu să ne guverneze. Sunt mulți guvernatori care nu fac decât să spună că ei vor ajunge să eradichez sărăcia fiindcă în realitate nu o fac. De ce? Fiindcă ei sunt unii care sunt neatenți cu oamenii pe care îi guvernează și mai mult decât atât nici nu îi iubesc. A guverna bine și a ajunge să tragi pe cât mai mulți afară din sărăcie este un fapt care se leagă de gradul de iubire pe care un guvernant în are față de țara lui. Iată de ce acolo unde lipește iubirea de semen sau de concetățean ei bine și sărăcia ajunge să fie în largul ei.

⁹⁰Scott T. Allison, George G. Goethals, *What thy do and why we need them* (Oxford, 2010).

multe religii în această lume și la un studiu mai atent ceea ce putem vedea este că nici o religie nu ia atât de în serios sărăcia ca și creștinismul ortodox. Știm că Iisus a rezumat credința ortodoxă la doi vectori:

1. Pe verticală, adică prin raportarea la Dumnezeu,
2. Pe orizontală, adică prin raportarea la semenii.

Cum ajungem să trăim această raportare?

1. Ne raportăm la Dumnezeu prin faptul că pe Dumnezeu trebuie să Îl iubim din tot sufletul și cugetul nostru,
2. ne raportăm la semenii prin faptul că trebuie să îi iubim ca pe noi înșine.

Este ușor să spui că poți să iubești pe familie și pe rude ca pe tine însuși dar mai poți spune că poți ajunge să îl iubești sărac ca pe tine însuși? Adevărul este că cei mai mulți nu pot să facă acest lucru. Este ușor să ajungi să iubești un om bogat ca pe tine însuși, fiindcă dacă o faci vei ajunge să profiți de pe urma bogăției lui, dar este mai greu să ajungi să iubești un sărac ca pe tine însuși de pe urma căruia nu poți profita nimic material.⁹¹

După cum știm venirea lui Iisus a fost profetită cu mai multe sute de ani ca ea să se producă. Au fost mai multe profeții mesianice în Vechiul Testament care toate au venit să descifreze câte ceva din taina lui Mesia. Știm că popoarele păgâne au renunțat la credința în Mesia deși uneori mai auzeau câte ceva despre venirea Lui de la evrei. Pentru cei mai mulți păgâni din antichitate venirea lui Mesia era o problemă strict evreiască. Mesia nu poate să fie decât eventual un Mesia evreu și exclusiv pentru evrei. Ei bine se pare că lucrurile nu au fost chiar așa. Iisus nu a venit numai pentru evrei ci pentru toate popoarele care vor ajunge să creadă în El. Un lucru care mai nici un profet nu a reușit să îl surprindă în descoperirile de la Duhul Sfânt a fost faptul că acest Mesia avea să fie sărac. Cine citește mai cu atenție Biblia ajunge să își dea seama că Iisus a fost sărac. Care sunt faptele care ne spun că El a fost sărac?

1. S-a născut într-un staul de animale,
2. De mic a fost prigonit și a trebuit să fugă în Egipt,
3. A locuit în Nazaret un sat de care mai nimeni nu știa,
4. A fost un simplu tâmplar până la vârsta de 30 de ani,
5. Și-a ales apostoli niște pescari săraci,
6. A murit infam pe cruce.

Sunt aceste lucruri unele care ne fac impresia că Iisus a fost bogat? În nici un fel. De fapt se poate spune fără de nici o greșală că Iisus nu a fost numai sărac ci că a cunoscut sărăcia extremă. De ce să fi ales Iisus să se nască și să trăiască în sărăcie? Teologii creștini au dat mai multe răspunsuri la această întrebare dintre care cel mai cunoscut este faptul că Iisus este smerit și El a venit în această lume smerit și nu ca Unul care a voit să își arată toată puterea Lui dumnezeiască. Un al doilea lucru de care se cuvine să ținem cont este că Iisus a știut că majoritatea lumii este săracă. Dacă este să privim la modul în care există lumea noastră este cât se poate de ușor să vedem că săracii sunt o majoritate. Iisus a venit pentru toți oamenii și nu numai pentru o clasă selectă a unui club exclusivist (ca să ne exprimăm mai plastic). Motivul venirii lui Iisus pe pământ a fost iubirea imensă pe care El a avut-o față de lume. Iată cum Iisus a devenit un model de sărăcie pe care mai mulți de-a lungul secolelor au ajuns să îl urmeze. Se știe de exemplu că în Biserica Catolică au ajuns să fie călugări care să trăiască numai din cerșit. Practica aceasta însă nu a fost acceptată de Biserica Ortodoxă fiindcă orice mănăstire creștin ortodoxă trebuie să ajungă să se administreze pe sine. Călugării nu stau la mănăstire numai să se roage ci la fel de bine să și muncească.⁹²

A venit Iisus în această lume să rezolve problema sărăciei? Adevărul este că nu acesta a fost motivul pentru care El a venit în această lume. A venit în această lume ca omul prin credință în El să poată scăpa de chinurile veșnice ale iadului. Sunt puțini cei care au ajuns să vadă iadul dar sfinții care au ajuns să vadă iadul ne spun că el este un loc care depășește orice imaginație și orice limită umană. Iadul este de 200 de ori sau de 2000 de ori mai

⁹¹Filosoful grec Aristotel spunea că: "în sărăcie și ale necazuri ale vieții, adevărații prieteni sunt un refugiu. Pe cei tineri ei îi țin să nu cadă în greșeli; pentru cei bătrâni ei sunt mângâiere și ajutor în slăbiciunea lor și pe cei care sunt la începutul vieții ei îi îndreaptă spre fapte nobile." Ceea ce vrea să spună aici Aristotel este că sărăcia este mult mai ușor de purtat dacă săracul ajunge să își facă prieteni. Nu prin faptul că se ajunge la schimburi de lucruri materiale ci mai mult prin faptul că trebuie să știm că există o dimensiune psihologică a sărăciei. Un sărac după cum am spus este de cele mai multe ori un stigmatizat. Aceasta fiindcă el ajunge să fie unul care de obicei este pus de societate pe ultimul loc. Ei bine trebuie să știm că dacă săracul ajunge să își facă mai mulți prieteni în cele din urmă va reuși mult mai ușor să treacă peste problema sărăciei. Putem să depășim sărăcia cel puțin la nivel psihologic și prietenii sunt cei care ne ajută să facem aceasta.

⁹²Jaroslav Pelikan, *Iisus Hristos de-a lungul secolelor* (București, 2000).

rău decât ni l-am putea imagina noi. Ei bine Iisus a venit să ne scape de acest iad. El nu a venit expres în această lume pentru a pune capăt sărăciei fiind aceasta este o problemă în special a oamenilor. Oamenii sunt chemați să își pună mintea la contribuție și să vină cu soluții la problema sărăciei. Sunt soluții la problema sărăciei? Da. Care sunt ele?

1. Munca,
2. Altruismul,
3. Binefacerea,
4. Filantropia,
5. Azilele de bătrâni,
6. Orfelinatele pentru copii,
7. Casele de ajutor social,
8. Asistența socială etc.

Iată numai câteva dintre metodele prin care ajungem să combatem efectiv sărăcia. Gânditorul Edmud Burke spunea că: “singurul lucru pe care trebuie să îl facă oamenii pentru ca răul să ajungă să învingă este ca oamenii să nu facă nimic.” În acest sens Iisus nu se poate spune că nu a făcut chiar nimic în ceea ce privește sărăcia. Ce a făcut Iisus? El a venit și și-a asumat sărăcia de bună voie. Este adevărat că este pentru Fiul lui Dumnezeu care în cer este mărit de miliarde de îngeri a ajunge să trăiești 30 de ani de sărăcie este cu adevărat un lucru greu de crezut. Totuși Iisus s-a smerit pe Sine ajungând până la nivelul golirii totale de Sine. Este vorba de ceea ce teologia creștin ortodoxă denumesc ca chenoză.⁹³

Trebuie să știm că pentru unii lumea se împarte numai în două categorii: cei bogați și cei săraci. O astfel de viziune a lumii adevărul este că este foarte reducăționistă și nu poate în nici un fel să fie acceptată drept una care poate să ofere răspunsuri satisfăcătoare la această complexitate a lumii noastre. Trăim o lume complexă în care sunt mai multe lucruri de armonizat:

- științele,
- artele,
- cultura,
- civilizația,
- economia,
- viața socială,
- viața personală etc.

Toate aceste lucruri ne spun că a ajunge să împărțim lumea în bogați și săraci este un lucru cât se poate de reducăționist și la fel de bine minimalist. Că bogăția poate să acționeze obsesiv este un fapt care ajunge să ne facă credem că numai bogăția contează pe această lume. Am putut vedea că sunt și oameni care nu sunt bogați și pentru aceasta ei sunt toți fericiți. Aceasta fiindcă sunt mai multe idealuri pentru care omul merită să trăiască și care pot aduce fericirea:

- solidaritatea,
- altruismul,
- unirea interumană,
- comuniunea dintre persoane,
- dorința de o viață mai bună,
- dorința de o lume mai bună etc.

Prin urmare este bine să știm că sărăcia a fost depășită de Iisus. De ce? Fiindcă lui Iisus nu i-a fost frică să și-a asume. Nu i-a fost frică să și-o asume fiindcă El a voit să fie solidar cu toți oamenii săraci ai lumii pentru a le spune că nu este nici o rușine să fi un om sărac dar cinstit.⁹⁴

⁹³Sfântul Apostol Pavel a exprimat cel mai bine taina kenozei lui Iisus: “gândul acesta să fie în voi care era și în Hristos Iisus, Care, Dumnezeu fiind în chip, n-a socotit o știrbire a fi El întocmai cu Dumnezeu, Ci S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor, și la înfățișare aflându-Se ca un om, S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe cruce. Pentru aceea, și Dumnezeu L-a preînălțat și I-a dăruit Lui nume, care este mai presus de orice nume; Ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pământești și al celor de dedesubt” (Filipeni 2, 5, 10). Prin urmare trebuie să știm că Iisus a ajuns să fie vrednic de mărirea lui dumnezeiască numai prin faptul că a putut să se detașeze de toată mărirea Lui. El a putut să demonstreze că pentru iubirea de oameni poate să își asume statutul de simplu sclav. Aceasta fiindcă după cum știm diavolul nu se poate smerii. Ei bine Iisus a făcut-o în modul cel mai concret cu putință.

⁹⁴Radu Teodorescu, *Iisus Hristos Mântuitorul șansa umanității* (Cugir, 2017).

Scriitorul englez Bernard Shaw spunea că: “dacă vei lăsa grija sărăciei să îți guverneze viața, vei avea ce să mănânci dar nu vei trăi cu adevărat.” Ce să însemne acest lucru? După cum știe mai multă lume viața este un fapt plin cu surprize. De ce? Fiindcă sunt puțini cei care știu ce ne rezolvă viitorul. Să dăm numai un exemplu: sunt fabrici care au fost făcute acum 100 sau 200 de ani și care la timpul lor s-au dovedit a fi instituții foarte profitabile. Ei bine timpul a trecut și lucrurile s-au schimbat. Așa se face că aceste fabrici au ajuns să fie nerentabile și neprofitabile. Care ar putea să fie cauzele?

- incompetența conducătorilor,
- ridicarea prețurilor pe piață,
- inflația,
- lipsa de interes și lenea angajaților,
- evaziuni fiscale și ilegalități etc.

Prin urmare știm că în timp lucrurile ajung să se deprecieze. Ele se depreciază fiindcă omul adevărul este că se schimbă și de multe ori și lucrurile din jurul lui.⁹⁵

Este evident prin urmare că trebuie să privim la Iisus când suntem săraci dar nu numai când suntem săraci ci la fel de bine și când suntem bogați. Aceasta fiindcă după cum am spus este bine să știm că nu numai cei săracii trebuie să Îl iubească pe Iisus. Aceasta fiindcă trebuie să știm că sărăcia este un fapt de care trebuie să ținem cont și pe care trebuie să o avem în vedere. După cum am spus nu a fost venirea expresă a lui Iisus să eradicaze sărăcia din această lume ci mai mult mântuirea. Iisus a fost cât se poate de explicit că sărăcia poate să fie o cale spre mântuire. Vom vedea în capitolul următor și faptul că pentru acest motiv călugării ajung să devină săraci de bună voie. Chiar și unii filosofi păgâni au insinuat acest lucru. În acest sens filosoful roman Seneca spunea că: “cel care a făcut o înțelegere compactă cu sărăcia este un om bogat.” Prin aceasta trebuie să înțelegem că săracul care i-a asumat în cele din urmă sărăcia devine un om bogat. De ce? Fiindcă el își dă seama că sunt și alte lucruri care sunt de valoare în această lume. În această lume sunt:

- valori filosofice,
- valori morale,
- valori fundamentale ale omului liber,
- valori educaționale,
- valori epistemice,
- valori juridice,
- valori ale potențialului personal etc.

Prin urmare viața omului este mult mai complexă decât o simplă împărțire dintre cei bogați și cei săraci fiindcă trebuie să știm că viața este un lucru ce cuprinde în sine mai multe lucruri și ea nu trebuie să fie privită reduționist și simplist. Poate că Dumnezeu în mod expres a lăsat sărăcia să vină peste noi la un anumit moment al vieții noastre pentru a ne deschide ochii și a ne face să fim mult mai receptivi la ceea ce este spiritual și moral. Sunt oamenii care numai atunci își deschid ochii când sunt săraci și ajung să vadă lucrurile diferit și să își dea seama că sunt și lucruri spirituale și morale care trebuie să fie prețuite.⁹⁶

Se spune că pe vremea Cuviosului Irodion de la Lainici trăia o femeie ce avea obiceiul să drăcuiască. Într-o zi femeia a muls laptele de la capre.

- Ce ar fi să îi duc puțin lapte și la părintele Irodion? și-a zis femeia.

A luat un vas cu lapte și în cele din urmă a ajuns la chilia părintelui Irodion.

- Bună ziua părinte.
- Bună ziua.
- Binecuvântați părinte.

⁹⁵Filosoful grec Platon propunea un exercițiu pe care foarte puțini oameni din zilele noastre sunt dispuși să îl facă. Care este acest exercițiu? Acest exercițiu este unul care ne spune că trebuie să ajungem să vedem lumea dincolo de diferența dintre bogăție și sărăcie. Care vor fi rezultatele unui asemenea exercițiu? Ne-o spunea chiar Platon însuși: “comunitatea care a ajuns să nu mai aibă nici săraci și nici bogați întotdeauna va avea cele mai nobile principii.” Prin urmare urmare sunt lucruri care sunt mai presus de bogăție și de sărăcie chiar dacă am ajuns într-un asemenea stadiu în care să împărțim lumea numai în bogați și săraci. Aceasta fiindcă după cum am spus nu trebuie să fim reduționiști și să reducem lucrurile la simplism. Trebuie să știm că există o mare diferență dintre simplitate și simplism. Simplismul este un fel de superficialitate a de vedea lucrurile. Aceasta fiindcă simplistul nu mai știe să facă diferența dintre complexitate și simplitate. Iată de ce a rezuma această lume numai la diferența dintre cei săraci și cei bogați înseamnă a devenii un simplist, adică o persoană superficială.

⁹⁶Christos Yannaras, *Libertatea moralei* (București, 2004).

- Domnul să ne binecuvânteze.
- Părinte să știți că avem venit să vă aduc niște lapte.
- Ce lapte?
- Este lapte de capră.
- Lapte de capră?
- Da părinte.

Se spune că Cuviosul Irodion s-a uitat la lapte după care a spus:

- Îmi pare rău dar nu pot să primesc acest lapte.
- Dar de ce părinte?
- Fiindcă nu este laptele tău.
- Dar al cui să fie părinte? Că doar numai azi ce l-am muls.
- Laptele acesta este laptele diavolului.
- Al diavolului? Doamne ferește!
- Îți spun eu că este laptele diavolului.
- Părinte ce sunt cuvintele acestea?
- Nu ai dat-o tu de mai multe ori dracului pe capra ta când te-ai mâniat pe ea?

Femeia a tăcut puțin după care a spus:

- Asta așa este.
- Păi atunci dacă tu ai dat capra dracului nu este laptele diavolului?
- Părinte să știți că nu am vrut.
- Problema nu este că nu ai vrut.
- Dar care este problema părinte?
- Problema este să te lași de drăcuit.
- Părinte dar nu știți ce greu îmi este?
- Știu că este greu dar dacă vrei cu adevărat poți.
- Cum să pot părinte?
- Când îți vine să drăcuiești să zici rugăciunea lui Iisus: Doamne Iisuse Fiul lui Dumnezeu miluiește-mă pe mine păcătoasa.

- Bine părinte, dar nu vreți să luați laptele?
- Nu, până nu te înveți să nu mai drăcuiești.

Se spune că femeia a plecat acasă mișcată de vorbele Cuviosului Ierodion și de atunci a început să nu mai drăcuiască.

Această întâmplare pe care o avem din viața Cuviosului Irodion de la Lainici este una care se leagă de patima sudalmelor⁹⁷ și a înjurăturilor dar la fel de bine ea se leagă și de faptul că contează modul în care ajungem să adunăm bani și averi. Sunt mulți care ajung să își vândă sufletul diavolului și să facă voia diavolului pentru ca acesta să ajungă să îi ajute să obțină mai multă bogăție și mai mulți bani. Sunt mai multe persoane care dețin averi imense și care atunci când ajung la nervi ajung să înjure și să fie cât se poate de vulgari. Iată de ce trebuie să fim unii care să știm că unui om bogat nu îi să bine cu vulgaritatea. Sunt chiar mari vedete de cinema care sunt foarte vulgare și care ajung să lanseze un fel de modă a sudalmelor și a înjurăturilor. Aceasta fiindcă aceste vedete de cinema sunt unele care ajung să susțină că nu contează modul în care ajungi să te manifesti. Ceea e contează cu adevărat este să te bucuri de cât mai multe plăceri și de cât mai multe desfătări. Prin urmare este foarte adevărat că bogații de azi sunt unii care spun ei că sunt neconformiști. Cum să nu ajungi și să blestemi când poți vedea că la brusă acțiunile tale au început să scadă și tu ajungi să pierzi bani? Este evident că nu se poate să nu ajungi să te manifesti. Deși în lumea noastră se face mai mult apel la “calmul englezesc” în afaceri adevărul este că sunt puțini cei care ajung să mențină decența în probleme de câștig. Finanțele ni se spune că sunt cele care fac lumea să se învârtă. Cât de mulți au fost aceia care au ajuns să fie prinși în jocul finanțelor și au mers și au pierdut toate averile lor la jocurile de noroc? Ne întrebăm atunci: mai sunt finanțele cele care ajung să facă lumea să se învârtă? Puțin probabil.⁹⁸

Ceea ce este demn de remarcat și cea ce poate să fie văzut din viața lui Iisus este că Iisus ca om a fost fericit. Aceasta fiindcă după cum ne spunea Sfântul Evanghelist Luca din evanghelia lui este că încă de mic Iisus creștea

⁹⁷Nicodim Măndiță, *Păcatul înjurăturilor* (Editura Agapis, 2004).

⁹⁸Taylor G. Hicks, *How to rise all the money you need for any business: 101 quick ways acquire money for any project in less than 30 days* (Wiley, 2008).

și sporea cu duhul și harul lui Dumnezeu. Prin aceasta trebuie să înțelegem că Iisus a fost unul care din pruncie a ajuns să știe ce este harul și modul de a ajunge să atragă harul în Sine. Deși ca Dumnezeu Iisus este sursa harului, ei bine ca om adevărul este că harul Iisus trebuia să îl câștige. Se pare că Iisus a reușit să îl câștige. Cum?

- ascultare de părinții Lui,
- prin participarea la slujbele sinagogii din timpul Lui,
- prin rugăciune privată,
- prin hărnicie,
- prin fapte bune,
- iubire etc.

Vedem din acestea că Iisus a fost Unul care a voit să mențină vie în noi credința că sărăcia poate să fie depășită prin harul lui Dumnezeu. În acest sens scriitorul francez Victor Hugo spunea că: “cine nu poate îndura sărăcia nu va putea îndura nici faptul de fi om liber.” Din aceasta trebuie să înțelegem că dacă suntem săraci ei bine acest lucru nu este un fapt care este sfârșit de lume. Sunt mai multe lucruri pe care le avem deși suntem săraci:

- libertatea (după cum spunea Hugo),
- sănătatea,
- viața sufletească,
- iubirea familiei,
- iubirea prietenilor,
- implicarea în viața societății din jur,
- capacitatea de a ne implica în diferite activități sociale etc.⁹⁹

Iată prin urmare că sărăcia nu este problemă complicată dar evident că noi ajungem să o complicăm. De fapt trebuie să știm că sunt și oameni care au mulți bani dar viața lor este anostă. Este anostă fiindcă ei nu știu cum să ajungă să investească acești bani și ce să facă cu ei. Prin urmare poți să ai bani fără să știi ce să faci cu ei. Aceasta fiindcă acești oameni au un fel de deficit de creativitate care ajunge să îi domine și așa că deși au bani și ar putea să facă cu ei multe lucruri adevărul este că nu prea știu ce să facă cu ei. Știm în acest sens că dictatorul sovietic Stalin avea foarte mulți bani și mulți averi însă se pare că banii nu prea erau unii care îl făceau fericit. Se pare că Stalin a fost destul de fericit să se alieze cu un dictator și mai crunt ca el, care a fost Hitler. La fel de bine bani se pare că nu îl făceau fericit pe Stalin. Ce îl făcea fericit pe Stalin?

- Să trimită oameni în gulaguri (lagăre de muncă),
- să terorizeze populația,
- să țină populația în foame,
- să declare război altor state mai slabe,
- să distrugă biserici ortodoxe,
- să execute cât mai mulți preoți creștin ortodocși etc.

Avem aici chipul unui om care a știut să se bucure de banii pe care îi avea fiindcă trebuie să știm că Stalin a fost un om departe de a fi sărac? Nu, evident că nu. Iată de ce trebuie să știm că a avea banii nu înseamnă că vom ajunge la o stare de fericire instantanee. Aceasta fiindcă sunt bogați care adevărul este că nu sunt prea luminați la minte și ajuns să facă lucruri prostești. Prin urmare bogăția este un fapt care pentru a ajunge să fie folos trebuie să cadă pe mâini bune. Cum putem să ne dăm seama de aceasta? Prin faptul că ajungem să o folosim în mod creativ. Este adevărat că fără de creativitate viața unui om bogat este anostă și lipsită de fericire. Acesta fiindcă odată ce ai mulți bani nu este destul numai să îi ții în seif și să te uiți la ei. La fel de bine trebuie să știi să îi și folosești. Ei bine trebuie să știm că nu toți cei bogați ajung să știe să își folosească banii. Aceasta fiindcă ei sunt unii care nu știu să vadă posibilități de a întreprinde și a investi banii lor.¹⁰⁰

⁹⁹A vedea sărăcia ca un capăt de linie și ca cea mai mare pacoste pe care o poate avea cineva de fapt nu face decât să ne arunce în disperare. Iată că trebuie să știm că putem ajunge să depășim sărăcia prin faptul că ajungem să ne concentrăm pe lucrurile din jurul nostru care au nevoie de noi. Un teolog ortodox spunea că Dumnezeu nu a dat viață nici unui om pentru ca ea să fie irosită fără de nici un sens și rost. De multe ori putem să ne dăm seama că rostul nostru la un anumit moment al vieții a fost să luptăm cu sărăcia și la fel de bine să găsim un rost sărăciei din lumea noastră. Psihologii din zilele noastre ne spun că una dintre cele mai mari afecțiuni a omului de azi este să nu mai găsească vieții sale un sens. O viață fără de sens este o viață care ne face să venim de nici unde și să ajungem nici unde. Ei bine săracul trebuie să știe că atunci când a fost atins de sărăcie trebuie să știe că în acel moment eventual sensul vieții lui este să iese din sărăcie. Dumnezeu nu vrea ca noi să suferim și pentru unii sărăcia poate să producă multă suferință.

¹⁰⁰John Adair, *The art of creative thinking: how to be inovative and develop great ideas* (Cogan Page, 2009).

Iisus și-a asumat sărăcia în mod voluntar fiindcă El a voit să fie solidar cu oamenii săraci și să le demonstreze că se poate să trăiești și să fi fericit chiar și sărac. Sunt mulți care sunt de părere că în nici un fel sărăcia și fericirea nu pot să fie reconciliate. Aceasta fiindcă nu ai cum să ajungi să faci din ele două noțiuni care să fie complementare una alteia. Realitatea este cu totul alta. Ceea ce se poate vedea din experiența de zi cu zi a bogaților este că ei nu sunt de multe ori fericiți. Aceasta fiindcă ei cu cât au mai mult cu atât vor și mai mult. Scriitoarea Betty Jane Wyley spunea destul de inspirat că: “sărăcia nu înseamnă să fie falit; sărăcia înseamnă să nu ai niciodată de ajuns.” În această afirmație se ascunde mult adevăr. Aceasta fiindcă de multe ori bogatul cade într-un fel de cerc vicios. Este un cerc care îl face să nu fie mulțumit cu ceea ce are și să vrea din ce în ce mai mult. Sunt și săraci care la un anumit moment în viață au ajuns să devină bogați. Ei ajung să intre în acest miraj al bogăției care îi face să nu se mulțumească cu ceea ce au și să vrea să aibă din ce în ce mai multe averi și bani. Ei pur și simplu uită de starea de sărăcie pe care au avut-o mai înainte și ajung să trăiască numai pentru bani și averi. După cum am spus, sărăcia are avantajele ei. Sfântul Ioan Gură de Aur spunea destul de inspirat că: “sărăcia este un conducător sigur care duce pe om pe cărarea spre cer.” Aceasta fiindcă după cum am evidențiat în rândurile de mai sus sărăcia poate la fel de bine să fie un fel de asceză sau nevoie pe care cel în cauză ajunge să o facă pentru Dumnezeu, dacă el devine conștient și această posibilitate. Este greu să consideri că sărăcia este o asceză pentru Dumnezeu când nu prea ai ce mânca, dar după cum spune proverbul: nevoia te învață. După cum am spus Dumnezeu nu credea că omul să sufere de pe urma sărăciei, dar aceasta nu înseamnă că El este cauza sărăciei din lumea noastră. Am evidențiat numai câteva cazuri ale sărăciei din lumea noastră:

- corupție,
- lene,
- hoție,
- tiranie,
- lipsa de interes față de cei săraci,
- lăcomia unora de a aduna cât mai multe bogății pe seama celor săraci etc.¹⁰¹

Auzim de mai multe ori că ni se spune că de fapt săracul este un om care este destinat pierzaniei. Aceasta fiindcă într-o lume în care conduc cei bogați, el este un condamnat. Să fie lucrurile chiar așa? Adevărul este că sărăcia nu este în nici un fel o damnație a celui în cauză. De exemplu poți să fi un om sărac și totuși să fi un om de caracter, un om cu principii și cu o morală sănătoasă. Iată de ce nu trebuie să ajungem să îi catalogăm pe săraci ca fiind niște nulități sociale. Cei mai mulți dintre noi ajungem să îi vedem pe săraci ca fiind persoane nule. Totuși după cum am spus, spiritualitatea creștin ortodoxă ne spune că au fost mai mulți sfinți din sânul celor săraci decât dintre cei bogați. Ei bine acest lucru ar trebui să ne dea de gândit. Ar trebui să ne dea de gândit fiindcă din el putem să ne dăm seama că Dumnezeu nu gândește ca noi sau mai bine spus pentru Dumnezeu Tatăl sărăcia nu este un impediment pentru a alege pe cineva ca să devină alesul Lui. Dumnezeu alege oamenii nu pe criteriile noastre pur umane: că unii sunt bogați și alții săraci. Din contră, Dumnezeu ajunge să aleagă oamenii în funcție de caracterul și de inima lor. Am putut să vedem că cei săraci pot să fie unii care au caracter și să fie persoane integre. Ei bine mult mai ușor ajunge un sărac să simtă harul lui Dumnezeu decât un bogat care este robit senzațiilor materiale. Acestea este lucrul pentru care marii asceți creștin ortodocși după cum vom vedea ajung să își asume sărăcie de bună voie. Sunt oameni bogați care după cum am arătat ajung să fie loviți de avariție. Ei sunt unii care de fapt trăiesc ca niște săraci fiindcă nu vor să ajungă să își cheltuiască averile lor. Ei preferă să țină banii ascunși pentru ca:

- nu cumva să îi cheltuiască,
- nu cumva să îi găsească alții.

Iată că bogăția poate să creeze stări de psihoză ce nu fac decât să îl facă pe bogat să nu mai judece lucrurile normal.¹⁰²

¹⁰¹Sunt mai mulți gânditori în zilele noastre care susțin că de fapt sărăcia este un lucru care iese mai mult din lipsa de imaginație a omului. Aceasta fiindcă pentru a scăpa de sărăcie trebuie să găsești mai multe soluții. Nu credem că sărăcia este expres o lipsă de imaginație ci mai mult faptul că cei săraci sunt victime. Foarte mulți săraci din zilele noastre ajung să fie victime ale lăcomiei celor bogați. Că cei bogați sunt predispuși la lăcomie nu este nici o îndoială. Nu este nici o îndoială fiindcă este bine să știm că bogatul este de cele mai multe ori o persoană ce trăiește numai pentru bani. El nu consideră nici o greșală a lua banii celor săraci fiindcă ajunge să se vadă pe sine ca unul care poate fără de nici o problemă să dispună de ceea ce nu este al lui. Iată de ce trebuie să știm că nu Dumnezeu este cauza sărăciei din lumea noastră. Cauzele trebuie să fie căutate în cei din jurul nostru.

¹⁰²Kevin Kwan, *Rich people problems* (Doubleday, 2017).

Iisus a venit să ne învețe că este adevărat că bogăția poate să devină o virtute când omul bogat ajunge să facă milostenie, dar la fel de bine și sărăcia poate ajunge să fie o virtute când omul ajunge să devină conștient că își asumă sărăcia pentru Dumnezeu. Unii ar putea spune că o asemenea faptă este fără de nici o valoare. Totuși, există o anumită valoare în cazul unui sărac ce ajunge să își asume sărăcia pentru Dumnezeu. Aceasta fiindcă de devine conștient că sunt și alte valori care sunt mai presus de bogăție și sărăcie:

- a fi un om moral,
- a asculta de conștiință,
- a fi un om integru,
- a fi un om de caracter,
- a fi un ascet,
- a face nevoință voluntar pentru Dumnezeu etc.

Este evident că a ajunge să fi judeci lumea numai după criteriul că unii sunt bogați și alții sunt săraci este o alternativă cât se poate de eronată. Este eronată fiindcă este bine să știm că viața este mult mai complexă decât ajungem noi să o vedem uneori. Oamenii sunt mult mai diverși decât am vrea noi să îi împărțim: oameni bogați și oameni săraci. Este adevărat că sunt și săraci fățarnici. Cum este posibil una ca aceasta? Sunt și săraci fățarnici care nu vor să recunoască faptul că sunt obsedați de starea în care se află și că ar face orice să scape de ea. Așa se face că aceștia ajunge să se dea pe lângă oameni bogați și să îi lingusească pentru ca bogații să ajungă să își împartă averea cu ei. Ceea ce s-a demonstrat în zilele noastre este că principul “sărac dar cinstit” este unul care nu funcționează mai deloc. Deși el funcționează în teorie sunt extrem de puțini cei care vor să îl aplice în viața lor. Aceasta fiindcă cinstea și bogăția la fel ca cinstea și sărăcia sunt lucruri ce nu pot să fie reconciliate.¹⁰³

În antichitate Democrit spunea un mare adevăr: “nimeni nu vrea să aibă prieteni săraci.” Aceasta fiindcă după cum am spus în funcție de epocă săracii au fost:

- desconsiderați,
- marginalizați,
- uitați și trecuți cu vederea,
- considerați o cantitate neglijabilă,
- lăsați la periferia societății,
- văzuți ca unii ce trebuie evitați cu orice preț,
- ca oamenii cu care nu trebuie să ai de a face etc.

Totuși, Iisus Fiul lui Dumnezeu nu a avut nici una dintre aceste atitudini. Iisus chiar a voit să fie sărac și chiar a voit să trăiască în mijlocul săracilor fiindcă ei sunt cei care compun cel mai mult lumea noastră. După cum putem să ne dăm seama bogații sunt o minoritate în lumea noastră. Iată de ce trebuie să știm că Iisus nu ține cont dacă omul este bogat sau sărac ci mai mult El ține cont dacă omul este bun sau rău. Aici lucrurile sunt mai diverse:

- bogați care sunt oameni buni și sunt milostivi,
- și sunt săraci care sunt oameni răi și care sunt zgârșiți.

Prin urmare în sens moral lucrurile nu sunt atât de simple pe cum am vrea noi. Aceasta fiindcă după cum am spus în sens creștin ortodox lucrurile nu sunt atât de simple cum am vrea noi:

- cei bogați vor merge în iad,
- cei săraci vor merge în iad.

Sunt și bogați milostivi care ajung să câștige raiul. Am vorbit în această carte că nu trebuie să fim nici reducționiști și nici simpliști. Se dovedește de multe ori că atât bogăția cât și sărăcia sunt lucruri care țin de răbdare. William Shakespeare spunea că: “cât de săraci sunt cei care nu au răbdare.” Prin aceasta trebuie să

¹⁰³Dacă oameni s-ar mulțumii cu mai puțin eventual sărăcia nu ar mai fi o problemă dar realitatea este că oamenii nu sunt unii care se mulțumesc cu puțin. Aceasta fiindcă este bine să știm că bogăția poate să devină un fel de adicție: din ce ai mai mult, din ce vrei și mai mult. Este evident că lucrurile nu pot să continue așa la nesfârșit. Nu pot să continue așa fiindcă la un moment dar trebuie să fim mulțumiți cu ceea ce avem. Ei bine adevărul este că sunt și bogați care au multe averi pentru mulți ani dar care au ajuns să considere că nu au totuși destul. Așa se face că în sufletul lor se naște un gol. Este un gol provocat de imposibilitatea de a avea mai mult. Este acest gol care ajunge uneori să le domine viața. Nu trebuie să lăsăm ca bogăția să ajungă să de stăpânească fiindcă dacă acest lucru se întâmplă ei bine bogăția ajunge să fie un lucru care poate devenii letal. Aceasta fiindcă dincolo de ea nu mai vedem nimic din această lume.

înțelegem că atunci când vrem să ajungem bogați de multe ori trebuie să ajungem să fim răbdători. Trebuie să avem răbdare fiindcă la un moment dat dacă vom avea răbdare vom ieși și din sărăcie.¹⁰⁴

Un gânditor român spunea că: “cea mai cruntă sărăcie este sărăcia de idei.” Se poate denumii lipsa de idei ca fiind sărăcie? Dacă este să ținem cont că omul nu are numai o viață externă ci la fel de bine și una interioară ei bine vom putea să ne dăm seama că cu adevărat a nu avea o viață interioară este o dovadă de sărăcie. Cum se manifestă viața interioară? Prin:

- idei,
- gânduri pozitive,
- sentimente înălțătoare,
- iubire,
- voință,
- conștiință etc.

Devine evident că trebuie să fim unii care să ne dăm seama că ideile sunt parte din universul nostru interior. De multe ori ca să ajungem să ieșim din sărăcie trebuie să venim cu idei noi și inovative. Aceasta fiindcă ele vor ajunge în cele din urmă să ne facă să fim unii liberi. Prin urmare, trebuie să știm că există un nivel mai grav decât sărăcia de bani și averi: sărăcia de idei. Sunt oameni care nu au nici un fel de univers interior și ei sunt un fel de persoane care nu au nici un fel de aspirație și nici un fel de dorință de devenii mai bun și mai drept. Sărăcia de idei după cum am spus este mai rea decât sărăcia materială. Aceasta fiindcă ideile sunt produse ale sufletului. La fel cum trupul produce lucruri: instrumente, ustensile, obiecte, bunuri materiale etc, ei bine la fel de bine și sufletul își manifestă creativitatea lui prin idei.¹⁰⁵

Ceea ce practica vieții ne-a demonstrat este că de cele mai multe ori săracii ajung să se împrietenească cu săracii și bogații cu bogații. Acesta este și unul dintre motivele pentru care ajung să fie partide politice formate din cei săraci și cei bogați. Aceasta fiindcă trebuie să știm că oamenii ajung să fie mult mai solidari cu cei care au același statut social ca ei. Sunt rare cazurile în care un bogat ajunge să fie prieten cu un sărac. Aceasta fiindcă sunt mai multe considerente în acest sens:

- lipsa de preocupări comune,
- diferența de statut social,
- lipsa de empatie,
- idealuri diferite,
- concepții de viață diferite,
- moduri de gândire diferite etc.

În acest sens un proverb turc spunea destul de bine că: “prietenul sărac se uită repede.” Aceasta fiindcă după cum putem să ne dăm seama sărăcia este un lucru care ține de un aspect al vieții pe care cel mai mulți vor să îl uite. Ei bine acest lucru vrea să îl combată Iisus: nu trebuie să ne fie greu să fim prieteni cu săracii. De ce? Fiindcă sunt și ei oameni cu suflet ca noi. În sens creștin ortodox cine vrea să se mântuiască trebuie să accepte prietenia spirituală cu Iisus care ca om a fost sărac. Iată că nu trebuie să îi vedem pe săraci ca fiind categorii neglijabile ci mai mult ca unii care pot să fie o modalitate de a găsi diversitate. Este greu să spunem că fiindcă lumea noastră este împărțită între săraci și bogați ea este în cele din urmă o lume diversă ci mai mult că există diferențe care pot să fie depășite.¹⁰⁶

Se spune că în vechime când Anglia era un imperiu care stăpânea o treime din lume, mai marii imperiului s-au adunat într-o ședință.

- Ne-am adunat aici fiindcă avem o mare problemă de rezolvat.
- Ce problemă?

¹⁰⁴Steve Siebold, *How rich people think* (London House Press, 2010).

¹⁰⁵Filosoful grec Platon era cel care considera că de fapt ceea ce contează în cele din urmă nu este lumea materială cu toate cele din ea ci mai mult lumea spirituală cu ideile ei. Platon considera că de fapt noi nu facem decât să trăim într-o lume iluzorie fiindcă adevărata lume este lumea ideilor și nu lumea materială. Platon recunoștea doctrina creștină a căderii omului dar nu recunoștea că omul a căzut din rai ci mai mult din lumea ideilor. Pentru a ajunge să se elibereze de această lume iluzorie omul trebuia să moară. Moartea nu însemna pentru Platon faptul că sufletul ajunge în rai sau în iad ci mai mult că el avea să intre în lumea reală a ideilor. Iată prin urmare că ideile sunt mai importante decât am crede noi. Ideile sunt importante pentru suflet fiindcă sufletul ajunge să creeze idei bune sau idei rele. În timp ce ideile bune ajung să îl motiveze pe om, ei bine ideile rele ajung să îl facă să se piardă pe sine. Ideile sunt produse ale sufletului. Un suflet fără de idei este fără doar și poate un suflet sărac.

¹⁰⁶Brian Sher, *What rich people know & desperately want to keep secret* (Three Rivers Press, 1999).

- Este problema leproșilor.¹⁰⁷
- Ce este cu ei?
- S-au înmulțit mult în ultima vreme.
- Și ce putem să facem noi?
- Am ales insula Trinidad din Antile.
- Ca să fie duși acolo?
- Da. Vom aduna toți leproșii din imperiu și îi vom duce pe această insulă.
- Pentru ca să nu fie un pericol pentru restul?
- Evident. Numai că mai aveam o problemă.
- Ce problemă?
- Nu avem pe cine să îi îngrijească.
- Păi să dăm anunț în tot regatul și așa poate vom găsi pe cineva.
- Bine, așa o să facem.

Englezii au dat anunț în tot imperiul dar nu au găsit pe nimeni.

- Ce ne facem acum? Se întrebau englezii.
- Să apelăm la prietenii noștri francezi.
- Bine, așa vom face.

Englezii au cerut ajutor de la francezi dar nu au găsit pe mai nimeni. În cele din urmă cineva s-a oferit să îi îngrijească pe leproși. Cine? Au fost 62 de surori din congregația Caterina de Siena de la Etre-pagny.

- Noi vă vom ajuta a spus cea mai bătrână dintre călugărițe.
- Dar știți că poate să fie periculos.
- Știm, cum să nu știm.
- Dacă te atingi de un lepros imediat boala o primești și tu.
- Noi voim să îi ajutăm pe leproși fiindcă noi urmăm lui Iisus.
- Da. Știm. Totuși nu putem să înțelegem un lucru.
- Ce anume?
- Nu vă este frică să mergeți pe această insulă Trinidad?
- Nu ne este frică.
- Cum de este posibil așa fiindcă noi am chemat oameni din tot imperiul și nimeni nu s-a oferit să ne ajute.
- Noi nu suntem oameni ca restul.
- Fiindcă sunteți călugărițe?
- Da. Noi tot ceea ce facem pentru Iisus.

Ceea ce o spune istoria este că nici o călugăriță din cele care au mers să îi slujească pe leproșii din Trinidad nu s-a mai întors vie.¹⁰⁸

Avem aici o pildă vie de altruism creștinism care ne vine din occident și care ne spune că nu numai creștinii ortodocși sunt capabili de fapte de iubire creștinească. Întâmplarea de mai sus este una care ne spune cât de mult ajunge să conteze altruismul creștin ortodox. Aceasta fiindcă după cum am spus nu există iubire mai mare ca cineva să își dea viața pentru semenul lui. Trebuie să știm că viața noastră este una care ajunge să aibă sens numai în altruism. Sunt mai mulți care nu au nici un fel de altruism și prin urmare ajung să nu mai țină cont de semenii lor. Aceasta fiindcă este greu pentru un bogat să ajungă să fie altruist. Bogația este una care ne face să fim din ce în ce mai individualiști și mai egoiști. Aceasta fiindcă dacă suntem bogați a fi prieten cu sărac este un lucru care evident că va ajunge să ne pună averile în pericol. Trebuie să știm că Iisus nu ne cere să renunțăm la toate averile noastre dacă ținem la ele ci cel puțin la o parte din ele. Este de înțeles că sunt unii bogați care au muncit cinstit pentru a ajunge să fie bogați. Totuși ei pot să caute persoane sărace care au făcut mari eforturi să iese din sărăcie dar nu au reușit. Pe aceștia evident că trebuie să îi ajute. Trebuie să fim persoane care să ajungem să ne dăm seama că mântuirea este un lucru care ajunge să se câștige numai în cooperare cu semenii noștri. Se cunoaște cazul unui tânăr care a voit să ajungă în rai. Ajuns la porțile raiului a fost întrebat dacă a venit acolo singur?

¹⁰⁷La vremea când Anglia era un imperiu lepra era o boală incurabilă. Vindecarea împotriva leprei a ajuns să se realizeze numai mai târziu.

¹⁰⁸Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

Evident că tânărul a răspuns că este singur. Îngeri din rai i-au răspuns că dacă vrea să intre în rai să vină cu mai mulți și așa va putea să intre în rai.¹⁰⁹

Mesajul pe care ni l-a adus Iisus este că este rău să fi sărac dar este și mai rău să fie sărac spiritual. După cum putem să vedem am ajuns să trăim într-o lume care este destul de săracă în plan spiritual. Scriitorul român Marin Preda spunea că: “sărăcia roade orice ideal, puțini rezistă.” Cu adevărat este greu să ai mari idealuri în această lume dacă nu ai bani și bogății cu care să ajungi să le pui în practică. Iată de este adevărat că sărăcia poate să fie cu adevărat o mare problemă. Totuși prin credință în Iisus Hristos adevărul este că sărăcia poate să fie depășită. Aceasta fiindcă este bine să știm că spiritul este mai puternic decât materia și prin urmare dacă omul ajunge să fie puternic în sens spiritual în cele din urmă va ajunge să nu învingă sărăcia. Că sărăcia este o problemă de voință nu este nici un fel de îndoială. Nu este nici un fel de îndoială fiindcă este bine să știm că omul care dorește să iese din sărăcie cu orice preț la un moment dat dacă va face toate eforturile pozitive va ieși din sărăcie dacă nu total cel puțin parțial. Iată cum putem să ne dăm seama că omul este unul care poate ajunge să învingă sărăcia. Aceasta dacă el este conștient de toate implicațiile spirituale ale problemei. Sunt oameni care numai atunci când sunt săraci ajung să descopere viața spirituală. Aceasta fiindcă atunci când ești sărac adevărul este să fiindcă sărăcie te apasă ei bine nu ai nici o altă soluție decât să studiezi toate metodele prin care poți să îi rezisti. Care sunt principalele aspecte ale vieții spirituale care ne fac să rezistăm sărăciei?

- Faptul că Iisus a fost sărac,
- faptul că sufletul nu trăiește cu pâine ci numai trupul,
- faptul că trebuie să avem de grijă de sufletul nostru,
- că spiritualitatea este un univers vast,
- că sunt aspecte ale spiritualității care ne fac să vedem diferit lumea,
- că un suflet frumos este la fel de valoros ca un trup frumos,
- că sufletul trebuie și el să fie hrănit ca trupul,
- hrana sufletului este spirituală,
- că trebuie să ajungem la un fel de balanță dintre suflet și trup etc.

Prin urmare este de la sine înțeles că Iisus este gata să ne ajute atunci când am ajuns la sărăcie. Cum ne ajută Iisus? Ne ajută pe cale mistică. Cel mai bine Iisus ne ajută prin faptul că ne trimite harul lui. Putem să trăim într-o casă sărăcăcioasă și totuși să simțim harul lui Iisus. Aceasta fiindcă după cum putem să ne dăm seama harul lui Iisus nu ține numai de materie ci ține cont mai mult de gradul de curățenie sufletească la care a ajuns un om.¹¹⁰

Prin urmare este bine să știm că sunt lucruri în care putem să ne găsim refugiul când am ajuns săraci:

- familia,
- rudele,
- prietenii,
- viața spirituală,
- credința în Iisus,
- activitățile intelectuale,
- timpul pe care îl petrecem meditând,
- cititul sau scrisul etc.

Este evident că sărăcia nu este o problemă fără de soluție, dar adevărul este că o soluție care valabilă pentru un anumit om nu este valabilă pentru altul. Prin urmare este bine să ne dăm seama că fiecare dintre noi ajungem să fim eliberați de sărăcie pe cale proprie. Nu trebuie să fim considerați că suntem vinovați de sărăcie dacă am ajuns victime ale statului sau a corupției din jurul nostru. În asemenea cazuri ceea ce trebuie să facem este să

¹⁰⁹Antonie Plămădeală, *Tălcuiri noi la texte vechi* (București, 2011 reeditare).

¹¹⁰Că sunt și mulți bogați care au ajuns la sărăcie nu este nici o îndoială. Când asemenea cazuri de întâmplă ei bine de obicei se ajunge la disperare. Bogatul care vede că și-a pierdut toate averile este cu adevărat un om disperat. Este un om disperat fiindcă este unul care nu mai are cu ce să își satisfacă plăcerile trupesti. Așa se face că cei mai mulți săraci din disperare recurg la:

- împrumuturi și
- datorii.

Aceasta fiindcă ei consideră că sărăcia va trece imediat și vom ajunge să dobândească din noi averi și bani. Când acest lucru nu are loc ei bine fostul bogat poate ajunge să își curme viața după cum am arătat deja în aceste rânduri. Este bine să știm că împrumuturile și datoriile nu sunt o soluție la sărăcia noastră. Din contră, ele pot să ne facă sărăcia și mai grea și mai amară. Aceasta fiindcă dacă nu avem cu ce plăti la timp în cele din urmă vom ajunge să dăm și puținele bunuri pe care le mai avem.

ajungem să nu mai fim victime a celor care vor să profite de pe urma noastră. Prin urmare este evident că sărăcia nu este o problemă ce nu poate să fie rezolvată. Uneori ea se rezolvă mai ușor în timp ce alte ori ea se rezolvă mai greu. Totul ține în cele din urmă de situație și de modul în care ajungem să ne raportăm la aceste situații în care sărăcie ajunge să domine. Totuși în cele din urmă trebuie să ne întrebăm dimpreună cu scriitorul Oscar Wilde: "cine, iubit fiind, este sărac?" Cu alte cuvinte ceea ce trebuie să știm este că fiindcă suntem iubiți de Dumnezeu Tatăl nu vom ajunge să fim săraci niciodată.¹¹¹

CAPITOLUL 6

DE CE CĂLUGĂRII CREȘTIN ORTODOCȘI IAU VOLUNTAR VOTUL SĂRĂCIEI?

Ca și cum lucrurile nu ar fi destul de clare din cele spuse până acum că:

- sărăcia este un blestem,
- și bogăția este o binecuvântare

ei bine îi avem pe călugării creștin ortodocși care i-au votul sărăciei de bună voie. Se poate una ca asta? Să ajungi să își iei din liberă voință legământul că toată viața vei fi sărac. Se poate așa ceva? Ei bine creștinismul ortodox ne-o demonstrează că se poate. Sunt și oameni la care evident că la un anumit nivel distincția dintre bogați și săraci din lumea noastră ajunge le repugne și să le fie ceva odios. Iată de ce sunt mulți călugări care simt un fel de dezgust față de lumea din jur și mai ales asupra faptului că bogații sunt într-un fel de război continuu cu cei săraci. Ei vor ajunge să părăsească lumea dar nu din ciudă ci pentru a demonstra că este posibil să trăiești afară din această lume și fără să fi bogat. Pentru oamenii lumești și trupești adevărul este că nu poate să fie concepută o viață fără de bogații. De ce? Fiindcă omul trupesc (lumes) sau carnal este un om care este dominat numai de pornirile pătimase ale acestei lumi. Care sunt principalele porniri pătimase ale acestei lumi?

1. Iubirea excesivă de bani și a averi,
2. Setea de putere,
3. Lupta pe mari funcții sociale,
4. Luxul și destrăbălarea,
5. Senzațiile sexuale tari,
6. Goana după faimă și celebritate,
7. A face din plăcere o adevărată filosofie de viață etc.

Iată prin urmare câteva dintre valorile care ajung să conducă lumea noastră. Deși se predică de mai bine de 2000 de ani evanghelia lui Iisus, adevărul este că sunt puțini cei care trăiesc după învățăturile lui Iisus.¹¹²

Prin urmare știm că monahii creștin ortodocși iau 3 voturi:

1. Sărăcia,
2. Fecioria,
3. Ascultarea.

Toate aceste voturi cu adevărat sunt greu de purtat. Totuși este bine să știm că deși voturile monahale sunt grele totuși ele nu sunt imposibil să fie asumate. Sărăcia asumată în mod voluntar de călugării creștin ortodocși este un fapt care vine să ne spună că sărăcia nu este cea mai mare plagă a lumii noastre. Sunt și oameni care pot să trăiască și să fie fericiți. Cei mai mulți dintre noi credem că acest lucru este o imposibilitate. Este imposibil să ajungi să fi sărac și fericit. Ei bine călugării creștin ortodocși sunt unii care demonstrează contrariul. Ei sunt persoane care au ajuns să iese din logica lumii căzute și să vină cu un nou mod de viață. Iată ce spunea în acest sens Sfântul Isaac Sirul: "așadar, Părinții noștri cei de demult, cei umblați pe aceste cărări, știind ei că mintea nu e totdeauna sănătoasă și nu poate să păzească aceeași rânduială fără să se abată de la ea, nici nu poate să se ferească

¹¹¹Radu Teodorescu, *Dumnezeu Tatăl pe înțelesul tuturor* (Cugir, 2019).

¹¹²Ceea ce se poate vedea din modul în care își duc viața creștinii ortodocși din țările creștin ortodoxe este că ei aderă numai formal la creștinismul ortodox fiindcă în rest trăiesc în nepăsare față de Iisus. Din totalul de 100% de creștini ortodocși care se declară ortodocși ei bine numai 10 sau 15% sunt unii practicanți. Iată de ce este bine să știm că trebuie să fim unii care să avem mult mai multă seriozitate în ceea ce privește raportarea noastră la creștinismul ortodox. Aceasta fiindcă este bine să știm că creștinismul ortodox nu este un fel de hobby de paști și de crăciun ci mai mult un fapt care trebuie să modeleze viața noastră și care trebuie să fie unul ce să ajungă să pătrundă adânc în inimile și sufletele noastre. Creștinismul ortodox dacă ar fi luat în serios ar ajunge la o mai bună înțelegere a sărăciei și ar face pe mai mulți să fie simpatizanți și solidari cu săracii. Este în cele din urmă lipsa de interes față de creștinismul ortodox care duce la dezinteresul față de cei săraci.

mereu, și vine o vreme, când nu poate să vadă, ce anume o vatămă pe ea, într-o lor înțelepciune au socotit, **să se îmbrace în sărăcie, ca într-o platoșă, fiindcă sărăcia de multe lupte slobodă este, precum s-a scris (pentru ca omul fiind lipsit, să scape de multe păcate).** Și s-au dus Părinții în pustie, în care nu sunt lucruri, fiindcă ele sunt pricinile patimilor. Pentru ca nici măcar în ceasul neputințelor, să nu găsească pricină de cădere, adică pricină de mânie, de poftă, de pomenire a răului și de laudă. Ci dimpotrivă, toate acestea să le fie ușoare, din pricină că s-au dus în pustie. Că s-au zidit în pustie, și s-au întărit ca într-un turn nebiruit, și fiecare din ei au putut în bună liniște să-și sfârșească lupta, fiindcă simțurile n-au găsit ajutor ca să se unească cu cele potrivnice nouă, la ivirea celor ce ne vatămă sufletul. Căci mai bine să murim în luptă, decât să trăim în cădere.”¹¹³

După cum putem să ne dăm seama nu toți pot să ia votul sărăciei și pentru aceasta se poate vedea că sunt din ce în ce mai mulți care sunt cât se poate de reticenți cu viața monahală pe care o consideră nenaturală. Este adevărat că viața monahală este o viață extremă. Cum este ea extremă?

1. Caută solitudinea,
2. Nu este dominată de ambiții lumești,
3. Nu vrea bogăția,
4. Vrea liniștea și pacea,
5. Este orientată mai mult spre suflet decât pe trup,
6. Este un protest față de căile rătăcite ale lumii noastre etc.

Devine evident monahii sunt uni care merg împotriva curentului. Pentru ca mersul lor să fie unul mai ușor ei bine călugării ajung să părăsească lumea. Ei se retrag în pustie și acolo singuri și în liniște se consacră exclusiv vieții monahale. Este adevărat că unul dintre lucrurile care se cere călugărilor este să fie smeriți. Aceasta fiindcă fără de smerenie cele trei voturi monahale sunt niște lucruri care nu au nici un fel de semnificație. Sunt unii care privind la viața monahală ar fi tentați să creadă că nu există mântuire numai în monahism. Ortodoxia recunoaște că există mântuire și în viața de familie însă calea monahală este una care ajunge la mântuire mult mai ușor. Sunt mulți care la început sunt atrași de viața de mănăstire dar mai apoi fiindcă văd cât de grea este ajung de o părăsesc. Ajung să o părăsească fiindcă după cum am spus deși atracția față de idealul monahal este mare ea nu ajunge să fie unul definitiv. Sărăcia prin urmare este una care poate să fie depășită prin viața monahală fiindcă monahii ajung să trăiască numai pentru Hristos. Făcând aceasta unii dintre ei au ajuns la adânci bătrâneți. Iată ce spunea Sfântul Ioan Gură de Aur despre sărăcie: "averile pe care le pui în mâna săracilor, le pui într-o vistierie sigură, în mâna lui Dumnezeu. Mâna lui Dumnezeu îți va da averile înapoi, întregi și bine păzite; iar când te vei duce în patria ta (cerească), odată cu averile tale, vei fi laudat, vei fi încununat și pe deplin mulțumit și fericit".¹¹⁴

Ceea ce ne face conștienți în textul de mai sus Sfântul Ioan Gură de Aur este că în nici un fel atunci când facem milostenie în nici un fel nu ajungem să pierdem averile și banii pe care le-am dat. Din contră, Sfântul Ioan Gură de Aur ne face conștienți că tot ceea ce dăm celor săraci va fi ținut de Dumnezeu și răsplătit însutit în viața de apoi. Unii s-ar putea să se întrebe dar de ce Dumnezeu Tatăl nu ne răsplătește pentru milosteniile noastre și pentru actele noastre filantropice în viața de aici? Dacă Adam și Eva nu ar fi căzut ei bine este foarte adevărat că nu s-ar mai fi pus vorba de o viață de apoi. Aceasta fiindcă este bine să știm că viața de apoi este una care a fost destinată să fie viața noastră de aici, dar păcatul omului a fost unul care a ajuns să îl facă să piardă viața de aici. Ceea ce trebuie să știm este că pentru a câștiga viața de apoi nu este nevoie numai de milostenie ci la fel de bine și de:

- fapte bune,
- iubire,
- virtuți,
- mersul la biserică,
- rugăciunea,
- pacea,
- înțelegerea etc.

Este evident că trebuie să fim conștienți că viața de dincolo este una care se bazează pe faptele noastre bune pe care le-am făcut aici pe pământ. Nu trebuie să credem că dacă suntem bogați trebuie să fim și egoiști și să ajungem să ținem numai pentru. Noi. Tot Sfântul Ioan Gură de Aur spunea că averile pe care le avem se mai

¹¹³Sfântul Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, (Editura Bunavestire, Bacău, 1997), p. 55.

¹¹⁴Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omiliile la Facere*, Omilia XX, V, în colecția PSB, vol. 21, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2009, p. 242.

numesc și **bunuri fiindcă trebuie să facem bine cu ele**. Un bun pământesc este unul care vine la al posibilitatea de a face bine cu el. Prin urmare bunurile pe care le avem trebuie să folosim pentru a face bine cu ele. În acest mod în cele din urmă vom ajunge la și mai multe bunuri. Iată ce spunea în acest Sfântul Vasile cel Mare: "nu scumpi produsele tale, îngreunând nevoile celor lipsiți! Nu aștepta să lipsească grâul de pe piață, ca să-ți deschizi tu hambarele, căci "cel ce scumpește grâul este blestemat de popor" (Pilde 11, 26). Nu aștepta vremuri de foamete, din dragostea de aur! Nu aștepta o lipsă generală ca să-ți înmulțești averile! Nu face comerț cu nenorocirile oamenilor! Nu prefăc mânia lui Dumnezeu în prilej de înmulțire a averilor tale! Nu înrăutăți, cu biciul neomeniei tale, rănilor celor în suferință".¹¹⁵

Călugărul creștin ortodox este conștient că trebuie să fim cât se poate de conștienți că bogăția nu înseamnă că dacă este deținută ajunge să aducă numai bine. Sunt mai multe rele pe care bogăția ajunge să le facă și să le creeze. Aceasta fiindcă este bine să știm că bogăția poate să fie pricina la mai multe răutăți. Aceste răutăți adevărul este că nu pot să fie remarcate de prima dată dar sunt existente și nu pot să fie ignorate. Iată ce spunea în acest sens același Sfânt Vasile cel Mare: "până când aurul va sugruma sufletele, până când va fi undița morții, până când va fi momeala păcatului? Până când bogăția va fi pricina războaielor, pentru care se făuresc arme și se ascut săbii? Din pricina bogăției, rudele nu mai țin seama de rude, frații se uită cu ochi ucigași la frați. Din pricina bogăției, pustiile sunt pline de ucigași, marea de pirați și orașele de calomnatori. (...) Bogăția v-a fost dată ca să răscumpărați sufletele, nu ca să vă fie pricină de pierzare"¹¹⁶ Prin urmare care sunt lucrurile rele pe care spune Sfântul Vasile cel Mare că le aduce bogăția:

- bogăția poate sugruma sufletul (adică îl ucide),
- bogăția poate să fie o undiță a morții (este evident că în primul rând moarte sufletului),
- bogăția poate să fie momeală a păcatului,
- bogăția poate să fie pricină a războaielor,
- bogăția poate face ca rudele să nu mai fie rude,
- bogăția poate face un frate să fie ucigaș de frate,
- bogăția poate crea ucigași, pirați și calomnatori.

Iată aici numai câteva rele pe care Sfântul Vasile cel Mare le spune că bogăția poate să le facă. Devine de la sine înțeles de ce călugării ajung să nu mai vrea să fie bogați. Aceasta fiindcă ei au ajuns să se cunoască pe sine și să își dea seama că este mai bine să renunțe la bogăția și să fie săraci. Ei sunt unii care știu că este mai bine să tai un lucru periculos de la rădăcină decât să te faci că îl ignori. Aceasta fiindcă după cum putem să ne dăm seama bogăția nu este un lucru care poate să fie ignorat cu mare ușurință. Sfântul Grigorie de Nyssa spunea cât se poate de bine: "Săracii sunt vistiernicii bunurilor făgăduite, ei sunt paznicii Împărăției (cerurilor, n.n.), cei care deschid ușile celor buni și care le închid pentru cei învăltoși la inimă și urăsc pe oameni. Dar, în același timp, ei sunt acuzatori de temut, cât și buni apărători. Ei apără sau învinuiesc, dar nu prin cuvinte, ci așa cum sunt ei văzuți de Domnul și Judecătorul lumii. Căci felul cum ne purtăm cu ei strigă înaintea Cunoscătorului de inimi mai puternic decât orice crainic"¹¹⁷

Monahismul creștin ortodox este unul care ne face conștienți că sărăcia este o sabie cu două tăișuri:

- un tăiș este cel care ne face să pierdem raiul dacă suntem bogați și nu suntem milostivi,
- un al doilea tăiș este unul care ne face conștienți că dacă suntem bogați dar suntem milostivi avem șanse să ne mântuim.

Devine evident că trebuie să fim persoane care să ne facă să ajungem că săracii sunt unii care pe cei fără de bogății îi îndreptătesc în timp ce cei ce sunt putrezi de bogați ajung să îi învinuiască. Îi învinuiesc fiindcă ei sunt unii care se gândesc egoist numai la sine și nu vor să vadă de cei săraci. Prin urmare nu putem să rămânem indiferenți nici la problema bogăției dar mai ales la problema sărăciei. Iată ce spunea Sfântul Asterie al Amasiei din Pont: "Cine l-a șters din catalogul apostolilor pe Iuda și l-a făcut vânzător în loc de apostol? Nu oare faptul că purta pungă, că a pus mai întâi la cale vânzarea, iar apoi a dobândit prețul faptei sale necinstite? Pentru ce Faptele Apostolilor pomenesc de Anania și Safira? Nu pentru că s-au furat pe ei înșiși și au furat darurile afierosite Bisericii din propriile averi? (...) Experiența ne arată lăcomia drept o fiară, de care cu greu scapă cei

¹¹⁵Sfântul Vasile cel Mare, *Omilia către bogați*, 3, în vol. Despre lăcomie, către bogați, Omilie rostită în timp de foamete și secetă, (Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2009, p. 11).

¹¹⁶Idem, p. 32.

¹¹⁷Sfântul Grigorie de Nyssa, *Omilia Despre iubirea față de săraci și despre facerea de bine*, în volumul Sfântul Grigorie al Nyssei. *Despre înțelesul numelui de creștin. Despre desăvârșire. Despre iubirea față de săraci și despre facerea de bine*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2009, p. 68.

prinși de ea; înflorește mereu și nu se veștejește; îmbătrânește cu cei pe care îi are sub stăpânirea ei și nu-i părăsește până la moarte (...). Nu este ușor de eliberat sufletul unui om cuprins de lăcomie, fie că este tânăr cu trupul, fie că este bătrân, afară numai dacă vine vreun gând curat care să taie boala ca un cuțit"¹¹⁸

Se spune despre împăratul grec Alexandru Macedon că la un moment dat a ajuns cu armata sa într-o regiune secetoasă.

- Ce căldură este aici împărate, a început unul dintre generali.

- Așa este, a răspuns Alexandru.

- Nu se vede nici urmă de apă.

- Să mai mergem poate vom găsi vreo sursă de apă.

- Bine majestate.

Armata și-a continuat drumul dar nu a găsit nici o sursă de apă.

- Ce ne facem majestate?

- Nu avem multe posibilități.

- Să ne continuăm drumul?

- Da, este singura alternativă.

Mergând pe drum unul dintre generali l-a întrebat pe Alexandru:

- Majestate vă este sete?

- Da îmi este.

- Nu ați vrea să beți niște apă?

- Cum să nu. De ce?

- Fiindcă un soldat a găsit puțină apă.

- Unde?

- Aici într-un pârâu sec.

- Bine să aducă apa.

Soldații i-au adus apa găsită pe care au pus-o într-un coif de fier.

- Uite majestate luați și beți.

Alexandru a luat coiful cu apă și a dat să bea. Înainte să bea a putut să vadă că soldații priveau toți cu jind la el. S-a oprit.

- Ce este majestate?

- Nu mai îmi trebuie să beau.

- De ce?

- Fiindcă dacă eu beau setea voastră va fi îndoită.

- Și ce să facem cu apa?

- Să o bea cel care a găsit-o.

- Dar majestate apa este pentru tine.

- Eu ca lider al acestei armate trebuie să demonstrez că sunt alături de armată.

- Sunteți sigur că se merită majestate?

- Da. Cum să nu.

Armata și-a continuat drumul.

- Majestate priviți în față! A început un general.

- Ce este?

- Un râu.

- Da îl văd și eu.

Acum Alexandru s-a dus la râu cu armata lui și au băut apă. În timp ce beau apă un general i-a spus plin de admirație lui Alexandru:

- Majestate, sunteți un conducător de minune.

Avem aici un exemplu din antichitatea păgână ce este de fapt actual și pentru zilele noastre în care cei mai mulți dintre noi ne denumim creștin ortodocși: că trebuie să fim solidari unul cu altul. Ce voim să spunem prin aceasta? Prin aceasta voim să spunem că dacă trăim într-un oraș în care sunt numai colibe în nici un fel nu este indicat ca noi să fim singuri care să avem casă cu etaj. Aceasta fiindcă după cum am spus trebuie să fim solidari cu cei din jurul nostru. Ei bine bogații nu sunt oameni solidari. Ei sunt unii care merg pe logica: dacă toți cei din

¹¹⁸Asterie al Amasiei, *Cuvânt împotriva lăcomiei*, în volumul Asterie al Amasiei. Omilii și predici, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2009, pp. 38 și 39.

jurul meu suferă de ce trebuie să sufăr și eu? Unii ar putea să găsească aceste cuvinte ca un fel de doctrină comunistă. De ce? Fiindcă numai comuniștii supuneau că toți trebuie să fie săraci. Realitatea este că rândurile de mai sus nu sunt unele care țin de comunism ci mai mult de regula bunului simț. În întâmplarea de mai sus cu împăratul Alexandru am putut vedea că el a dat dovadă de mult bun simț: într-o situație în care toată lumea are de suferit este cea mai proastă alegere ca tu să fi singurul care râde cu gura până la urechi. Ei bine la un anumit nivel călugării creștin ortodocși sunt unii care dau dovadă de mult bun simț: într-o lume a sărăciei cum poți ajunge să nu fi influențat și mișcat de ceea ce are loc în jurul tău? Realitatea este una care ne spune că excesul este unul care domină lumea noastră. La ce excese ne gândim?

- Excesul la mâncare,
- excesul la băutură,
- excesul de putere,
- excesul de consuma bani,
- excesul de a domina pe cât mai mulți,
- excesul de dorii să conduci lumea,
- excesul de a te vedea pe sine mai mult decât restul etc.

Trăim într-o lume a excesului. Gânditorul român Valeriu Butulescu spunea destul de frumos: “tot ce e în exces sporește sărăcia.”¹¹⁹

Sărăcia este una care ajunge să trezească în om dorința de a supraviețui. Aceasta fiindcă nici un om nu vrea să moară ci toți oamenii vor să trăiască. Este un fapt ce nu poate în nici un fel să fie negat. Experiența lumii ne-a demonstrat că omul poate să supraviețuiască sărăciei. Aceasta fiindcă omul în sine este un supraviețuitor. Sunt puține persoane care nu au nici un fel de instinct al supraviețuirii. Voim să supraviețuim sărăciei și iată de ce ajungem să facem lucruri care sunt cât se poate de conforme cu dorința noastră de viață. Omul iubește viața și știe că o viață în sărăcie este la un anumit o viață mai dificilă dar nu o viață căreia nu îi poate supraviețui. Se vorbește în zilele noastre de un fel *instinct al supraviețuirii* omului. Aceasta fiindcă omul este unul care se vrea pe sine un supraviețuitor în cele mai grele situații. Au fost oameni care au supraviețuit:

- cataclismelor naturale,
- secetei,
- inundațiilor,
- calamităților,
- necazurilor,
- singurătății,
- desconsiderării sociale,
- lipsei de sens în viață.

Omul vrea să trăiască și aceasta este ceea ce duce la apariția în el a unui instinct de supraviețuire.¹²⁰

Un gânditor modern spunea că sunt mulți săraci care au bani dar tot săraci sunt. De ce? Fiindcă ei au sufletele lor sărace. Ce nu are un suflet sărac?

1. Iubire,
2. Milostenie,
3. Virtute,
4. Blândețe,
5. Capacitatea de sacrificiu,
6. Dorința de a fi mai bun,
7. Dorința de a face o lume mai bună,
8. Libertate sufletească,

¹¹⁹Valeriu Butulescu, *Imensitatea punctului* (Deva, 2002).

¹²⁰Sunt oameni care atunci când au treci prin greutăți și prin sărăcie au lăsat mărturie scrise despre cum au reușit să supraviețuiască și uneori chiar să depășească starea lor deplorabilă în care se aflau. Iată de ce în zilele noastre nu se mai poate spune că nu avem nici un fel de mărturie pentru noi ca să ne folosim de ea. Călugării creștin ortodocși la fel de bine nici ei în zilele noastre nu pornesc de la zero în ceea ce privește votul sărăciei. Ei au scrierile sfinților părinți care îi sfătuiesc cum să facă și cum să procedeze pentru a ajunge să se deprindă cu sărăcia. Unul dintre aspectele cele mai evidente că un monah creștin ortodox ajunge să trăiască în sărăcie este faptul că el trăiește de cele mai multe ori în viața de obște. În viața de obște nimic nu este al tău ci totul este împărțit cu cei din obște. Unii au spus că aceasta este o formă de comunism. Trebuie să știm că monahii creștin ortodocși sunt departe de a fi comuniști. Ei sunt unii care văd în sărăcie ceea ce noi cei din lume nu vedem: că sărăcia poate să fie un exercițiu ascetic sau mai bine spus o asceză.

9. Pace sufletească etc.

După cum am spus este adevărat că la un anumit nivel călugărul este unul care adoptă o cale extremă de viață dar în cele din urmă nu este adevărat că trăim într-o lume a extremelor? Nimeni nu poate nega că trăim într-o lume a extremelor. Aceasta fiindcă oamenii sunt unii care de multe ori nu se lasă conduși de rațiune ci de patimi și instincte. Iată de ce rațiunea vedem că lipsește de multe ori din lumea noastră. Lipsește fiindcă ea este una care nu prea înseamnă mult pentru omul de azi fiindcă rațiunea îți spune că: nimic în exces. Ei bine omul de azi este un om al exceselor. El este un om care crede că de fapt sunt numai excesele cele care ne te duc la împlinire și la realizare. Iată de ce este bine să știm că dacă vom ajunge să evităm excesele vom ajunge și noi la un fel de viață a unui monahism interiorizat. Nu numai monahii pot să ajungă la o stare de monahism interiorizat ci la fel de bine și laicii.¹²¹

Călugărul creștin ortodox prin urmare face un lucru pe care puțină lume l-ar face: el ajunge să își asume singur sărăcia și să se deprindă cu ea. Aceasta fiindcă el știe că sărăcia dacă este mutată pe plan spiritual nu poate să nu fie învinsă. Este bine să știm că omul sărac este un om care ajunge să își dea seama că nu numai bogăția contează în această lume. El vede că cei mai mulți bogați sunt:

- individualiști și
- egoiști.

Iată de ce săracul la un anumit nivel ajunge să nu fie ceea ce sunt bogații. Sunt oameni săraci care se poate vedea că sunt net superiori decât ei bogați. De ce ? fiindcă sunt:

- plini de bunătate,
- altruști,
- iubitori,
- milostivi cu cei mai săraci ca ei,
- cu un profund sentiment de compasiune etc.

Călugărul creștin ortodox știe că bogăția este marea divergență din lumea noastră din toate timpurile. El știe că sunt mulți care numai afirmă că ei se vor ocupa de sărăcie dar în realitate nu o fac. Tocmai pentru aceea călugăria creștin ortodoxă este un protest făcut diferenței dintre săraci și bogați. După cum am spus sunt oameni care pot să treacă mai ușor peste diferența dintre săraci și bogați în lumea noastră. Totuși alții trec mult mai greu peste această diferență și ea este pentru ei un mare obstacol. Nu trebuie să ne facem iluzii, sunt foarte multe crime făcute pentru bani și pentru averi. Aceasta fiindcă au fost atât de mulți ce au fost seduși de bogății că au ajuns să creadă că nu se mai poate trăi fără de ele. Iată de ce călugărul ortodox își dă seama că lucrurile au mers prea departe. A ajunge să omori pentru bogății este cu adevărat un lucru deplasat ce nu poate să nu fie luat în seamă.¹²²

După cum am spus călugărul creștin ortodox trebuie să știm că este raritate în lumea noastră. Acesta este și motivul pentru care sunt atât de puțini călugări creștin ortodocși. Aceasta fiindcă ei resping una dintre cele mai severe dar și mai nedrepte separații sociale care există în lumea noastră:

- diferența dintre bogați și săraci.

Sunt economiști care își pun toată munca și eforturile lor în slujba slujirii acestei separații. Sunt mai multe formațiuni sociale care în loc să caute eradicarea sărăciei ajung să lupte pentru și mai multe drepturi pentru cei bogați. Ca și cum cei bogați nu ar avea destul de multe drepturi. Într-o lume nedreaptă ce de multe ori îi favorizează pe bogați și îi defavorizează pe săraci ei bine călugărul creștin ortodox nu abdică dar ia măsuri. El i-a măsuri prin a ajunge să rămână voluntar sărac toată viața. Aceasta fiindcă el devine conștient că lucrurile nu sunt cum ar trebui să fie. Nu trebuie să vedem în votul sărăciei pe care orice călugăr și-l asumă un fel de eroism. Călugărul creștin ortodox nu este un erou și nici nu trebuie să fie tratat ca un erou deși sunt mai mulți care fac acest lucru. Călugărul creștin ortodox este mai mult un fel de protest pe care el îl face pentru o lume care de mii de ani nu a reușit să soluționeze problema sărăciei. După cum am spus mai toate epocile istoriei și-au avut săracii

¹²¹Irineu Pop, *Monahismul: chivotul neamului românesc* (Craiova, 1995).

¹²²Gânditorul roman Cato spunea că: "nu e sărac cine are puțin, ci cine dorește mult." Prin aceasta trebuie să înțelegem că la fel cum există o limită a sărăciei la fel de bine există o limită a bogăției. Sunt oameni care la un moment dat în viața lor au fost săraci dar ei mai apoi trăiesc ca și cum nu ar fi fost niciodată săraci. Așa se face că ei ajung să dorească din ce în ce tot mai mult și nu dau semne că s-ar oprii. Acest sindrom de a vrea din ce în ce mai mult este unul foarte periculos și trebuie să știm că sunt puțini cei care sunt conștienți de el. Aceasta fiindcă omul bogat ajunge să nu se raporteze la cei săraci ci să vrea din ce în ce mai mult. Realitatea este că acest fapt de a vrea din ce în ce mai mult ajunge să se manifeste și în cazul țărilor. Sunt țări bogate care devin imperii. Odată ce au devenit imperii nu sunt mulțumite cu teritoriile cucerite și vor să ajungă la cucerirea lumii întregi. De ce? Din lăcomie.

lor și au avut persoane care au suferit de pe urma sărăciei. Aceasta fiindcă sunt mulți care neglijează pe cei săraci. Ei sunt cantitatea neglijabilă de care nimeni nu ține cont. Totuși, după cum am arătat într-o societate care este interesată de binele tuturor sunt și cazuri de săraci care reușesc să se ridice și să scape de sărăcie. Este adevărat că nu sunt foarte multe cazuri de acest fel. Un proverb arab spunea că: “sărac fără răbdare, lampă fără ulei.” Din acest proverb trebuie să înțelegem că sărăcia cere multă răbdare. Ea cere răbdare pentru:

- a ajunge să ne-o asumăm,
- a descoperii eventualele ei beneficii spirituale,
- a ajunge să o depășim.

Sunt puține cazurile de oameni care o dată ce au ajuns săraci vor să rămână în acest stadiu. Aceasta fiindcă omul nu vrea să ducă o viață de lipsă. Toate revoluțiile, revoltele și războaiele din istorie au avut loc pe temeiul cazului că oamenii nu au vrut să rămână săraci. Este cumva de la sine înțeles că omul nu vrea să fie sărac ci vrea să ajungă la o viață decentă. Iată cum în sens mistic trebuie să știm că sărăcia nu este un fapt care nu poate să fie depășit dacă cei în cauză devine răbdători. Trebuie să avem răbdare și în acest mod să gândim lucrurile la rece. Gândind lucrurile la rece în cele din urmă săracul va găsi și soluția la problema lui.

Evident că săracul nu are multe lucruri dar un lucru nu poate nimeni să îl ia de la el: este vorba de puterea speranței. De ce spunem că speranța este o putere? Speranța este o putere pentru cel sărac fiindcă el știe că dacă va muncii cinstit în ele din urmă va ajunge să se ridice din sărăcie. Este cu adevărat o putere să speri sau să ai nădejde. Ce se întâmplă dacă o viață întreagă ai muncit și nu ai ajuns să devii bogat? Există vreo soluție la această problemă? Sunt cazuri de oameni săraci care o viață întreagă muncit și nu au ajuns să devină bogați. Ei bine atunci mai rămâne de făcut doar un singur lucru: să ajungem să ne punem nădejdea în Dumnezeu Tatăl. Cu alte cuvinte după ce noi am făcut toate eforturile posibile pentru a ieși din sărăcie dar nu am ajuns să reușim aceasta înseamnă că numai Dumnezeu ne mai poate ajuta. Aceasta¹²³ fiindcă după cum ne spunea Sfântul Antonie cel Mare în vechime diferențele dintre ce săraci și cei bogați sunt la un anumit nivel lucruri care sunt tainele lui Dumnezeu și pe care noi nu le putem cunoaște. Un alt lucru de care trebuie să ținem cont este că nu trebuie să ajungem să fim obsedați de sărăcie. Pentru unii adevărul este că sărăcia poate să ajungă o obsesie. Este o obsesie fiindcă ei nu mai pot gândii la nimic altceva decât la starea lor de sărăcie. Este adevărat că sărăcia este cruntă pentru unii dar nu trebuie să credem că fiind obsedați de ea în cele din urmă vom avea ceva de câștigat. În nici un caz. Obsesia sărăciei poate să fie una care ne aruncă și mai mult în sărăcie fiindcă nu ne mai permite să gândim lucrurile în perspectivă. Trebuie să vedem lucrurile în perspectivă sau mai bine spus obiectiv. Am ajuns să săraci și trebuie să știm că nu câștigăm nimic dacă ne plângem de milă. Că sunt mulți săraci care toată ziua nu fac decât să își plângă de milă nu este nici o îndoială. Ceea ce trebuie să realizăm este că dacă am ajuns săraci ar fi cazul să ne apucăm să muncim și să ne concentrăm pe muncă. Aceasta fiindcă este clar că munca este cea care ajunge să ne facă să supraviețuim.¹²⁴

Ceea ce ne spune Biblia este că este posibil ca o perioadă de sărăcie să vină de la Dumnezeu ca un test sau la fel de bine ca un fel de încercare. Dumnezeu Tatăl are mai multe motive ca să ne testeze și să vadă cât de mare este credința noastră. Iată prin urmare că sărăcia este un lucru care poate să fie lăsat peste noi chiar de către Dumnezeu Tatăl. Acesta este unul dintre motivele pentru care nu trebuie să ne pripim atunci când ajungem să fim săraci. Poate să fie numai o perioadă din viața noastră și una care în nici un fel nu este una definitivă. După cum am spus sunt și oameni care atunci când ajung să de-a de sărăcia ajung să fie disperați. Una dintre cele mai slabe reacții ale noastre în fața sărăciei este disperarea. Aceasta fiindcă noi trebuie să fim niște oameni ai credinței și să ne dăm seama că deși nu avem bani și averi totuși îl avem pe Dumnezeu. Atâta vreme cât îl avem pe Dumnezeu în nici un fel nu putem să spunem că suntem singuri. Singurătatea adevărată vine numai atunci când suntem părăsiți de Dumnezeu. Nu trebuie să credem că dacă la un anumit moment am ajuns să fie săraci ei bine

¹²³Rich Karlgaard, *Late bloomers: power of patience in a world obsessed with early achievement* (Currency, 2019).

¹²⁴Filosofului grec Socrate îi sunt atribuite următoarele cuvinte: “înțelepciunea întărește averea și scade sărăcia.” Sunt mulți oameni care deși au multe averi nu sunt înțelepți. Ei ajung să facă investiții pe care mai apoi le vor regreta și la fel de bine dacă sunt săraci nu știu să ajungă să folosească sărăcia. Sărăcia de multe ori poate să fie o perioadă de probă ce este lăsată de Dumnezeu peste noi pentru a ne ajuta să vedem și lucruri care în alte împrejurări nu le-am vedea. Aceasta fiindcă trebuie să știm că omul sărac este un om care evident că poate ajunge la înțelepciune dacă știe să folosească sărăcia. Nu trebuie să credem că viața noastră în întregime este numai una în roz. În viața oricărui om sunt momente de fericire care alterează cu momente de necaz. Pentru unii însă sărăcia este un necaz major. Aceasta fiindcă după cum putem să ne dăm seama firile oamenilor sunt diferite. Totuși, dacă omul face un efort el poate să treacă peste sărăcie și evident că poate să iese mai întărit după experiența ei.

acest lucru înseamnă că am ajuns la părăsirea lui Dumnezeu. De fapt ceea ce trebuie să știm este că faptul că suntem săraci nu înseamnă că totul s-a încheiat pentru noi. Aceasta fiindcă Dumnezeu nu ne părăsește oricum și în orice împrejurare. Să fie Dumnezeu Tatăl unul care este alături de noi numai când avem bani și averi? Fără doar și poate că nu. Dumnezeu nu este Unul care stă cu noi numai dacă suntem bogați. Aceasta fiindcă El știe că bogăția și sărăcia nu sunt unele care sunt definitorii pentru om. Inima și sufletul omului sunt definitorii pentru el. Iată de ce spiritualitatea creștin ortodoxă susține că Dumnezeu Tatăl privește mai mult la inima omului decât la fața lui.¹²⁵

Un exemplu pe care în avem de răbdare în necazuri îl avem din viața Sfântului Atanasie cel Mare care știm că a fost exilat de arieni de 5 ori pentru faptul că propovăduia că Iisus este Fiul lui Dumnezeu Tatăl și nu o creatură a lui Dumnezeu Tatăl. Spre sfârșitul vieții se spune că Sfântul Atanasie cel Mare vorbea cu un ucenic de-al lui.

- Prea Fericirea Voastră părinte Atanasie binecuvântați.
- Domnul să ne binecuvânteze fiul meu.
- Cum mai sunteți?
- Sunt bine cu mila Domnului.
- Cum a fost să combateți erezia lui Arie?
- Nu a fost deloc ușor.
- Dar ce va motivat?
- Dorința de a face cunoscut adevărul.
- Dar nu a fost greu de făcut acesta?
- Adevărul de multe ori cere să te jertfești.
- Ați avut pe cineva care v-a inspirat în toți acești ani?
- Da am avut.
- Pe cine?
- Pe Sfântul apostol Pavel.
- De ce?
- Fiindcă și el propovăduit credința lui Hristos. La fel și eu am fost exilat în Africa, Europa și Asia.
- Da frumoasă asemănare.
- Să știi că este frumos să lupți pentru adevăr.
- Dar greu.
- Nu prea greu. Eu am ales să scriu despre adevăr.
- Prin toate cărțile de credință pe care le-ați scris?
- Evident.
- A fost Arie așa de rău pe cum se spune?
- Dacă m-a exilat de 5 ori tu ce părere ai?
- Da spune mult.
- Ceea ce trebuie să știi este că adevărul trebuie să fie apărat indiferent de consecințe.
- Se merită?
- Firește că se merită.
- Chiar credeți că prin cărțile pe care le-ați scris au ajuns să ajute?
- Da, au ajutat.
- Cum v-ați dat seama?
- Fiindcă acolo unde au ajuns au dat roade.
- Asta așa este. Erezia lui Arie a fost condamnată.
- Cea mai bună dovadă că munca mea nu a fost în van.

Prin urmare avem în cazul Sfântului Atanasie cel Mare un caz de om care a fost exilat de 5 ori pentru Hristos de pe scaunul său patriarhal. Aceasta fiindcă a ajuns să aducă mărturie pentru adevăr.¹²⁶ Este posibil ca și noi să ajungem să fim prizonieri pentru că am ajuns să slujim adevărul fiindcă trebuie să știm că sunt mulți care iubesc mai mult minciuna decât adevărul. Este adevărat în acest sens că adevărul poate să ducă la sacrificiu. Aceasta fiindcă adevărul este unul care trebuie să domine în lumea noastră. Omul poate ajunge să fie prigonit pentru mai multe motive în zilele noastre:

¹²⁵Nicolae Turcan, *Dumnezeul lucrurilor mărunte* (Editura Limes, 2009).

¹²⁶Lucian Dincă, *Sfântul Atanasie cel Mare, arhiepiscop de Alexandria văzut de scriitorii bisericești* (Galaxia Gutenberg, 2017).

- adevăr,
- dreptate,
- libertate,
- frumos,
- corectitudine,
- virtute,
- iubire,
- egalitate etc.

Sunt mai multe metodele prin care omul ajunge să fie prigonit. Mai toți cei care ajung să fie prigoși adevărul este că ajung să fie unii săraci. Aceasta fiindcă este greu să crezi că poți duce o viață de lux și de confort în timp ce ești prigonit. Totuși, acest lucru nu trebuie să însemne pentru noi că nu se merită să slujim adevărul. Trebuie să slujim adevărul chiar dacă acest lucru ajunge să ne facă săraci. Ce câștigăm din aceasta? Câștigăm din aceasta un lucru pe care oamenii răi nu îl pot avea: pacea conștiinței.¹²⁷

Că sunt și oameni care știu să aprecieze sărăcia nu este nici o îndoială. Nu este nici o îndoială fiindcă sunt oameni care sunt conștienți că sunt și săraci care sunt oameni ai virtuții. Este cu adevărat destul de greșit să ajungem să credem că numai cei bogați sunt oameni virtuți. Aceasta fiindcă în cele din urmă adevărul este că virtutea nu ține cont dacă omul este bogat sau sărac ci ea ajunge să fie una care cuprinde pe toată lumea. Este evident că sunt și mulți oameni săraci care sunt oameni ai virtuții. În acest sens scriitorul Ralph Waldo Emerson spunea că: “cel mai mare om din istorie a fost și cel mai sărac.” Sunt mai multe interpretări pe care putem să le oferim acestei afirmații:

- marea cere sacrificii,
- marea poate să ducă la persecuții,
- marea este un lucru paradoxal,
- marea este inconvenientă pentru mulți.

Sunt mulți oameni care vor să fie mari dar care evident că nu ajung să fie fiindcă ei se lovesc de mai multe criterii pe care marea le impune. Am putut vedea din viața Sfântului Atanasie al Alexandriei că el a fost exilat de 5 ori de pe scaunul lui de patriarh al Alexandriei. Ei bine deși nu sunt mulți care o recunosc adevărul este că Sfântul Atanasie cel Mare a fost cu adevărat un om al mării. Aceasta fiindcă el a ajuns să își asume și greutățile care au derivat din mărturisirea adevărului. Iată că trebuie să fim conștienți că de multe ori trebuie să fim oameni care să ne asumăm marea și ceea ce derivă din ea.¹²⁸

După cum putem să ne dăm seama sărăcia poate să fie gândită în doi termeni majori:

- sărăcie personală,
- sărăcie națională.

Sunt multe țări în care sărăcia este o problemă națională. Se mai poate vorbi atunci de o sărăcie personală? Este adevărat că cu mare greutate, dar în cele din urmă este bine să știm că și în cazul sărăciei naționale există o sărăcie personală. Aceasta fiindcă nu toți oamenii dintr-o țară săracă sunt săraci în adevăratul sens al cuvântului. Sărăcia poate să fie numai relativă la nivel de țară fiindcă nu poate să fie absolută fiindcă aceasta ar însemna ca toți oamenii să moară. Ceea ce poate să fie văzut este că deși sunt popoare bogate după afirmațiile guvernatorilor care le conduc adevărul este că raportate la alte țări mai mari și mai puternice în cele din urmă se poate vedea că aceste țări sunt sărace. Sunt unii care cred că este firesc ca unele țări mai mari să fie bogate în timp ce țările mai mici să fie sărace. Aceasta fiindcă trăim într-o lume în care cei mai și puternici se pot bucura de toate bunurile pe când cei mici și slabi trebuie să sufere și să fie săraci. Este evident că o logică de acest fel nu este în nici un fel creștin ortodoxă. Nu este ortodoxă fiindcă a crede că celor mai și puternici li se cuvine totul și celor mici și slabi

¹²⁷Raymon Franz, *Conflictul conștiinței* (București, 2011).

¹²⁸Scriitorul francez Emile Gaboriau spunea că: “o sărăcie cinstită merită mai mult decât o avere furată.” Pentru unii această afirmație este corectă numai în teorie fiindcă sunt din ce în ce mai mulți care sunt adepți opiniei că nu contează prin ce metode ajungi să te îmbogățești ci ceea ce este cel mai important este să te îmbogățești. Aceasta fiindcă bogăția este un scop în sine și nu contează că ea este dobândită prin metode morale sau imorale. Iată de ce trebuie să știm că pentru noi creștinii ortodocși a fi bogat este un lucru care trebuie să fie consonant cu idea de cinste și corectitudine. Adică în sens creștin ortodox nu se poate accepta orice fel de metodă pentru a ajunge să te îmbogățești. Cei care au ajuns să se îmbogățească prin metode neortodoxe este bine să știm că nu valoarea mult în fața lui Dumnezeu. Nu valoarea fiindcă bogăția nu este un lucru care nu implică cu sine mi corectitudinea și echitatea. Sunt multe țări puternice ale lumii de azi care au ajuns să se îmbogățească prin a asuprii sau a exploata mai multe țări sărace. Este evident că bogăția lor este nulă în sens creștin ortodox.

nu li se cuvine nimic este în cele din urmă legea junglei. Să fie lumea noastră o lume care se bazează pe legea junglei? Adevărul este că nu se poate vorbi de o asemenea lege care este valabilă numai pentru animalele din junglă. Omul este mai avansat și mai evoluat decât un animal de junglă. Totuși, la nivel de state ceea ce se poate vedea este că legea junglei este una cât se poate de activă. Statele cele mai mari sunt unele care stăpânesc și care fac regulile în această lume. Se vorbește de faptul că numai statele puternice sunt unele care pot să creeze ceea ce se cunoaște ca *ordinea mondială*. Statele bogate sunt unele care aplică în lumea leghea junglei. Nu este de mirare că sunt state mari și bogate și state mic și sărace. Pentru mentalitatea statelor bogate acesta este și firescul lucrurilor. Aceasta fiindcă trebuie să știm că bogăția în lumea noastră înseamnă putere politică. Puterea politică este una care poate să aducă bogăția și așa că aceste două noțiuni sunt complementare una alteia. Acum putem să ne dăm seama de ce creștinii ortodocși sunt unii care părăsesc lumea și ajung să trăiască în pustie. Se mai merită oare să trăiești într-o lume care este guvernată de legea junglei? Adevărul este că nu se prea merită. Dacă nu ai destul de multă putere să rezisti luptei fatidice dintre bogăție și sărăcie în lumea noastră creștinul ortodox are posibilitatea de a se călugării. Știm că nu sunt mulți creștini care pot duce viața monahală dar în cele din urmă este și aceasta o posibilitate.¹²⁹

CONCLUZII

Cartea de față este una care adresează una dintre cele mai vechi probleme ale lumii: diferența dintre cei săraci și cei bogați. Acesta fiindcă este bine să știm că sărăcia și bogăția au apărut din primele zile ale umanității. Deși sunt unii care consideră că există o inițiere în sărăcie, această carte nu este o inițiere în sărăcie. Iată ce spunea scriitoarea Doina Postolachi: “sărăcia înseamnă inițiere, iar un om sărac este un inițiat.”¹³⁰ Totuși ceea ce am voit să facem în paginile acestei cărți este să evidențiem că sunt mai multe aspecte religioase ale sărăciei pe care trebuie să le luăm în clacul și peste care nu se poate să trecem așa de ușor cu vederea. Implicațiile religioase ale sărăciei sunt unele care țin de mai multe laturi ale religiei:

- latura spirituală,
- latura morală,
- latura eshatologică,
- latura mistică,
- latura ascetică,
- latura apologetică etc.

Devine evident că nu se poate în nici un fel să ignorăm implicațiile religioase ale sărăciei deși sunt mai mulți care vor să facă din ea numai o problemă socială. În ceea ce îl privește pe om care este format din suflet și din trup este bine să știm că sărăcia este o problemă mult mai vastă. Sunt încă studii de făcut pe tema faptului cum ajunge sufletul să fie afectat și influențat de sărăcie. Aceasta fiindcă după cum putem să ne dăm seama sărăcia este una care ajunge să aibă vaste implicații în viața sufletească. Într-un anume fel simte bogatul viața sufletească și în alt fel ajunge săracul să simtă viața sufletească. Iată de ce nu se poate în nici un fel să trecem cu vederea peste viața duhovnicească și modul în care ajunge ea să perceapă sărăcia.¹³¹

Prin urmare ceea ce am voit să arătăm în aceste rânduri este că sărăcia este un lucru care poate să fie depășit. Cum poate să fie depășită sărăcia? Prin:

1. Viață duhovnicească,
2. Rugăciune,
3. Muncă și efort,
4. A nu permite ideii de sărăcie să ne domine viața,

¹²⁹Vasilios Papadakis, *Străjerii ortodoxiei* (Galați, 2015).

¹³⁰Doina Postolachi, *Amborise* (Editura Tracus Arte, 2017).

¹³¹După cum poate să fie înțeles și dedus cartea noastră este mai mult o meditație pe tema sărăciei. Unii ar putea considera o astfel de carte fără de sens fiindcă dacă ea nu vine cu o soluție plauzibilă la problema sărăciei în cele din urmă trebuie să știm că sărăcia în nici un fel nu este un subiect care merită să fie abordată. De ce? Fiindcă sărăcia nu este o problemă plăcută. Chiar și cei mai bogați știu că sărăcia este o problemă gravă a lumii noastre dar se preferă să nu știe de ea și nici nu vor să o abordeze fiindcă ei cred că aceasta înseamnă că renunțe la averile lor. A fi bogat și a fi preocupat de tema sărăciei este pentru unii un fel de temă tabu: cum să ajungi să fi preocupat de ceva pe care nu ajungi să îl experimentezi. Acesta este și motivul pentru care bogații nu se preocupă de problema sărăciei și sunt unii care își petrec viața în nepăsare față de cei săraci. Ei bine nu trebuie să facem acest lucru și noi. Iată de ce am ales să scriem această carte.

5. Prin mult curaj,
6. Prin înțelepciune,
7. Prin voință.

Lumea de azi ne oferă tot mai multe exemple de persoane care sunt cât se poate de mediatizate. Sunt persoane care la un anumit moment al vieții lor au fost sărace dar care mai apoi s-au ridicat prin propriile eforturi și puteri din sărăcie. Am voit să arătăm că există două dimensiuni în care este gândită sărăcia:

1. Dimensiunea personală,
2. Dimensiunea colectivă.

Sunt oamenii care nu țin cont de modul în care își duc viața semenii lor și ajung să fie unii care sunt individualiști și găsesc în cele din urmă modalități de a ieși din sărăcie. Iată că lucrurile nu sunt atât de simple dar ele pot totuși să fie rezolvate. Dacă omul își pune toată imaginația și toată ingeniozitatea în funcție în cele din urmă el poate scăpa de sărăcie.¹³²

Cartea de față a fost scrisă după ce am putut vedea că epocă după epocă și eră după eră sărăcia și-a luat victimele ei în cursul istoriei umane. Sub o formă sau alta sărăcia și-a făcut prezența în lumea noastră. Deși marginalizată și lăsată la periferie ei bine sărăcia a fost una care se pare că nu încetează să facă probleme neamului omenesc. Iisus a venit în această lume ca fiind sărac pentru o fi o dovadă de solidaritate cu toți cei săraci. Aceasta fiindcă trebuie să știm că în cazul unui sărac solidaritatea contează foarte mult. De ce?

1. fiindcă săracul nu ajunge să fie singur,
2. el poate să fie mângâiat,
3. el poate să fie îmbărbătat,
4. el poate să fie ajutat,
5. el poate să fie susținut,
6. lui i se pot spune cuvinte de încurajare etc.

Prin urmare este evident că nu este deloc creștinește să ajungem să îi lăsăm pe săraci să fie unii care nu au nici un fel de susținere din partea noastră. Am arătat în această carte că omul poate să suporte sărăcia dar când se ajunge la sărăcia extremă care face ca unii să moară de foame ei bine atunci săracul:

- se revoltă,
- se răzvrătește,
- face revoluții,
- face revolte,
- face războaie etc.

Prin urmare trebuie să fim conștienți că sunt mai multe nivele ale sărăciei. Ceea ce este propriu sărăciei din toate timpurile este că săracul poate spera. La ce să spera el:

1. La o viață mai bună (ieșirea din sărăcie),
2. La o lume mai bună.

Cei care ajung să îi asuprească pe săraci și care nu le oferă nici un fel de speranță sunt sadici și cu greu se poate spune că ei sunt ființe umane în adevăratul sens al cuvântului.¹³³

Am vorbit în paginile acestei cărți că sărăcia este un lucru care poate ajunge să facă multe victime. Totuși urmând lui Iisus creștinismul a oferit o posibilitate de a depăși sărăcia:

- este asumarea ascetică a sărăciei.

În paginile de mai sus am insistat mai mult asupra a ceea ce înseamnă să îți asumi în mod ascetic sărăcia. Aceasta fiindcă trebuie să știm că sărăcia acolo unde ea apare aduce mai multe lipsuri:

- lipsa de hrană,
- lipsa de apă,

¹³²Balthasar Gracian, *Ascuțimea și arta ingeniozității* (București, 1998).

¹³³Omul este o ființă care în sens inițial a fost creat mai presus de animale. Totuși sunt și oameni care pot să devină mai josnici decât animalele. De ce? Vom da aici numai un exemplu pe lângă cel dat mai sus cu bogații care nu le oferă nici un fel de speranță celor săraci. Ei bine animalul nu omoară niciodată din plăcere. El omoară pentru a își duce la îndeplinire instinctul de supraviețuire. Leul omoară antilope și capre sălbatice pentru a supraviețui. Omul însă când ajunge la apoteoza dezumanizării sale poate ucide din plăcere. Este adevărat faptul că sunt oameni care ucid din plăcere. Ei bine nici un animal nu face aceasta. Prin urmare trebuie să fim conștienți că sunt unii care ajung mai jos ca animalele. La fel de bine animalele nu se bat pentru buni și bunuri materiale cu alte animale. Omul însă când este materialist ei bine ajunge să fie un fel de fiară sălbatică ce nu cedă nimic și care aștrânge totul numai pentru sine. Iată numai un exemplu care ne spune că omul poate să ajungă să ucidă pentru bogății. Un lucru pe care un animal nu l-ar face niciodată.

- lipsa de locuință adecvată,
- lipsa de bani suficienți,
- lipsa de bunuri materiale etc.

Toate acestea pot să fie transfigurate dacă persoana ajunge să considere că face o nevoie pentru Dumnezeu. După cum am arătat în paginile acestei cărți sunt mai multe persoane care ajung să își aducă aminte de Dumnezeu numai când sărăcia dă peste ei. Sărăcia se poate manifesta în mai multe feluri dar aici am arătat că există o sărăcie mai gravă decât sărăcia materială. Este sărăcia sufletească. Ce este sărăcia sufletească? Ea este formată din mai multe lucruri dar poate să fie sintetizată prin expresia: un om împătimit. Sunt oameni împătimiți care nu știu nimic altceva decât să își urmeze patimile lor.¹³⁴

Istoria a demonstrat că sunt multe persoane care fiindcă au ajuns să fie stăpânite de patimi au ajuns la sărăcie. Cum este posibil una ca aceasta? Sunt mai multe cazuri care ne spune cum este posibil:

1. Bețivii își dau toți banii pe alcool,
2. Drogații (toxicomani) își dau toți banii pe droguri,
3. Cei care sunt dependenți de jocurile de noroc pierd tot ce au pe jocuri de noroc,
4. Desfrânații își cheltuie toți banii pe sex,
5. Aceasta ca să nu mai vorbit de iubitorii de lux care dau toți banii pe lux.

Iată prin urmare numai câteva metode prin care oamenii ajung să își piardă banii și să ajungă în pragul sărăciei. Nu de multe ori am putut să vedem oameni bogați că au ajuns la sărăcie și unii au ajuns la mila celorlalți. Ceea ce am voit să evidențiem în paginile acestei cărți este că nu se poate vorbi de o rețetă a sărăciei fiindcă nu există așa ceva. Nu există o prescripție a sărăciei ci trebuie să știm că ea este una care ajunge să fie depășită de fiecare om în parte. Totuși, una dintre metodele care au dat rezultate cel mai mult în zilele noastre este faptul că sărăcia poate să fie depășită prin muncă cinstită. Sunt din ce în ce mai puțini cei care cred în valoarea muncii cinstitute și faptul că ea poate să dea rezultate. Totuși, munca cinstită este un lucru care ne poate face să depășim sărăcia. Trebuie să vedem sărăcia din viața noastră atât cât este ea ca o jertfă pe care am făcut-o lui Dumnezeu Tatăl. Am spus în această carte că Iisus ne-a asigurat în Noul Testament că Dumnezeu Tatăl primește jertfele pe care noi le facem pentru el. Care sunt aceste jertfe:

- postul,
- rugăciunea (o parte din timpul nostru pe care o dedicăm lui Dumnezeu Tatăl),
- hărnicia,
- pelerinajele,
- lectura de cărți duhovnicești,
- ajutorarea celor mai săraci ca noi etc.

Sunt prin urmare mai multe fapte de jertfă pe care și cei săraci le pot face pentru Dumnezeu. După cum am arătat sărăcia este amplu contestată de mulți ca fiind o faptă ce poate să fie considerată ca fiind asceză pentru Dumnezeu. Totuși, dacă omul se ridică la conștiința existenței lui Dumnezeu poate să îi dedice lui Dumnezeu sărăcia lui cu speranța că Dumnezeu îl va ridica din sărăcia în viața de aici sau dacă nu în viața de dincolo.¹³⁵

Ceea ce Sfântul Antonie cel Mare a remarcat și ceea ce și noi ajungem să remarcăm este că de multe ori cei bogați și nedrepți o duc din ce în ce mai bine și cei săraci o duc din ce în ce mai rău. Unii evident că sunt scandalizați de un asemenea lucru. Aceasta fiindcă ei nu pot să înțeleagă de ce Dumnezeu lasă ca lucrurile să se întâmple în acest mod. Mai mulți teologi creștin ortodocși sunt de părere că în asemenea situații nu trebuie să vedem lucrurile numai prin perspectiva strict umană care tinde să rezume lucrurile numai la această viață. Trebuie să ne ridicăm la o viziune superioară și să ne dăm seama că Dumnezeu are un plan eshatologic de a vedea lumea și pe om. Marea diferență dintre noi și Dumnezeu este că Dumnezeu cunoaște viitorul și în acest

¹³⁴ Adrian Agachi, *Între războiul patimilor și pacea virtuților* (Editura Cuvântul Vieții, 2019).

¹³⁵ Am vorbit mai pe larg în această carte despre faptul că există o dimensiune eshatologică a sărăciei. Această dimensiune eshatologică este una care ne spune că trebuie să fim unii care să ajungem să ne dăm seama că viața nu este numai ceea ce petrecem în acest interval pământesc. Creștinismul ortodox este unul care propovăduiește viața de apoi. Așa se face că această viață trebuie să fie trăită cu perspectiva vieții de apoi. Numai așa în cele din urmă ajungem să avem o înțelegere profundă a vieții. Sărăcia poate să fie un lucru extrem de folositor în sens eshatologic: ea poate să fie de multe ori un fel de expiere pentru păcatele strămoșilor sau a părinților noștri. Ceea ce trebuie să știm și ceea ce ne încredințează sfinții părinți este că Dumnezeu Tatăl toate le lucrează spre mântuirea noastră. Prin urmare sărăcia nu este dincolo de planurile lui Dumnezeu. Iată de ce creștinismul ortodox are o viziune optimistă asupra sărăciei și nu o privește ca o dramă sau o tragedie socială la care nu mai există nici o soluție. Soluția la problema sărăciei de multe ori trebuie fie căutată la Dumnezeu Tatăl.

mod știe cum va ajunge să fie viața omului în final. Prin urmare ceea ce ne spun textele biblice și textele sfinților părinți este că un om care are mult de suferit și mult de pățimit va ajunge la un grad mai mare de fericire și lumină în viața de apoi. Aceasta fiindcă este bine să știm că viața de apoi este sensul generic al vieții noastre. Suntem aici în această lume ca într-o perioadă de gestație, la fel cum embrionul este în pântecul mamei sale. Iată de ce au fost și sfinți care prin rugăciune în Dumnezeu au ajuns să treacă dincolo de limitele acestei lumi și să se ridice la o viziune superioară a existenței și a vieții. Este evident că o astfel de viziune vine de cele mai multe ori ca un fel de revelație care vine de la Dumnezeu. Sărăcia este un lucru care nu este dincolo de judecata și de puterea lui Dumnezeu Tatăl. Iată de ce cea mai bună modalitate de a ajunge să vedem lucrurile drept în problema sărăciei este să le vedem cu le vede Dumnezeu Tatăl. După cum ne învață creștinismul ortodox El le vede eshatologic: adică raportat la viața de apoi.¹³⁶

Ceea ce trebuie să știe cel sărac este că sunt lucruri mult mai rele decât sărăcia. Unul dintre ele este lăcomia. Iată ce spunea în acest sens gânditorul latin Publilius Syrus: “sărăcia dorește multe lucruri, dar bogăția le vrea pe toate.” Înțelegem din aceasta că sunt mai mulți oameni care sunt săraci și vor să iese din sărăcie însă la un anumit bogății lacomi sunt la fel de săraci ca și cei săraci fiindcă ei doresc toate. Din acesta trebuie să înțelegem că atunci când suntem bogați avem mai multe șanse să ajungem lacomi. De ce?

1. Fiindcă vrem totul,
2. Credem că ni se cuvine totul,
3. Nu mai vedem nimic dincolo de tot,
4. Aspirăm din ce în ce mai mult la a avea totul,
5. Credem că numai totul ne va face fericiți,
6. Devenim convinși că totul este sensul vieții noastre.

Iată cum bogăția ajunge să ne arunce într-una dintre cele mai primejdioase prăpăstii ale vieții: lăcomia. Din pricina lăcomiei unii sunt gata să ucidă și să curme vieți. Nu fiindcă ei nu ar avea bani și averi ci fiindcă vor și mai mult. Psihologic cu cât omul are mai mult cu atât el vrea și mai mult fiindcă ajunge să considere că totul i se cuvine. Așa se face că de multe ori Dumnezeu Tatăl lasă în viața omului și una sau mai multe perioade de sărăcia și lipsă pentru ca el să nu ajungă să fie stăpânit de lăcomie. Aceasta fiindcă după cum putem să ne dăm seama prin lipsa de lăcomie în cele din urmă sufletul nostru se curăță. Am vorbit în această carte și de un aspect catarctic al sărăciei:

- sărăcia poate purifica sufletul,
- sărăcia poate să ne facă să avem mai multă compasiune,
- sărăcia poate să ne învețe arta supraviețuirii.

Acestea sunt numai câteva aspecte pe care sărăcia poate să le facă pentru noi și care evident că sunt destul de bune și de folositoare.¹³⁷

După gânditorul Al. Lebrun sărăcia unor oameni din lumea noastră arată două lucruri cât se poate de importante:

- cinstea și
- corectitudinea.

Aceasta fiindcă este bine să știm că trebuie să vedem lucrurile așa cum sunt ele și să ținem cont de valorile pozitive ale sărăciei. Este mai bine să rămânem oameni săraci decât pentru a scăpa de sărăcie ni se cere să devenim imorali și să facem mai multe fărâdelegi. Aceasta fiindcă după cum putem să ne dăm seama morala este una care ne leagă de Dumnezeu Tatăl. De mai multe ori Dumnezeu Tatăl ne-a demonstrat că El nu binecuvântează pe cei care sunt bogați și care au ajuns la bogăție prin cele mai mârșave metode și mijloace. Este evident că bogăția și sărăcia au mai multe implicații morale pe care nu putem să le ignorăm și peste care nu putem să trecem așa de ușor. Pentru a fi considerată legitimă bogăția trebuie să fi fost una care a ajuns să fie

¹³⁶Gabriel Herea, *Mesajul eshatologic al spațiului liturgic creștin* (Editura Karl R. Romstorfer, 2013).

¹³⁷Tot gânditorul român Valeriu Butulescu spunea că: “apa. Cu cât e mai săracă cu atât e mai limpede.” Putem să ne dăm seama din aceasta că este bine să știm că sărăcia poate să ducă o curățire a sufletului. Sufletul celui sărac care se confruntă cu mai multe nevoi și lipsuri ajunge să își dea seama că noi cu toții suntem la mila lui Dumnezeu Tatăl are face ca soarele să răsară și peste cei buni și peste cei răi și face ca ploaia să cadă și peste cei dreپți și peste cei nedreپți. Prin urmare sărăcia este una face sufletul să fie curat și să ajungă să fie mult mai limpede. În sufletul săracului virtuțile și viața duhovnicească ajung să apară mult mai repede decât ca în viața unui bogat care singura lui preocupare este cum să ajungă să obțină cât mai multe bogății. Deși sunt de mai multe ori ignorate este bine să știm că sărăcia are mai multe avantaje pe care trebuie să le avem în vedere și de care trebuie să ținem cont. Sărăcia are avantajele chiar dacă sunt mai puține și chiar dacă sunt mai mulți care le consideră nule.

obținută pe cale morală. Ei bine realitatea este că sunt puține cazuri de acest fel. Cei mai mulți mari bogați și mari magnați ai lumii ajung să fie bogați prin faptul că înșeală și fac multe lucruri murdare. Ei au mâinile murdare și de multe ori au mari muștrări de conștiință ce uneori îi scoate din minți. Este mai bine să fi sărac dar cu conștiința împăcată decât să fi un mare bogătaș dar cu conștiința care te muștră pentru lucrurile murdare pe care le-ai făcut până la sfârșitul vieții. După cum am arătat în rândurile de mai sus bogăția poate să opereze ca un fel de obsesie care te face să te gândești numai la bani și la averi. Este cu adevărat o viață unilaterală și care nu prea are multe de oferit.¹³⁸

Se spune că regele Franței Enric al IV-lea a avut un cronicar pe numele Pierre (Petru) Mathieu. Într-o zi regele l-a chemat pe Mathieu.

- Știi că domnia mea se apropie de sfârșit.
 - Majestate nu vorbești așa.
 - De ce?
 - Fiindcă mai aveți mulți ani înainte de domnit.
 - Chiar dacă este așa, am nevoie de tine.
 - Vă stau la dispoziție.
 - Tu știi că eu am stat mai mulți ani la domnie.
 - Da știu.
 - Ei bine aș vrea o cronică cu toată domnia mea de la început și până acum.
 - Bine majestate dar va dura puțin.
 - Nu este nici o problemă fiindcă pot să aștept.
- Mathieu s-a apucat de lucru. După ceva timp a venit la rege.
- Majestate să știți că cronica este gata.
 - Pot să o citesc?
 - Evident.
 - Bine o voi citii.
 - Mă bucur majestate.

Regele a citit cronica după care a dat ordin ca Mathieu să fie adus la el în sala tronului.

- Să știți că am citit cronica ta.
- Și cum vi se pare majestate.
- Mi se pare bună.
- Mă bucur.
- Mi se pare bună cu excepția unui singur lucru.
- Ce anume majestate?
- Ai menționat în cronică despre simpatia mea prea mare pentru femei.
- Așa este.
- De ce ai făcut-o?
- Majestate, ar putea să fie instructivă pentru moștenitorul tronului.
- Chiar crezi?
- Da. Dar dacă nu vă convine pot să revizuiesc cronica.
- Nu las-o așa.
- Sunteți sigur?
- Foarte sigur.
- De ce?
- Dacă nu ai fi menționat viciile mele nimeni nu ar fi crezut în virtuțile mele.

Așa se face că în istorie regele Enric al IV-lea al Franței a rămas în istorie ca un rege bun chiar dacă avea o simpatie exagerată față de femei.

Am dat aici un caz ce ne spune că oamenii chiar dacă sunt regi nu au numai virtuți ci au și unele vicii.¹³⁹ Ei bine trebuie să știm că la un anumit nivel așa sunt și viețile noastre. Ele nu sunt vieți care ajung să fie trăite numai în bogății ci de multe ori mai dă și sărăcia peste noi. La început adevărul este că sărăcia poate să fie amară dacă omul face mai multe eforturi el va reuși să și-o asume și în acest fel în cele din urmă să o depășească. Omul

¹³⁸John C. Maxwell, *How succesful people think: change your thinking, change your life* (Center Street, 2009).

¹³⁹Sfântul Paisie Aghioritul, *Patimi și virtuți* (București, 2007).

poate să depășească sărăcia fiindcă după cum am spus este un luptător și un supraviețuitor. Că sunt mulți care sunt comozi nu este nici o îndoială. Ei sunt cei care vor ajunge să sufere cel mai mult fiindcă ei nu vor să se adapteze la noile condiții ale sărăciei. Iată de ce este bine să știm că asumarea ascetică a sărăciei este și ea o formă de luptă împotriva sărăciei. Sunt unii care pot face asceză mai ușor alții numai când sunt prinși în situații extreme. Ceea ce trebuie însă să știm este că sărăcia poate să fie înfrântă dacă omul vrea cu adevărat. După cum am spus principalele problemei ale sărăciei sunt numai trei:

1. hrana cu care ne hrănim,
2. hainele cu care în îmbrăcăm,
3. casa în care locuim.

Sărăcia dacă nu este analizată pare mult mai complicată dar adevărul este că vom sta și vom insista mai mult asupra ei vom putea vedea că ea poate să fie depășită. Este adevărat că sărăcia poate să fie un exercițiu mai dur dar nu unul imposibil. Sunt multe țări care au pornit de la nimic au mai bine spus dintr-o sărăcie lucie. Prin voință aceste țări au ajuns să își croiască un viitor frumos și trainic. Țările care sunt mai sărace trebuie să urmeze ia exemplul de la țările care au fost sărace și s-au ridicat la bogăție și să le urmeze exemplul.¹⁴⁰

De 2000 de ani ortodoxia este una care propovăduiește milostenia. Milostenia este una care ajunge să ne deschidă ușile raiului. De fapt în practica creștin ortodoxă există și crezul că dacă cineva moare una dintre modalitățile prin care cel mort poate să fie ajutat este să ofere milostenie la săraci în numele lui. De fapt este bine să știm că masa de pomenire pe care familia o dă în numele celui mort imediat după ce el a fost înmormântat este destinată să fie în primul rând o masă dată pentru cei săraci. În zilele noastre masa de pomenire se dă de obicei pentru rudele și prietenii celui mort. Morții pot să fie ajutați dincolo de mormânt după credința ortodoxă dacă se fac mai multe milostenii în numele lor. Iată prin urmare că ceea ce facem noi în această lume poate să aibă efect în lumea de apoi. Sunt mai mulți care evident că nu mai cred că sufletul celor morți mai poate să fie ajutat. Aceasta fiindcă din moment ce el a murit el pierdut contactul deplin cu lumea de aici. Ortodoxia cunoaște exemplul unui nevoitor care a fost dus în extaz în lumea de apoi și acolo a putut să vadă că sufletul unui condamnat la iad a fost eliberat de îngeri din iad și dus în iad. Când a întrebat care a fost motivul pentru care îngerii au eliberat un suflet din iad, îngerii au răspuns că au făcut aceasta fiindcă rugăciunile și milosteniile celor din viață au ajuns la Dumnezeu și Dumnezeu a iertat sufletul condamnat la iad. Este evident că milostenia pe care o facem aici pe pământ este una care nu rămâne fără de consecințe în lumea de apoi. Sunt mulți care ar putea să facă milostenie dar nu o fac fiindcă se lăcomesc la averile și banii lor. Iată că natura umană cu foarte mare greutate ajunge să fie mișcată și să accepte marile adevăruri ale spiritualității creștin ortodoxe.¹⁴¹

După cum am spus această carte nu se vrea o rezolvare absolută la problema sărăciei ci mai mult un ghid prin care omul poate să iasă din sărăcie. Am prezentat aici care sunt riscurile dar și care sunt beneficiile bogăției. Este în firea lucrurilor ca omul să fie sărac dar la fel de bine trebuie să știm că sărăcia nu este o problemă fără de soluție. Este lipsa de competență a celor bogați faptul că sărăcia continuă să facă ravagii în lumea noastră. Aceasta fiindcă după cum se poate observa bogații tind să se solidarizeze cu cei bogați. Evident că sunt mai multe asociații și mai multe grupări în lumea noastră care sunt formate din cei săraci. Adevărul este că atunci când mai mulți săraci se adună:

- ei devin mai uniți,
- și în acest mod pot să lupte mai ușor cu sărăcia.

Ceea ce este bine să știm că după cum la orice problemă există o soluție, la fel de bine problema sărăciei nu este una fără de soluție. Fie că vorbim de soluții spirituale sau de soluții materiale în cele din urmă cu perseverență și cu multă atenție, ei bine, sărăcia ajunge să fie una care este depășită în înfrântă. Omul este unul care poate să își decidă singur soarta dar mai are nevoie și de binecuvântarea lui Dumnezeu. După cum spunea

¹⁴⁰Constantiana Palmer, *Tot mai aproape de Dumnezeu. Povestiri despre încercări. Povestiri despre biruințe* (București, 2018).

¹⁴¹În toate epocile și în toate secolele statutul social al săracilor a fost unul periferic. Nimeni nu a pus mare preț pe săraci fiindcă toți au voit să vadă mai mult pe bogați și modul "scilipitor" în care ei și-au dus viața. Iată de ce este bine să știm că a desconsidera pe săraci este un păcat. De ce? Fiindcă și ei sunt fii lui Dumnezeu chiar dacă a ajuns mai oropsiți și mai bătuți de soartă. În acest sens Iisus Sirah spunea în Vechiul Testament: "nu este drept a batjocori pe sărac." Bogații de multe ori ajung în lumina reflectoarelor din lumea noastră și se bucură de toată aprecierea. Aceasta fiindcă lumea privește cu jind la ei. Săracii sunt uitați și desconsiderați și nimeni nu vrea să se gândească la ei. Devine evident că după secole de evoluție istorică lucrurile par că nu s-au schimbat în lumea noastră. Nu ne place să știm amănuntele vieții unui sărac dar voim să știm tot ceea ce face și tot ceea ce întreprinde un om bogat. Acesta fiindcă suntem oameni care suntem creștin ortodocși numai cu cuvântul. La fel de bine acest fapt demonstrează că de fapt omul în plan social nu prea evoluează fiindcă ajunge să îi trateze pe săraci tot cu nepăsare.

gânditorul român Valeriu Butulescu, dacă cei bogați au bani să își cumpere instrumente de cântat și să cânte la ele nimic nu îl împiedică pe sărac să învețe să fluiera. Aceasta fiindcă la fel de bine și fluieratul este o muzică deși nu este la fel de elaborată ca muzica produsă de instrumente. Când este privită ascetic sărăcia devine o metodă prin care ajungem să câștigăm Împărăția Cerurilor pe care a predicat-o Iisus. Împărăția Cerurilor este una care se aseamănă unui împărății pământești dar nu este identică cu ea. Aceasta fiindcă sunt mai multe particularități ale ei care vor ajunge să fie cunoscute numai după ce vom părăsi această lume și ne vom îndrepta spre lumea de dincolo. Creștinismul ortodox ne spune că destinația noastră finală nu este această lume fiindcă noi aici suntem numai în trecere. Acum 2000 de ani Sfântul apostol Pavel spunea cât se poate de inspirat în acest sens că: “nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm pe aceea ce va să fie.” (Evrei 13, 14). Iată de sfinții părinți ne spun că cei care în această viață au fost săraci nu au avut nimic de pierdut în sensul raiului. Tot ceea ce le-a fost lipsă în această lume și tot ceea ce le-a fost sărăcie le va fi bogăție veșnică în Împărăția Cerurilor.¹⁴²

¹⁴²Vasilios Gondikakis, *Intrarea în împărăție* (Sibiu, 2007 ediția a II-a).